

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Diplomová práce

INICIAČNÍ SVÁTOSTI V KANONICKÉM A LITURGICKÉM PRÁVU

Vedoucí práce: doc. JUDr. Stanislav Příbyl Ph.D., Th.D.

Autor práce: Mgr. Bc. Marie Benešová

Studijní obor: Teologie

Forma studia: kombinovaná

Ročník: pátý

2023

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 31. března 2023

Marie Benešová

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. JUDr. Stanislavu Příbylovi Ph.D., Th.D.
za velikou pomoc, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji za podporu také své rodině a všem přátelům.

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Posvěcující služba církve.....	8
2.1 Řízení posvátné liturgie	11
2.2 Jiné způsoby posvěcování církve.....	12
3 Svátosti.....	13
3.1 Společenství ve svátostech.....	15
4 Svátosti uvedení do křesťanského života.....	17
4.1 Křest.....	17
4.1.1 Udělování křtu	18
4.1.1.1 Katechumenát	19
4.1.1.2 Matérie, forma a místo.....	20
4.1.1.3 Liturgie křtu malých dětí	22
4.1.1.4 Liturgie křtu dospělých.....	24
4.1.2 Udělovatel křtu	25
4.1.3 Křtěnci	25
4.1.4 Kmotři	27
4.1.5 Důkaz a záznam o udělení křtu.....	28
4.2 Biřmování	29
4.2.1 Biblické základy	30
4.2.2 Udělování biřmování	32
4.2.2.1 Rozdílné slavení Východu a Západu	32
4.2.2.2 Slavnost biřmování	33
4.2.3 Udělovatel biřmování	34
4.2.4 Biřmovanci.....	35
4.2.5 Kmotři	36
4.2.6 Důkaz a záznam o udělení biřmování.....	37
4.3 Eucharistie	37
4.3.1 Svátost svátostí	38
4.3.2 Různá pojmenování	39
4.3.3 Eucharistie v ekonomii spásy	40
4.3.3.1 Matérie.....	40
4.3.3.2 Ustanovení	41
4.3.3.3 Účinky přijímání	42

4.3.4 Liturgické slavení	43
4.3.4.1 Eucharistie v počátcích církve	44
4.3.4.2 Struktura mše svaté.....	45
4.3.4.2.1 Úvodní obřady	46
4.3.4.2.2 Bohoslužba slova	46
4.3.4.2.3 Bohoslužba oběti.....	48
4.3.4.2.4 Závěrečné obřady.....	50
4.3.4.3 Povinnosti a služby při mši.....	50
4.3.4.3.1 Biskup	51
4.3.4.3.2 Kněz.....	51
4.3.4.3.3 Jáhen	54
4.3.4.3.4 Zvláštní služby	55
4.3.4.4 Svaté přijímání	56
4.3.4.4.1 Pravidla pro přijímání	57
4.3.4.4.2 Trestné činy proti Eucharistii.....	59
4.3.4.4.3 Udělovatel svatého přijímání	61
4.3.4.5 Uchovávání a uctívání Eucharistie	63
4.3.4.5.1 Uchovávání Eucharistie	64
4.3.4.5.2 Výstav	65
4.3.4.5.3 Eucharistické průvody a kongresy	66
4.3.4.6 Mešní stipendium.....	67
5 Závěr	68
6 Bibliografie	74
7 Seznam zkratek	84
8 Abstrakt.....	85
9 Abstract.....	86

1 Úvod

Když Ježíš Kristus začal hlásat radostnou zvěst o příchodu Božího království, začal vytvářet církev. Po svém ukřižování, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení vylil na své učedníky Ducha svatého. Tak církev vybavil dary, aby již dnes tajemně a zároveň viditelně zpřítomňovala Boží království, věrně zachovávala jeho příkazy lásky a hlásala evangelium všem národům.

V této době Kristus působí ve své církvi především v liturgických úkonech. „Kristovo dílo v liturgii je svátostné, protože jeho tajemství spásy je v ní zpřítomněno mocí jeho Ducha svatého; protože jeho Tělo, jímž je Církev, je jako svátost (znamení a nástroj), v níž Duch svatý rozděluje tajemství spásy; protože liturgickými úkony se Církev putující v čase již podílí na nebeské liturgii tím, že ji okouší.“¹

Posvěcování člověka i celého světa, budování Kristova Těla a Boží oslava se uskutečňuje prostřednictvím slavení svátostí. Na základě učení Tridentského koncilu rozlišujeme sedm svátostí, z nichž tři jsou nazývány jako iniciační, tj. uvádějící do křesťanského života.

Křtem je člověk zbaven hříchu a stává se Božím dítětem. Nesmazatelným znamením je připodobněn Kristu a včleněn do církve. Svátost biřmování také vtiskuje nezrušitelné znamení. Pokřtěný je dále uváděn do křesťanského života, přijímá v plnosti Ducha svatého, dokonaleji se spojuje s církví a je uschopněn svědčit o Kristu a šířit a hájit víru. Tyto svátosti je možné přijmout jen jednou za život.

„Nejvznešenější svátostí je svátost Eucharistie. V ní je Kristus sám přítomen, obětován a přijímán, jí stále žije a roste církev. Eucharistická oběť, památka smrti a zmrtvýchvstání Páně, v níž oběť kříže trvá na věky, je vrcholem a pramenem bohopocty a křesťanského života, kterou se také naznačuje a uskutečňuje jednota Božího lidu a dovršuje budování Těla Kristova. Ostatní svátosti a všechna díla apoštolátu církve totiž souvisejí s nejsvětější Eucharistií a k ní směřují.“²

Protože posvěcování světa je hlavním úkolem Kristova Těla, zabývá se tato práce právě posvěcující službou církve. Přestože se v křesťanské bohoslužbě realizuje všeobecné

¹ KKC 1111.

² CIC/1983, c. 897.

kněžství věřících, nejsou liturgické úkony soukromými úkony jednotlivců, ale vždy církve jako celku, a to pod vedením biskupů, nástupců apoštolů.

Tato práce analyzuje liturgické slavení iniciačních svátostí, shrnuje podmínky jejich udělení, užitou materii i vše, co souvisí s aktéry slavení, tj. vysluhovatelem/udělovatelem svátosti i tím, kdo může svátost přijmout tak, jak o tom „mluví“ dokumenty vydané příslušnými církevními autoritami.

V práci je odkazováno na biblické kořeny, stručně je zmíněn i následný historický vývoj liturgie křtu, bířmování a Eucharistie. Současná svátostná praxe latinské církve je porovnávána s praxí před Druhým vatikánským koncilem (Kodex kanonického práva CIC/1917) i s praxí východních katolických církví sui iuris s využitím Kodexu kánonů východních církví (CCEO).

Důraz je ovšem kladen na současné kanonické právo latinské církve (CIC/1983), na Apoštolským stolcem schválené liturgické knihy, Katechismus katolické církve, dokumenty Druhého vatikánského koncilu a na dokumenty vydané Svatým stolcem, Kongregací pro bohoslužbu a svátosti, Kongregací pro nauku víry atd.

Do textu jsou zakomponovány i kanonicko právní a liturgické dokumenty a normy, které vstoupily v platnost v nedávné době.

2 Posvěcující služba církve

Čtvrtá kniha Kodexu kanonického práva³ nazvaná Posvěcující služba církve⁴ (*De ecclesiae munere sanctificandi*) se zabývá posvátnou liturgií⁵ jakožto činností církve, skrze kterou se uskutečňuje kněžská služba Ježíše Krista⁶. Kristus je ve své církvi stále přítomen, a to zejména v liturgických úkonech.⁷ „Kristovo dílo v liturgii je svátostné, protože jeho tajemství spásy je v ní zpřítomněno mocí jeho Ducha svatého; protože jeho Tělo, jímž je Církev, je jako svátost (znamení a nástroj), v níž Duch svatý rozděluje tajemství spásy; protože liturgickými úkony se Církev putující v čase již podílí na nebeské liturgii tím, že ji okouší.“⁸ Kristus spolu s církví koná dokonalou veřejnou bohoslužbu.⁹

Veřejnou bohoslužbou se ovšem nemyslí „pouze“ slavení mše svaté či udělování svátostí. Základní modlitbou církve¹⁰, která posvěcuje lidi i čas, připravuje na slavení mše sv. a udržuje v nás, co jsme slavením Eucharistie přijali, je liturgie hodin.¹¹ Nezáleží na tom,

³ CIC/1983.

⁴ V den Letnic, sesláním Ducha svatého, se Církev viditelně představila světu (srov. SC 6, LG 2 a KKC 1076).

⁵ „Posvátná liturgie je sice především prokazování úcty Boží velebnosti, avšak obsahuje i mnoho poučení pro věřící lid.“ SC 33.

„V liturgii, hlavně ve svaté eucharistické oběti, „koná se dílo našeho vykoupení“; (Římský misál, modlitba nad dary 9. neděle po sv. Duchu.) tak liturgie přispívá vrcholnou měrou k tomu, aby věřící svým životem vyjadřovali a zjevovali ostatním Kristovo tajemství a skutečnou povahu pravé církve.“ SC 2.

⁶ „Kdykoli tedy jíte tento chléb a pijete tento kalich, zvěstujete smrt Páně, dokud on nepřijde.“ 1Kor 11,26

⁷ Při mši svaté je Kristus přítomen jak v osobě sloužícího kněze, tak v eucharistických způsobách. Svou mocí je přítomen ve svátostech. On sám křtí, je Slovem, které k nám promlouvá, je přítomen ve shromáždění ... Srov. SC 7 a KKC 1088.

⁸ KKC 1111.

„Toto přítomné setkání je pointou všeho toho, o čem mluvíme. Při liturgické památce se nevydáváme na mytický výlet do minulosti, ani nevtahujeme minulost do přítomnosti opakováním prvotní události v mytickém dramatu.“ CHILDS, B. S., *Memory and Tradition in Israel*, s. 81.

⁹ „Tato bohoslužba se uskutečňuje tehdy, jestliže ji jménem církve konají zákonně pověřené osoby za použití úkonů schválených církevními představenými.“ c. 834 §2 CIC/1983 a srov. c. 733 §1 CIC/1917.

„Je nezpochybnitelnou skutečností, že dílo našeho vykoupení pokračuje a že jeho plody jsou nám předávány během slavení liturgie...“ *Mediator Dei*, čl. 47

„Bohoslužba církve prokazovaná Bohu ve spojení s její božskou Hlavou je nejúčinnějším prostředkem k dosažení svatosti.“ *Mediator Dei*, čl. 26

¹⁰ Srov. c. 204 CIC/1983.

¹¹ Liturgie hodin bývá nazývána také jako denní modlitba církve, *Divinum Officium*, posvátné officium či modlitba breviáře. Pokud z jakéhokoli důvodu (např. v souvislosti s pandemickými opatřeními) není možné slavit mši svatou v kostele, může být liturgie hodin základem domácí nedělní liturgie. Doporučována je v tomto případě zejména modlitba ranních chval, která může být spojena s modlitbou se čtením, a modlitba nešpor. Srov. *Všeobecné pokyny k denní modlitbě církve*.

Tím, že církev vykonává ve své denní modlitbě kněžský úřad své Hlavy, přináší bez přestání obět chvaly Bohu, tj. ovoce rtů těch, kteří vyznávají jeho jméno. Tato modlitba je hlas Nevěsty, která promlouvá k Ženichovi, ba ještě více: je to modlitba, kterou Kristus spolu se svým Tělem (církví) přináší Otcí...“ *Tamtéž*, čl. 15.

zda se denní modlitbu církve modlíme sami, nebo ve společenství. Modlitba breviáře nás sjednocuje do jednoho společenství církve.

I když každý křesťan je křtem pomazán na proroka, kněze a krále, hlavními rozdělovateli božích darů jsou biskupové, nástupci apoštolů a pastýři partikulárních (místních) církví.¹² Biskupové¹³ ve svěřené církvi řídí a podporují veškerý liturgický život a dohlíží na něj. Pomocníky biskupů jsou kněží a jáhni. Kněží spolu s biskupy mají účast na Kristově kněžství.¹⁴ Pod vedením biskupa konají bohoslužby a posvěcují lid.¹⁵ Ke službě božimu lidu jsou svěceni také jáhnové. Tito se bohoslužeb účastní takovým způsobem, jaký jim právo umožňuje. Ve společenství s biskupem a kněžským sborem vykonávají službu liturgickou, kazatelskou a charitativní.¹⁶

Ostatní věřící (laici¹⁷) se na službě posvěcování podílí způsobem, který je jim vlastní.¹⁸ Jedná se zejména o jejich aktivní účast na liturgických slavnostech, hlavně na mši svaté.

Rodiče se navíc na službě posvěcování podílí svým manželským životem v křesťanském duchu a křesťanskou výchovou dětí.¹⁹ Zároveň platí, že každý pokřtěný má právo na křesťanskou výchovu, která mu má pomoci stát se vyžralou osobností schopnou správně prožívat tajemství spásy.²⁰ Laici jsou rovněž oprávněni studovat posvátné vědy a při zachování všech předpisů je i vyučovat.²¹

¹² Srov. c. 381, c. 369 CIC/1983, CHD 2 a LG 20.

¹³ „Biskup má být považován za velekněze svého lidu. Od něho v jistém smyslu vychází a na něm závisí život v Kristu, který mají jeho věřící.“ SC 41.

¹⁴ Srov. CHD 28 (diecézní kněží) a CHD 34 a 35 (řeholní kněží).

¹⁵ Srov. c. 835 CIC/1983.

Srov. KKC 1119–1120.

¹⁶ Srov. LG 29.

¹⁷ „Slovem laik se zde označují všichni věřící křesťané mimo členy stavu duchovenského a stavu řeholního, právně uznaného v církvi; tedy věřící křesťané, kteří – když byli křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, a tak se stali svým způsobem účastnými Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského – vykonávají svým podílem poslání celého křesťanského lidu v církvi a ve světě.“ LG 31 a srov. c. 207 CIC/1983.

¹⁸ „Všichni křesťané mají povinnost a právo spolupracovat na tom, aby se božské poselství spásy stále více dostávalo ke všem lidem všech dob na celém světě.“ c. 212 CIC/1983 a srov. c. 225–231 CIC/1983.

Srov. *Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě* a *Spiritus Domini* daným motu proprio papeže Františka.

¹⁹ Srov. c. 835 §4 a c. 226 §2 CIC/1983 a AA 11.

²⁰ Srov. c. 217 CIC/1983.

²¹ Srov. c. 229 CIC/1983.

Všeobecné kněžství věřících²² se uskutečňuje v apoštolátu, křesťanskou bohoslužbu nevyjímaje. Veškerá činnost Těla Kristova musí vycházet z víry a na víře spočívat²³ a být v jednotě s univerzální i místní církví.²⁴ Kněží mají dbát na podněcování a prohlubování víry.²⁵

Protože liturgické úkony nejsou soukromou záležitostí, ale úkony církve samé, patří tyto úkony celé církvi. Jsou projevem církve, Těla Kristova, a na ni působí. Jednotlivých členů se liturgické úkony týkají různým způsobem podle rozdílnosti co do svěcení, úkolů a opravdové účasti.²⁶ Pokud je to možné, mají se konat „s hojnou a činnou účastí křesťanů“.²⁷

²² „Protože nejvyšší a věčný velekněz Ježíš Kristus chce pokračovat ve svém svědectví a ve své službě i prostřednictvím laiků, oživuje je svým Duchem a neustále je povzbuzuje ke každému dobrému a dokonalému dílu.

Těm totiž, které spojuje těsně se svým životem a posláním, uděluje také podíl na svém kněžském úřadu, aby vykonávali duchovní bohoslužbu k oslavě Boha a ke spáse lidí. Z tohoto důvodu laici zasvěcení Kristu a posvěcení Duchem svatým jsou podivuhodně povoláni a vybaveni, aby se v nich rodily vždy hojnější plody Ducha. Všechny jejich skutky, modlitby a apoštolská činnost, manželský a rodinný život, každodenní práce, odpočinek duševní i tělesný, jsou-li konány v Duchu, ba i těžkosti života, jsou-li snášeny trpělivě, stávají se duchovními obětmi Bohu milými skrze Ježíše Krista (srov. 1 Petr 2,5); jsou zbožně přinášeny Otci zároveň s obětí těla Páně při slavení eucharistie. Takto i laici zasvěcují Bohu svět, když všude jednají svatě jako ctitelé Boha.“ LG 34.

²³ Srov. c. 836 CIC/1983.

²⁴ Srov. c. 209 CIC/1983.

²⁵ Srov. c. 836 CIC/1983.

„Matka církev si velmi přeje, aby byli všichni věřící vedeni k plné, uvědomělé a aktivní účasti na liturgických úkonech, jak ji vyžaduje sama povaha liturgie. K takové účasti je křesťanský lid jako „vyvolený rod, královské kněžstvo, národ svatý, lid patřící Bohu jako vlastnictví“ (1 Petr 2,9; srov. 2,4-5) moci křtu oprávněn i zavázán.

Tuto plnou a aktivní účast všeho lidu je třeba při obnově a pěstování posvátné liturgie mít co nejvíce na zřeteli. Je to první a nezbytný zdroj, ze kterého mají věřící čerpat skutečně křesťanského ducha. Proto se mají duchovní správci o takovou účast na liturgii svědomitě snažit v celé pastorační činnosti patřičným poučováním.“ SC 14.

„Aby se však naplnilo dosáhlo těchto účinků, je nutné, aby věřící přistupovali k posvátné liturgii se správnou přípravou ducha, aby své myšlení uvedli v soulad s ústním projevem, aby spolupracovali s Boží milostí a nepřijímali ji nadarmo. (Srov. 2 Kor 6,1) Proto mají duchovní pastýři bdít, nejen aby se při liturgických úkonech zachovávaly zákony týkající se jejich platného a dovoleného konání, ale také aby se jich věřící zúčastňovali uvědoměle, aktivně a s duchovním užitkem.“ SC 11.

²⁶ Srov. c. 837 §1, c. 230 a c. 231 CIC/1983 a SC 18.

„Duchovní správci ať horlivě a trpělivě usilují o liturgickou výchovu a vnitřní i vnější aktivní účast věřících, a to úměrně jejich věku, okolnostem a způsobu života a stupni náboženské vyspělosti. Tím splní jeden z hlavních úkolů věrných správců Božích tajemství. Svěřený lid mají vést nejen slovem, ale i příkladem.“ SC 19.

„Při liturgické slavnosti každý služebník církve i každý věřící má v rámci své funkce konat jenom to, ale i všechno to, co mu přísluší z povahy věci a podle liturgických předpisů.“ SC 28.

²⁷ CIC/1983, c. 837 §2 a SC 27.

2.1 Řízení posvátné liturgie

Posvátnou liturgii v univerzální církvi řídí výlučně Apoštolský stolec²⁸, který vydává liturgické knihy, přezkoumává jejich překlady z latiny do národních jazyků a vykonává dozor nad věrným zachováváním liturgických předpisů.

Překlady liturgických textů mají na starosti biskupské konference²⁹, včetně jejich vhodných úprav v mezích liturgického práva.³⁰ Po schválení Apoštolským stolcem pak přeložené texty vydávají.

„Diecéznímu biskupovi přísluší v jemu svěřené církvi vydávat v mezích své působnosti normy v liturgických věcech, závazné pro všechny.“³¹ Nikdo jiný, tedy ani kněz, nesmí v liturgii podle své vůle nic přidávat, ubírat, ani měnit.³²

Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, s ohledem na kompetence Kongregace pro nauku víry, se zabývá tím, co přísluší Apoštolskému stolci. Umožňuje a chrání udělování svátostí a jejich platné a dovolené slavení a dohlíží na dodržování liturgických směrnic. Na prvním místě je to starost o slavení mše svaté a o úctu vzdávanou Nejsvětější svátosti

²⁸ „Apoštolský stolec nebo také Svätý stolec označuje v tomto kodexu nejen papeže, ale též státní sekretariát, Radu pro veřejné záležitosti církve a ostatní složky římské kurie, pokud z povahy věci nebo textové souvislosti nevyplývá něco jiného.“ c. 361 CIC/1983.

²⁹ „Biskupská konference je sbor svého druhu, v němž biskupové některé země nebo oblasti společně vykonávají pastýřskou službu, aby zvětšili to dobré, co lidem poskytuje církev, zvláště přizpůsobením apoštolských forem a metod daným časovým poměrům.

Do biskupské konference patří všichni místní ordináři kteréhokoli ritu kromě generálních vikářů, biskupové koadjutoři, světící biskupové a jiní titulární biskupové, kteří zastávají zvláštní funkci uloženou jim Apoštolským stolcem nebo biskupskou konferencí. Ostatní titulární biskupové a papežští legáti – z titulu zvláštního poslání vykonávaného v té zemi – nejsou podle práva členy konference.“ CHD 38.

³⁰ „Také při úpravě liturgických knih ať je možné uplatnit oprávněné rozdíly a přizpůsobení vzhledem k různým společenstvím, krajům a národům, zvláště v misiích; podmínkou je zachování podstatné jednoty římského ritu. Tato zásada ať je patřičně respektována při určování struktury obřadů i jejich rubrik.“ SC 38. „Bude věci příslušné územní církevní autority určit přizpůsobující úpravy, zvláště pokud jde o udělování svátostí, o svátostiny, průvody, liturgický jazyk, liturgickou hudbu a umění. Vždy ovšem podle základních směrnic, které jsou obsaženy v této konstituci, a v mezích, které stanoví „typová“ vydání liturgických knih.“ SC 39.

Srov. Apoštolský list motu proprio *Magnum principium* papeže Františka z roku 2017, kterým se mění některá ustanovení v kánonu 838 Kodexu kanonického práva. (Papež František klade důraz na obnovu liturgického života a zároveň trvá na tom, aby přeložené liturgické knihy, i když projdou úpravami, stále vyzářovaly jednotu římského ritu, s. 2.)

³¹ CIC/1983, c. 838 §4.

³² Srov. SC 22 §3.

„Kdo by prohlásil, že katolickou církví přijatými a schválenými obřady, jichž se obvykle užívá při slavnostním udělení svátostí, může být buď opovrhováno, nebo že mohou být od služebníků církve bez hříchu libovolně vynechávány nebo kterýmkoli pastýřem církve přeměňovány v nové a jiné obřady, ten necht' je vyobcován.“

Dokumenty Tridentského koncilu. 7. zasedání 3. 3. 1547, o svátostech, kán. 13.

i mimo mši sv. Církevní autorita řízením posvátné liturgie zajišťuje právo věřících. Liturgie se nikdy nesmí zdát soukromým vlastnictvím ani celebranta, ani společenství, v němž se tajemství slaví.³³

2.2 Jiné způsoby posvěcování církve

Duchovní život se neskládá pouze z účasti na posvátné liturgii.³⁴ Církev posvěcuje stvořený svět i jinými prostředky, například modlitbami nebo skutky pokání a lásky.³⁵

„Velmi se doporučují pobožnosti křesťanského lidu, pokud jsou ve shodě s církevními předpisy a směrnicemi. To platí zejména, když jsou nařízeny Apoštolským stolcem. Zvláštní vážnosti se těší také veřejné pobožnosti místních církví, které se konají z příkazu biskupů podle zvyklostí nebo podle právoplatně schválených knih. Uvedené pobožnosti se mají konat se zřetelem k liturgickým dobám a v souladu s posvátnou liturgií. Z ní mají nějakým způsobem vycházet a k ní přivádět lid, neboť ona je svou povahou daleko převyšuje.“³⁶ Zda se modlitby a jiné úkony zbožnosti shodují s předpisy církve, kontrolují místní ordináři.³⁷

³³ Srov. *Redemptionis sacramentum* 17-18.

³⁴ Srov. SC 12.

³⁵ Srov. CIC/1983, c. 839.

³⁶ SC 13.

Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady, 2007.

„Liturgická modlitba, která je veřejnou prosbou slavné Snoubenky Kristovy, je nadřazena soukromým modlitbám.“ *Mediator Dei*, čl. 37

³⁷ Srov. c. 839 §2 CIC/1983.

3 Svátosti

Třebaže ne implicitně, všechny svátosti³⁸ Nového zákona ustanovil Ježíš Kristus.³⁹ On sám je viditelným znamením Boží dobroty a lásky k člověku, on sám je prásvátostí (*Ursacramentum*). V Kristově osobě mají všechny svátosti svůj počátek.⁴⁰ Základní svátostí⁴¹ je v tomto smyslu církev (*Grundsakrament*), tělo Kristovo⁴², jejíž hlavou je sám Boží Syn.⁴³

Svátosti, které byly církvi svěřeny, jsou společnými úkony Krista a jeho nevěsty.⁴⁴ Působí „*ex opere operato*“⁴⁵, což nevyklučuje nezbytnost víry k účinnému přijetí svátosti (*opus operantis*)⁴⁶. Prostřednictvím viditelných obřadů je vzdávána pocta Bohu a uskutečňuje se posvěcování lidí⁴⁷. Ovoce takového počínání je osobní i celocírkevní povahy, totiž

³⁸ Latinské sacramentum je složeninou sacrare (úkol za účelem posvěcení) a mentum (prostředek pro dosažení cíle). Výraz sacramentum je ekvivalentem řeckého μυστήριον, tajemství.

³⁹ Srov. KKC 1114.

⁴⁰ „A kdo vidí mne, vidí toho, který mě poslal.“ Jan 12,45

„On je (věrný) obraz neviditelného Boha, dříve zrozený než celé tvorstvo.“ Kol 1,15

„Liturgie svátostí a svátostí působí, že Boží milost, která vyvěrá z velikonočního tajemství Kristova utrpení, smrti a zmrtvýchvstání, posvěcuje skoro každou životní událost věřících, jsou-li dobře připraveni.“ SC 61.

⁴¹ Srov. LG 1.

⁴² „(Kristus) je dříve než všechno (ostatní) a všechno trvá v něm. A on je hlava těla, to je církve: on je počátek, prvorozený mezi vzkříšenými z mrtvých. Tak má ve všem prvenství.“ Kol 1,17-18

⁴³ „Kristus vyzdvižený od země, všechny k sobě přitáhl (srov. Jan 12,32); když vstal z mrtvých (srov. Řím 6,9), seslal svého oživujícího Ducha na učedníky a jeho prostřednictvím ustanovil své tělo, církev, jako všeobecnou svátost spásy.“ LG 48.

„Církev působí ve svátostech jako „kněžské společenství“, „organicky uspořádané“, protože tvoří s Kristem-Hlavou „jakoby jedinou mystickou osobu“. Kněžský lid se křtem a biřmováním stává způsobilý slavit liturgii; na druhé straně někteří věřící, „poznamenání svátostí kněžství, jsou ustanoveni k tomu, aby ve jménu Kristově řídili Církev Božím slovem a milostí.“ KKC 1119.

⁴⁴ „Jednota Krista a církve, hlavy a údů, zahrnuje také rozlišení obou v osobním vztahu. Tento aspekt se často vyjadřuje obrazem ženicha a nevěsty. Téma Krista, ženicha církve, bylo připraveno proroky a hlášáno Janem Křtitelem. Sám Pán se definoval jako „ženich“ (Mk 2,19). Apoštol představuje církev a každého věřícího, úd jeho Těla, jako nevěstu „zasnoubenou“ Kristu Pánu, aby s ním byla jeden duch. Církev je neposkvěnou snoubenkou neposkvěněného Beránka; kterou si Kristus zamiloval a vydal sám sebe za ni, „aby ji posvětil“ (Ef 5,26); spojil se s ní věčnou smlouvou a nepřestává se o ni starat jako o vlastní tělo.“ KKC 796.

Srov. KKC 1118.

⁴⁵ tj. mocí vykonaného svátostného obřadu bez ohledu na svatost/hříšnost udělovatele, týká se vysluhování svátosti. Udělovatel musí být způsobilý (z moci svého svěcení, křtu atd.) a musí mít úmysl konat to, co koná církev.

⁴⁶ subjektivní dispozice příjemce svátosti, od které se dokonce odvíjí míra milosti působené *ex opere operato*

⁴⁷ Srov. SC 59 a CCEO, c. 667.

život v Kristu⁴⁸ a růst v lásce v poslání vydávat svědectví.⁴⁹ „Proto při jejich udělování musí mít posvátní služebníci i ostatní křesťané velkou úctu a náležitou pečlivost.“⁵⁰

Během staletí rozlišila katolická církev sedm svátostí⁵¹, které jsou společné celé církvi a patří k Božím odkazu. Týkají se celého života křesťana. Proto pouze papež má pravomoc posuzovat nebo určovat, co je třeba k jejich platnosti, dovolenému slavení, přijímání a k řádu, který je třeba zachovat.⁵²

Branou k ostatním svátostem je křest⁵³. Nepokřtěný nesmí být platně připuštěn k dalším svátostem. K plnému uvedení do křesťanského života je třeba přijmout svátost křtu, biřmování a Eucharistie⁵⁴. Svátosti křtu, biřmování a svěcení se nemohou opakovat, neboť duši vtiskují nesmazatelné znamení. Přetrvává-li rozumná pochybnost o jejich (platném) udělení, jsou uděleny podmíněčně.⁵⁵

Udělovatel svátostí musí postupovat podle schválených liturgických knih. Nesmí k nim nic přidávat, ani z nich nic ubírat nebo je měnit.⁵⁶ „Udělovatel udílí svátosti podle svého vlastního obřadu.“⁵⁷ Na bohoslužby podle předpisů vlastního obřadu⁵⁸ a pomoc

⁴⁸ „V tomto těle se Kristův život rozlévá do věřících, kteří se prostřednictvím svátostí tajemně, ale skutečně sjednocují s umučeným a oslaveným Kristem.“ LG 7.

⁴⁹ Srov. KKC 1134.

⁵⁰ CIC/1983, c. 840.

Srov. CIC/1917, c. 731 §1.

⁵¹ iniciační svátosti: křest, biřmování, Eucharistie
uzdravující svátosti: svátost smíření, svátost pomazání nemocných
svátosti společenství a poslání: svátost kněžství, svátost manželství

⁵² Srov. CIC/1983, c. 841.

⁵³ „Svatý křest je základem celého křesťanského života, vstupní branou k životu v Duchu („*vitae spiritualis ianua*“) a branou, která otevírá přístup k ostatním svátostem. Křtem jsme osvobozeni od hříchu a znovuzrozeni jako Boží děti, stáváme se Kristovými údý; jsme přivtěleni k Církvi a stáváme se účastnými jejího poslání: „Křest je svátost znovuzrození skrze vodu ve slově.“ KKC 1213.

⁵⁴ „Účast na božské přirozenosti, kterou lidé dostávají darem prostřednictvím Kristovy milosti, zahrnuje určitou analogii se vznikem, rozvojem a růstem přirozeného života. Vždyť věřící, znovuzrození svatým křtem, jsou posílení svátostí biřmování a potom jsou živeni pokrmem věčného života v Eucharistii.“ Pavel VI., Apoštolská konstituce *Divinae consortium naturae*: AAS 63 (1971), 57-664. Srov. Římský rituál, *Uvedení do křesťanského života*, Všeobecný úvod, 1-2.

⁵⁵ Srov. CIC/1983, c. 845 a CIC/1917, c. 732.

⁵⁶ Srov. CIC/1983, c. 846 §1 a CIC/1917, c. 733 §1.

Biskup je povinen hájit jednotu církve, s čímž souvisí i úsilí o společnou kázeň a zachování církevních zákonů. Dbá na mimo jiné na správné udělování svátostí. Srov. CIC/1983, c. 392.

Nejsou-li respektována liturgická nařízení, může se někdy dojít i k těžkým zneužitím, která zastíní pravdu tajemství a vytvářejí zmatek a napětí mezi lidmi. Srov. JAN PAVEL II. *Apoštolský list o eucharistii a jejím vztahu k církvi Ecclesia de Eucharistia*, s. 52.

⁵⁷ CIC/1983, c. 846 §2 a srov. CIC/1917, c. 733 §2.

⁵⁸ Srov. CIC/1983, c. 214 a CCEO, c. 17.

z duchovního bohatství církve, zejména z božího slova a svátostí, mají právo všichni křesťané⁵⁹. Diecézní biskup dohlíží na dodržování práva věřících jemu svěřených.⁶⁰

Je-li žadatel o svátosti řádně připraven, právo mu nezakazuje jejich přijetí a žádá vhodně, nesmí být posvátnými služebníky odmítnut. Pastýři i ostatní věřící, každý podle svých úkolů v církvi, jsou povinni dbát na řádnou přípravu žadatelů o svátosti při dodržení předpisů vydaných příslušným představeným.⁶¹

Za udělení svátosti udělovatel nic nepožaduje, aby kvůli chudobě nebyl nikdo vyloučen ze svátostné pomoci.⁶² Podle církevního zvyku je možné, aby celebrant či koncelebrující kněz přijali mešní stipendium za odsloužení mše sv. na úmysl, pro který bylo stipendium dáno. Mešní stipendium nesmí budít ani zdání obchodu (svatokupectví), proto se kněžím doporučuje, aby mešní intence byla odsloužena i bez přijetí stipendia. Plnění mešních závazků je evidováno a kontrolováno ordinářem, představeným řeholních společností či společností apoštolského života.⁶³

3.1 Společenství ve svátostech

„Křest je nejvýznamnějším a mnohdy též jediným svátostným pojítkem mezi různými církvemi.“⁶⁴ Přestože Kristus založil „jednu a jedinou“ církev a díky působení Ducha svatého křesťané různých denominací podporují obnovení jednoty v rámci ekumenického hnutí, stále přetrvává rozdělení.⁶⁵ Proto katoličtí udělovatelé udělují dovoleně svátosti pouze křesťanům z katolické církve a ti je naopak smějí dovoleně přijímat pouze od katolických udělovatelů.⁶⁶

V případě nutnosti, pokud se zabrání nebezpečí omylu nebo lhostejnosti, může katolický křesťan přijmout svátost smíření, Eucharistie a pomazání nemocných od nekatolického udělovatele, není-li možné obrátit se na udělovatele katolického. Podmínkou je platné udělování zmíněných svátostí v dané nekatolické církvi⁶⁷.

⁵⁹ Srov. CIC/1983, c. 213 a CCEO, c. 16.

⁶⁰ Srov. CIC/1983, c. 383 §2.

⁶¹ Srov. CIC/1983, c. 843.

⁶² Srov. CIC/1983, c. 848.

⁶³ Srov. CIC/1983 c. 945–958.

⁶⁴ PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 84.

⁶⁵ Srov. UR 1.

⁶⁶ Srov. CIC/1983, c. 844 §1.

⁶⁷ Netýká se východních církví sui iuris, které jsou v jednotě s katolickou církví.

Jestliže člen východní církve, která není v plném společenství s katolickou církví, požádá katolického udělovatele o udělení svátosti smíření, Eucharistie a pomazání nemocných, bude mu svátost dovoleně udělena. Žadatel však musí být na přijetí svátosti předem řádně připraven. V nebezpečí smrti nebo z jiného závažného důvodu mohou být tyto svátosti uděleny i ostatním křesťanům, kteří nejsou v jednotě s katolickou církví, pokud se nemohou obrátit na udělovatele ze svého společenství. O udělení svátosti musí sami požádat, být řádně připraveni a musí projevovat katolickou víru. Pro tyto případy vydává biskupská konference po projednání s představiteli nekatolických církví obecné směrnice.⁶⁸

⁶⁸ Srov. CIC/1983, c. 844, CCEO, c. 671 a *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2002. Česká biskupská konference. [Rada fialová]. ISBN 80-238-9623-7.

4 Svátosti uvedení do křesťanského života

„Svátostmi uvedení do křesťanského života – křtem, biřmováním a Eucharistií – jsou položeny základy každého křesťanského života.“⁶⁹ Věřící, znovuzrození křtem, jsou posílení svátostí biřmování a potom živeni Kristovým tělem a krví v Eucharistii, takže díky těmto svátostem jsou schopni stále víc a lépe přijímat poklady božského života a rozvíjet se až k dosažení dokonalosti lásky.⁷⁰

4.1 Křest

Křest je vstupní branou k životu v Duchu (*vitae spiritualis ianua*).⁷¹ Křtem je člověk vtělen do Krista, stává se součástí Těla Kristova⁷² a součástí Božího lidu, církve. Tím

⁶⁹ KKC 1212.

„Svátosti, jimiž jsme uváděni do křesťanského života, osvobozují od moci temnot, přivtělují ke Kristově smrti, pohřbu i zmrtvýchvstání, udělují Ducha adoptivních dětí Božích a dávají účast na oslavě památky smrti i zmrtvýchvstání Páně ve společenství s veškerým Božím lidem.“ In: *Obřady uvedení do křesťanského života*, ed. 1974, s. 1.

⁷⁰ Srov. Pavel VI., Apoštolská konstituce *Divinae consortium naturae*: AAS 63 (1971), 57-664. Srov. Římský rituál, Uvedení do křesťanského života, Všeobecný úvod, 1-2.

⁷¹ Srov. KKC 1213.

„Byli jsme tedy křtem spolu s ním pohřbeni ve smrt, abychom – jako Kristus byl vzkříšen z mrtvých slavnou mocí svého Otce – i my vstoupili na cestu nového života.“ Řím 6,4

„Tato svátost se také nazývá „koupelí znovuzrození a obnovení v Duchu svatém“ (Tit 3,5), protože vyjadřuje a uskutečňuje ono zrození z vody a Ducha, bez něhož „nikdo nemůže vejít do Božího království“ (Jan 3,5) KKC 1215.

„Toto obmytí se nazývá osvícení, protože ti, kdo dostávají toto vyučování [katechismu], jsou v mysli osvíceni. Pokřtěný se stal „synem světla“ (1 Sol 5,5) a „světlem“ (Ef 5,8) potom, „kdy se mu dostalo světla“ (Žid 10,32), protože ve křtu přijal Slovo, „pravé světlo, které osvěcuje každého člověka“ (Jan 1,9) KKC 1216.

„Křest je nejkrásnějším a nejvelkolepějším z Božích darů. Nazýváme ho darem, milostí, pomazáním, osvícením, šatem neporušitelnosti, koupelí obnovy, pečeti a vším, co je nejcennější. Dar, protože je dán těm, kteří nic nepřinášejí; milost, protože je udělován i viníkům; křest, protože hřích je pohřben do vody; pomazání, protože je svatý a královský (takoví jsou ti, kdo jsou pomazáni); osvícení, protože je oslnivým světlem; šat, protože zakrývá naši hanbu; koupel, protože nás umývá; pečeť, protože nás chrání a je znamením Boží svrchovanosti.“ Sv. Řehoř Naziánský, *Orationes*, 40, 3-4: PG 36, 361 C.

„Křest je branou k životu a k Božímu království. Je první svátostí, kterou Kristus nabídl všem, aby měli věčný život, a svěčil jej své církvi spolu s evangeliem, když přikázal apoštolům: „Jděte, učte všechny národy a křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého!“ Křest je tedy především svátostí víry, kterou člověk odpovídá Kristovu evangeliu, osvícen milostí Ducha svatého.“ *Obřady uvedení do křesťanského života*, ed. 1974, Úvod.

⁷² „A on je hlava těla, to je církve: on je počátek, prvorozený mezi vzkříšenými z mrtvých. Tak má ve všem prvenství.“ Kol 1,18

také, každý svým způsobem, získává podíl na Kristově úřadu kněžském, prorockém a královském.⁷³ Křest je ke spáse nezbytný⁷⁴, a tak musí být přijat skutečně nebo touhou.⁷⁵

„Křest nejen že očišťuje od všech hříchů, nýbrž i dělá z nově pokřtěného (novokřtěnce) „nové stvoření“ (2 Kor 5,17), adoptivní Boží dítě (srov. Gal 4,5-7), které se stalo účastným božské přirozenosti (srov. 2 Petr 1,4), údem Kristovým (srov. 1 Kor 6,15, 12,27), jeho spoludědicem (srov. Řím 8,17) a chrámem Ducha svatého (srov. 1 Kor 6,19).“⁷⁶

4.1.1 Udělování křtu

První zprávy o udílení křtu nacházíme v Písmu svatém. Sám Kristus říká apoštolům: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtíte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého.“ (Mt 28,19) Už v prvotní církvi se vyvinul křestní rítus, kterým byl nově pokřtěný zasvěcen a začleněn do církve.⁷⁷ Nejstarším mimobiblickým pramenem pro zkoumání vývoje obřadu je Didaché, Učení dvanácti apoštolů.⁷⁸

⁷³ Srov. CIC1983/ c. 204 §1.

„Všemohoucí Bůh tě vysvobodil z hříchu, dal ti život z vody a z Ducha svatého, přijal tě do společenství svého lidu. A jako pomazal svého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, na kněze, proroka a krále, označuje posvátným olejem i tebe, neboť patříš ke Kristu navěky.“ *Křestní obřady: křest malých dětí*. Praha. 1974.

⁷⁴ dogma mimo církev není spásy

"Kristus zemřel za všechny, a protože poslední povolání člověka je ve skutečnosti jen jedno, totiž božské, musíme být přesvědčeni, že Duch svatý dává všem možnost, aby se přičlenili k velikonočnímu tajemství způsobem, který zná jen Bůh". Každý člověk, který hledá pravdu a plní Boží vůli tak, jak ji poznává, může být spasen, i když nepoznal Kristovo evangelium a jeho církev. Je dovoleno předpokládat, že by tyto osoby chtěly být pokřtěny, kdyby poznaly, že je nezbytný. Srov. KKC 1260.

⁷⁵ Srov. CIC/1983, c. 849 a CIC/1917, c. 737 §1.

Branou k ostatním svátostem se křest stává pouze v plném společenství katolické církve. Srov. PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 84.

„A tak je křest zaměřen k úplnému vyznání víry, k úplnému začlenění do institutu spásy, jak jej chtěl sám Kristus, a konečně k úplnému zapojení do eucharistického společenství.“ UR 22

Kromě svátostného křtu a křtu touhy zná církev i tzv. křest krve. Srov. KKC 1258.

⁷⁶ KKC 1265.

⁷⁷ „Rituál iniciace nacházíme téměř ve všech náboženstvích, při nichž jedinec, skrze patřičný rituál, je uveden do společenství. Křesťanská iniciace je něčím typická, je projevem dějinnosti křesťanství a nejedná se jen o něco kosmogoniho, uvádí jedince do dějin spásy, kde protagonistou není jen Bůh, ale i člověk a tento křtěnec se stává jejich součástí.“ KOPEČEK, P. *Přehled liturgiky 2 pro 4. ročník studia Křesťanské výchovy*, s. 31.

Tertulián v díle *De baptismo* píše: „Právo udělovat křest náleží v prvé řadě veleknězi, tedy biskupovi. Po něm přísluší také presbyteru a jáhnovi, ovšem nikoliv bez pověření ze strany biskupa, a to kvůli důstojnosti role, která mu v církvi náleží – dokud je respektována, vládne pokoj. Mimoto mají toto právo i laici, vždyť to, co všichni stejným způsobem přijímají, mohou všichni stejným způsobem také udělit.“ Soukal – Tichý. *Křest, biřmování, eucharistie: rozpravy o liturgii I.*, s.71.

⁷⁸ kolem roku 100, psaný původně syrsky nebo řecky

Dnes se křest uděluje předepsaným způsobem dle schválených liturgických knih⁷⁹, kromě „případů naléhavé nutnosti“ (zejména v nebezpečí smrti)⁸⁰. Pak je nutno zachovat pouze to, co se vyžaduje k platnosti svátosti.⁸¹

4.1.1.1 Katechumenát⁸²

Na udělení křtu je třeba se vhodně připravit. Příprava před křtem, ale i po něm (!) je dlouhodobým formačním procesem⁸³, na kterém by se měla podílet celá farnost⁸⁴. Řád uvádění dospělého katechumena určuje svými předpisy biskupská konference.⁸⁵ Za dospělého je považován ten, kdo po skončení dětství nabytí užívání rozumu. Pokud tomu tak není, je i takovýto dospělý postaven kanonickým právem na roveň dítěti.⁸⁶

⁷⁹ *Ordo initiationis christianae adultorum* (1972), *Uvedení do křesťanského života*. Praha: Katolický týdeník, 2018 a *Křestní obřady: křest malých dětí*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-378-8. (příp. jiné vydání)

⁸⁰ Kodex z roku 1917 rozlišuje křest slavnostní a neslavnostní (soukromý), který v nebezpečí smrti mohl udělit kdokoliv, pokud zachoval předepsanou látku, formu a úmysl (konat to, co koná církev). Srov. CIC/1917, c. 737.

⁸¹ Srov. CIC/1983, c. 850 a CCEO, c. 676.

Podle kodexu pro latinskou církev (CIC/1983) může křest v nebezpečí smrti udělit každý člověk, tedy i ten, který sám není křesťanem. Podle kodexu východních církví sui iuris (CCEO) může křtít pouze křesťan. Srov. PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 85-86.

⁸² Katechumenát existoval v církvi od nejstarších dob. V pozdějších staletích vymizel, protože většina lidí byla pokřtěna po narození. „Druhý vatikánský koncil obnovil v latinské církvi „katechumenát dospělých, rozčleněný na několik stupňů“. Obřady jsou v *Ordo initiationis christianae adultorum* (1972). Koncil kromě toho dovolil „v misijních územích takové prvky zasvěcování mládeže (iniciace) – kromě těch, které jsou obsaženy v křesťanské tradici – jaké jsou u každého jednotlivého národa obvyklé, pokud mohou být přizpůsobeny křesťanskému obřadu“. KKC 1232. Srov. SC 64.

⁸³ „Ti, kdo přijali víru v Krista od Boha prostřednictvím církve, ať jsou liturgickými obřady přijati do katechumenátu. Ten ať není pouhým poučením o dogmatech a přikázáních, ale výchovou a dostatečně dlouhým uváděním do celého křesťanského života; zde přicházejí učedníci do styku s Kristem, svým učitelem. Katechumeni ať jsou tedy náležitě zasvěcováni do tajemství spásy a cvičením v životě podle evangelia i posvátnými obřady, konanými v časovém sledu, ať jsou uváděni do života víry, liturgie a lásky Božího lidu.“ AG 14.

Srov. SC 64.

Srov. *Římský rituál, Uvedení dospělých do křesťanského života*, 19 a 98.

Srov. KKC 1229.

Velmi poeticky se o křesťanské iniciaci vyjadřuje sv. Augustin: „Odpočivali jste v sýpce před vstupem do katechumenátu, během kterého jste byli rozemleti posty a exorcismy, potom jste přistoupili ke křesťanskému prameni, kde jste byli promícháni s vodou a následně uvařeni v ohni Ducha, a tak jste se stali chlebem Pánovým. Jste tím, co vidíte a přijímáte v eucharistii, tím jste a tím se máte stát.“ (AUGUSTIN, *Sermo 227 a 272*, PL 38, 1099-1101, 1246–1248.) Augustinův výrok dokládá jednotu iniciačních svátostí, která bude v pozdějších staletích v latinské církvi, na rozdíl od církví východních, narušena. Dojde k rozdělení iniciačních svátostí, což vyústí až do dnešního stavu, kdy ne každý dospělý praktikující katolík je biřmovaný.

⁸⁴ „O uvádění do křesťanského života v katechumenátu se mají starat nejen katechisté nebo kněží, nýbrž celá obec věřících, zvláště však kmotři. Tak pocítí katechumeni hned na začátku svou příslušnost k Božímu lidu. Protože život církve je apoštolský, ať se katechumeni rovněž učí aktivně spolupracovat na evangelizaci a budování církve svědeckým životem a vyznáváním víry.“ AG 14.

⁸⁵ Srov. CIC/1983, c. 851 §1 a SC 65.

⁸⁶ Srov. CIC/1983, c. 852 §1 a §2 a CIC/1917, c. 745.

Právní postavení katechumenů, i když ještě nejsou pokřtěni, řeší kanonické právo.⁸⁷ „Jsou už totiž spojeni s církví, už patří do Kristova domu a mnohdy už žijí životem víry, naděje a lásky.“⁸⁸

Má-li být pokřtěno dítě, jeho rodiče a ti, kteří mají být kmotry, musí absolvovat náležitou přípravu a poučení o významu svátosti křtu a o povinnostech, které z toho vyplývají. Farář osobně nebo prostřednictvím jiných zajistí náležitou přípravu pastoračním poučením i společnými modlitbami. K tomuto účelu je vhodné shromáždit více rodin najednou, ale také každou rodinu dle možností osobně navštívit.⁸⁹

Pokřtěné dítě prožívá katechumenát po křtu. Nejen, že musí být „doučeno“, ale zejména je třeba spojit rozvoj křestní milosti s růstem osoby, což je úkolem katechismu.⁹⁰

4.1.1.2 *Matérie, forma a místo*

Jedinou matérií (látkou), která může být použita ke křtu, je voda.⁹¹ Má být posvěcena podle předpisů liturgických knih, pokud se nejedná o případ nutnosti.⁹² „Křest se uděluje buď ponořením (*per immersionem*), nebo politím (*per infusionem*), při zachování

⁸⁷ Srov. CIC/1983, c. 206 a c. 1183 (právo na církevní pohřeb) a CCEO, c. 9.

CCEO: „Kán. 587 - §1. Tí, ktorí sa chcú pripojiť k Cirkvi, majú byť liturgickými obradmi prijatí do katechumenátu, ktorý nemá byť len výkladom dogiem a príkazov, ale formáciou celého kresťanského života a náležitou náukou.

§2. Tí, ktorí sú zapísaní do katechumenátu, majú právo, aby im bola dovolená účasť na liturgii slova a iných liturgických sláveniach, ktoré nie sú rezervované veriacim v Krista.

§3. Partikulárne právo má vydať normy, vymedzujúce povinnosti katechumenov a ich priznané práva, ktorými sa katechumenát má riadiť.

Kán. 588 - Katechumeni majú právo zapísať sa do ktorejkoľvek cirkvi *sui iuris* podľa normy kán. 30; treba sa však vystríhať pred ich nahováraním na niečo, čo by mohlo prekážať ich zapísaniu do cirkvi, ktorá je primeraná ich kultúre.“

⁸⁸ AG 14 a srov. LG 14.

⁸⁹ Srov. CIC/1983, c. 851 §2.

⁹⁰ Srov. KKC 1231.

⁹¹ pravá voda (*aqua vera*) v CIC/1983, c. 849, prírodná voda (*aqua naturalis*) v CCEO, c. 675 §1.

„Kdo by prohlásil, že pravá a přírodní voda není nutná k platnosti křtu, čímž slova našeho Pána Ježíše Krista „Nezrodí-li se kdo z vody a z Ducha svatého“ převrací v jakousi metaforu, ten nechť je vyobcován. Kdo by prohlásil, že malé děti nelze počítat mezi věřící, protože při přijetí křtu nejsou schopny úkonu víry, a že až získají užívání rozumu, je třeba znovu je pokřtít; anebo že je lepší vůbec je nekřtít, než je křtít na pouhou víru církve, aniž by měly samy aktuální víru, ten nechť je vyobcován.“

Dokumenty Tridentského koncilu. 7. zasedání 3. 3. 1547, o křtu, kán. 2 a 13.

⁹² Srov. CIC/1983, c. 853.

„Mimo dobu velikonoční se může křestní voda světit schválenou krátkou formulí přímo při křestním obřadu.“ SC 70.

předpisů biskupské konference.⁹³ Stejná praxe je zachycena už v nejstarší mimobiblické památce, v Didaché, kde se o křestní praxi dozvídáme.⁹⁴

K platnosti křtu je také nezbytná náležitá slovní forma (*debita verborum forma*).⁹⁵ Jedná se o trojiční formuli zmiňovanou již v Novém zákoně: „Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal.“⁹⁶

„Vlastním místem pro křest je kostel nebo kaple, kromě případu nutnosti.“⁹⁷ Dospělý by měl být pokřtěn ve svém farním kostele⁹⁸, dítě ve farním kostele rodičů. Církevní právo počítá s výjimkami.⁹⁹ V případě nutnosti nebo z jiného pastoračního důvodu, jestliže to

⁹³ CIC/1983, c. 854.

Kodex z roku 1917 zná, i když nedoporučuje kvůli případné nejistotě o platnosti, ještě třetí možnost udělení křtu, a to pokropením (*per aspersionem*). Srov. CIC/1917, c. 758.

⁹⁴ „Co se týče křtu, křtíte takto: Po výše uvedeném poučení křtíte ponořením do pramenité vody ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Nemáš-li pramenitou, pokřti jinou. Nemohl-li bys studenou, užij teplé. Nemáš-li ani studené, vlij třikrát vodu na hlavu ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Před křtem však necht' se postít i ten, kdo křtí, i ten, kdo má být pokřtěn; i ostatní se mohou postít. Přikaz, aby ten, kdo má být pokřtěn, se před křtem postil den nebo dva dny.

Περὶ δὲ τοῦ βαπτίσματος, οὕτω βαπτίσατε· ταῦτα πάντα προειπόντες, βαπτίσατε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν ὕδατι ζῶντι. ἐὰν δὲ μὴ ἔχης ὕδωρ ζῶν, εἰς ἄλλο ὕδωρ βάπτισον· εἰ δ' οὐ δύνασαι ἐν ψυχρῷ, ἐν θερμῷ. ἐὰν δὲ ἀμφοτέρω μὴ ἔχης, ἔκχεον εἰς τὴν κεφαλὴν τρις ὕδωρ εἰς ὄνομα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. πρὸ δὲ τοῦ βαπτίσματος προνηστευσάτω ὁ βαπτίζων καὶ ὁ βαπτιζόμενος καὶ εἴ τινας ἄλλοι δύναται· κελεύεις δὲ νηστεῦσαι τὸν βαπτιζόμενον πρὸ μιᾶς ἢ δύο.“
Zajímavá je příprava na křest formou postu.

Didaché, Učení dvanácti apoštolů, kap. 7. In: <https://www.liturgie.cz/temata/krest/stripsy-z-historickyeh-pramenu>.

„Křest ponořením byl obřadem společným v křesťanském starověku a převládajícím až do 12. století, zachovaným až dosud ve východních církvích, v němž je velice živě a účinně znázorněno křesťanské znovuzrození skrze křest, který je, podle učení sv. Pavla, obnovením velikonočního tajemství Kristova, pohřbením starého člověka, otroka hříchu, a vzkříšením k životu v milosti spolu se vzkříšeným Kristem a skrze něho (Řím 6,3-11, Kol 2,12).“ CHIAPPETTA, L. *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale II*, s. 24.

⁹⁵ Srov. CIC/1983, c. 849.

⁹⁶ Mt 28,19-20

Ve Skutcích apoštolů se několikrát objevuje i jiná forma, křest ve jménu Ježíšově (ve jméno Ježíšovo). Např. Sk 2,38. „Tato ještě nerozvinutá křestní formule byla v průběhu dějin zcela překryta téměř dvoutisíciletou liturgickou praxí církve.“ Dnes se ovšem v některých extrémnějších protestantských uskupeních objevuje na základě pravidla „*sola scriptura*“ opět tato forma křtu a zároveň tendence „překřtívat“. PRIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 89.

⁹⁷ CIC/1983, c. 857 §1.

⁹⁸ Problematiku trvalého a přechodného bydliště na území farnosti, nebo alespoň diecéze, řeší c. 100-107 CIC/1983.

⁹⁹ CIC/1983, c. 857 §1 a §2.

Pokud křtěnec bez velkých obtíží nemůže přijít (být donesen) do kostela nebo kaple podle c. 857 a 858, má být křest udělen v jiném bližším kostele nebo kapli, případně na jiném vhodném místě. Srov. c. 859 CIC/1983.

ordinář dovolí, může být křest udělen v soukromých domech, nemocnicích, domovech seniorů apod.¹⁰⁰

Křest lze udělit v jakýkoliv den, nicméně se doporučuje jeho udělení v neděli během farní bohoslužby, aby byl zdůrazněn eklesiální charakter iniciace. Dospělí bývají obvykle křtěni během velikonoční vigílie na Bílou sobotu.¹⁰¹

Křtěnec přijímá jméno svého křestního patrona. Výběr jména může být ovlivněn místními zvyklostmi. Nemělo by se dávat jméno, které je „cizí křesťanskému smýšlení“¹⁰² Jméno nemá být vybíráno ani podle jména kmotrů či prarodičů, ale na základě životního příběhu světce, jenž se stane ochráncem a patronem křtěnce. Úkolem rodičů, kmotrů a kněze je na toto dohlédnout.

4.1.1.3 Liturgie křtu malých dětí

Protože se lidé rodí s přirozeností narušenou dědičným hříchem, je nutné, aby se znovu narodili z „vody a Ducha“¹⁰³ a byli přeneseni z moci temnot do království Božích dětí.¹⁰⁴ „Ve křtu dětí se zvláště ukazuje, jak milost spásy je naprosto nezasloužená.“¹⁰⁵ Povinností rodičů je dbát na to, aby jejich dítě bylo pokřtěno co nejdříve po narození.¹⁰⁶

Obřad křtu začíná před kostelem nebo v zádveři kostela. Vzhledem k tomu, že křest je největším životním krokem, je vhodné dítě při tomto reálném i symbolickém překročení prahu kostela doprovodit. Kněz oblečený v bílém liturgickém oděvu se nejprve rodičů (nebo toho, kdo má podle tradice právo dítě pojmenovat) ptá na jméno dítěte. Poté rodiče a kmotr (pokud jsou kmotři dva, musí to být muž a žena) vyznají touhu po křtu dítěte a slíbí dítě vychovat v křesťanské víře.¹⁰⁷ Kněz dítě označí křížem. „Označení dítěte znamením kříže a následný průvod do kostela předznamenávají to, co přináší křest: přijetí do Boží náruče, připodobnění se Ježíši ukřižovanému a vzkříšenému, vstup do církve.“¹⁰⁸

¹⁰⁰ Srov. CIC/1983, c. 860 §1 a §2.

¹⁰¹ Srov. CIC/1983, c. 856.

Po křtu by mělo následovat biřmování (Srov. CIC/1983, c. 866).

¹⁰² CIC/1983, c. 855 a CIC/1917, c. 761.

¹⁰³ Srov. *Dokumenty Tridentského koncilu*.

¹⁰⁴ Srov. Kol 1,12–14.

¹⁰⁵ KKC 1250.

¹⁰⁶ Srov. CIC/1983, c. 867, CCEO, c. 681 a 686 §1.

¹⁰⁷ Pokud by existovaly pochybnosti o křesťanské výchově dítěte, např. proto že sami rodiče křesťanským způsobem života nežijí, je lepší křest odložit.

¹⁰⁸ <http://www.liturgie.cz/temata/krest/liturgie-krtu-malych-deti-krok-za-krokem>.

Bez víry křest není možný¹⁰⁹. Vzhledem k tomu, že víra se rodí ze slyšení Božího slova, začíná bohoslužba slova předčítáním evangelia, které kněz potom krátce vyloží.¹¹⁰ Odpovědí na Boží slovo jsou naše modlitby – za dítě, jeho rodinu, za církve a za celý svět. Na závěr bohoslužby slova jsou vyzýváni svatí v nebi, mimo jiné i patron/ka, jehož jméno má dítě od křtu nosit. Následuje exorcismus¹¹¹ a pomazání olejem katechumenů.

„Voda ke křtu je požehnána starodávnou modlitbou, kterou nacházíme již v sakramentáři ze 6.-7. století. Kněz nejprve vzdává za vodu díky a připomíná, jak ji Bůh používal v dějinách spásy. Stvoření – obnova světa po potopě – záchrana Izraelitů před pronásledováním Egyptanů, to všechno byly předobrazy, které se vyplnili na křtu, svátosti, kterou ustanovil Boží Syn Ježíš. Kněz také prosí o Ducha svatého. Modlitba díky s prosbou o Ducha promění obyčejnou vodu v nástroj spásy.“¹¹² Obřad žehnání vody ukazuje, že materiální svět je dobrý a rozhodně není v rozporu se světem duchovním. Bůh vše, co nás obklopuje, nejen stvořil, ale také vše dovede proměnit a použít k naší spáse.

Rodiče a kmotři se zříkají zlého¹¹³ a vyznávají svou víru. Vzhledem k tomu, že malé dítě je křtěno na základě víry rodičů, musí být jasné, že rodiče opravdu vyznávají křesťanskou víru, jak nám ji církve už dva tisíce let předkládá. Poté následuje křest. Je-li dítě křtěno politím, drží ho v náručí matka nebo otec, a to z ryze praktických důvodů. Rodiče nejlépe ví, jak dítě bezpečně podržet. Kde je to zvykem, může dítě držet kmotr, nebo kmotra.

Následují tzv. vysvětlující obřady, jejichž cílem je ještě jednou viditelně ukázat, co se při křtu stalo. Pokřtěné dítě je na temeni hlavy pomazáno posvátným křížem¹¹⁴ na proroka, kněze a krále tak, jako byl Kristus (Mesiáš, Pomazaný) pomazán Duchem svatým a mocí. Jako kněz se má křtěnec u Boha přimlouvav za druhé, jako prorok má ukazovat pravdu o Bohu a světu a jako král nemá nikdy zapomenout, jakou důstojnost křtem přijal. Byly mu odpuštěny hříchy a stal se Božím dítětem. Poté je dítě zahaleno bílým rouchem (křestní rouškou), symbolem nového života, které při křtu dostalo. Kmotr od paškálu

¹⁰⁹ Křest je „svátostí víry“. Srov. KKC 1236.

¹¹⁰ Je možné číst úryvek ze Starého a Nového zákona, včetně žalmu, a evangelium. Vhodná čtení jsou doporučena v liturgické knize *Křestní obřady. Křest malých dětí*. Na četbě jiného vhodného biblického úryvku se mohou rodiče domluvit s knězem.

Rodiče ani kmotři by na křtinách číst neměli. Mají naslouchat Božímu slovu a nechat se jím zasáhnout.

¹¹¹ Jedná se o modlitbu nad dítětem. Srov. *Křestní obřady: křest malých dětí*, Praha. 1974.

¹¹² <http://www.liturgie.cz/temata/krest/liturgie-krtu-malych-deti-krok-za-krokem>.

¹¹³ V minulosti si lidé např. svlékali šaty na znamení, že odkládají starý způsob života, nebo si třikrát odplivli. Tím vyjádřili své opovržení ďáblem, tím, co působí i tím, čím se pyšní.

¹¹⁴ = směs olivového oleje a balzámu

zapálí křestní svíci, znak vzkříšeného Ježíše, protože díky křtu se i v duši tohoto dítěte rozhořelo Boží světlo. Po modlitbě Otčenáš křestní bohoslužba končí slavnostním požehnáním.¹¹⁵ Nejprve kněz žehná matce dítěte a vybízí ji, aby nikdy nezapomněla na radost toho dne, kdy dítě svěřila do Božích rukou. Žehná se i otci dítěte a připomíná se, že jediným skutečným Otcem a dárcem života je Bůh. Následuje požehnání všem věřícím.

4.1.1.4 Liturgie křtu dospělých

Během dne na Bílou sobotu¹¹⁶ probíhá bezprostřední příprava katechumenů na křest. Vhodný úryvek z evangelia a krátká homilie předchází vyznání víry a obřadu Efata. Čekatel křtu dostává nové jméno a je pomazán olejem katechumenů.

Křestní bohoslužba¹¹⁷ je slavena o Velikonoční vigílii¹¹⁸ po bohoslužbě slova. Katechumeni a jejich kmotři jsou povoláni před shromážděnou obec. Zpívají se litanie. Potom kněz posvětil křestní vodu.¹¹⁹ Následuje odřeknutí se ducha zla a trojí vyznání víry, jak je to uvedeno v křestních obřadech. Katechumenům je udělena svátost křtu. Jsou pomazáni křížem. Přijímají bílé roucho. Křestní svíce je zapálena od paškálu, symbolu zmrtvýchvstalého Krista.

Biskup, není-li přítomen, pak kněz, který křtil, by měl nově pokřtěným udělit svátost biřmování.¹²⁰

¹¹⁵ Je-li svátost křtu slavena v rámci mše svaté, pokračuje bohoslužba přípravou darů k Eucharistii.

¹¹⁶ Kněz obléká fialovou liturgickou barvu. Při slavení velikonoční vigílie je to barva bílá.

¹¹⁷ Křestní bohoslužba je 3. částí velikonoční vigílie. První je bohoslužba světla (= slavnost velikonoční svíce), protože Kristus je světlo světa. Následuje bohoslužba slova, protože víra je ze slyšení. Při křestní bohoslužbě se Kristův i náš přechod ze smrti do života slaví i ve svátosti. Čtvrtou částí a zároveň vyvrcholením vigílie je slavení Eucharistie.

¹¹⁸ Velikonoční vigílie má předobraz v židovském slavení, které připomíná bdění před vyvedením izraelského národa z Egypta (židovská pascha). Křesťané o velikonoční vigílii slaví Pánovo zmrtvýchvstání. Nejde o pouhou připomínku starých událostí. Spása se uskutečňuje v přítomném okamžiku, v aktuálním čase a místě. Proto je velikonoční vigílie nazývána „matkou posvátných vigílií“.

¹¹⁹ Do vody ve křtitelnici je ponořen paškál. Posvěcená křestní voda je ve křtitelnici uchovávána po celou dobu velikonoční.

¹²⁰ Srov. *Římský pontifikál: nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu*, vydáný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. Kostelní Vydří. 2008. Případně *Obřady biřmování*. Praha. 1974.

Pokud biřmování uděluje kněz, musí si předem od svého biskupa vyžádat povolení biřmovat. Povolení je uděleno „jednorázově“.

4.1.2 Udělovatel křtu

Řádným udělovatel křtu je biskup, kněz a (v latinské církvi) jáhen.¹²¹ Jestliže není přítomen řádný udělovatel, může křest dovoleně udělit katechista¹²² nebo ten, koho místní ordinář pověřil. V případě nutnosti, např. v nebezpečí smrti, dovoleně křtí každý člověk, který má náležitý úmysl konat to, co koná církev. Podmínkou je použití vhodné matérie a vyslovení trojiční formule.¹²³

Pastýři, zejména faráři, mají zajistit dostatečné poučení věřících o správném způsobu udělení křtu.¹²⁴ V kodexu z roku 1917 jsou výslovně zmiňovány porodní báby, dále pak lékaři a chirurgové, kteří především mají být poučeni o správném způsobu křtu v případě nutnosti.¹²⁵

„Nikommu není dovoleno, kromě případu nutnosti, udělit bez náležitého dovolení křest na cizím území, i kdyby šlo o jeho podřízené.“¹²⁶

Pokud má být pokřtěn dospělý, tj. starší čtrnácti let, oznamuje se toto diecéznímu biskupovi pro případ, že by chtěl křest udělit osobně.¹²⁷

4.1.3 Křtěnci

Křest může přijmout každý, dosud nepokřtěný, člověk.¹²⁸ Dospělý kandidát křtu musí projevit vůli být pokřtěn. K přijetí katolické víry však nesmí být nikdo nucen.¹²⁹ Před

¹²¹ Srov. CIC/1983, c. 861 §1a CCEO, c. 677 §1.

¹²² „V naší době, kdy je nedostatek kléru pro evangelizaci tak velkých zástupů a pro pastorační službu, mají katechisté (muži i ženy) nanejvýš důležitou úlohu. Proto se má jejich výchova tak zdokonalit a přizpůsobit kulturnímu pokroku, aby jako zdatní spolupracovníci kněžstva mohli co nejlépe vykonávat svůj úřad, který se vzhledem k novým a rozsáhlejšími povinnostem stává stále náročnějším.

Církev také budou vděčně uznávat velkodušnou práci pomocných katechistů, jejichž pomoc budou potřebovat. Ti ve svých obcích řídí modlitby a vyučují. Je třeba řádně se postarat o jejich naukovou a duchovní výchovu. Kromě toho je žádoucí, aby tam, kde se to ukáže jako vhodné, bylo katechistům s dobrou přípravou udělováno kanonické pověření při veřejné liturgické slavnosti, aby konali službu víře s větší autoritou u lidu.“ AG 17.

¹²³ Srov. CIC/1983, c. 861 §1 a §2, CCEO, c. 677 §1 a §2, CIC/1917, c. 738 a c. 742.

„V latinské církvi kněz při trojím lití vody říká: „N., já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ Ve východních liturgiích je katechumen obrácen k východu a kněz říká: „Boží služebník N. je křtěn ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ A při vyzvání každé osoby Nejsvětější Trojice kněz katechumena ponoří do vody a vytáhne.“ KKC 1240.

¹²⁴ Srov. CIC/1983, c. 861 §2.

¹²⁵ Srov. CIC/1917, c. 743.

¹²⁶ CIC/1983, c. 862 a srov. CCEO, c. 678.

¹²⁷ Srov. CIC/1983, c. 863 a CIC/1917, c. 744.

¹²⁸ Srov. CIC/1983, c. 864, CCEO, c. 679, CIC/1917, c. 745 §1.

¹²⁹ „Všichni lidé jsou povinni hledat pravdu o tom, co se týká Boha a jeho církve, a tuto poznanou pravdu mají na základě božského zákona právo a povinnost přijmout a zachovávat.

křtem se má zájemci o křest dostat poučení o pravdách víry a povinnostech křesťanů. Už v době katechumenátu by měl dotyčný žít křesťanským způsobem života. Katechumen je také vybízen k vzbuzení lítosti nad svými hříchy. V nebezpečí smrti ke křtu postačuje, jestliže má dospělý *nějaké* poznání základních pravd víry,¹³⁰ nějakým způsobem projevil touhu po křtu a přislíbil zachovávat přikázání křesťanského náboženství.¹³¹

Ihned po křtu by měl být dospělý také biřmován a při mši svaté by měl přijmout svaté přijímání, nebrání-li tomu vážná překážka.¹³²

Děti by měly být pokřtěny v prvních týdnech po narození.¹³³ S tím souvisí včasná žádost rodičů dítěte o křest a absolvování dostateční přípravy. Tu je vhodné opakovat před křtem každého dítěte, nejen v případě prvního potomka. Jestliže je dítě v nebezpečí smrti, bude pokřtěno neprodleně.

Proti svému vlastnímu svědomí nesmí být lidé nikým nuceni k přijetí katolické víry.“ CIC/1983, c. 748 §1 a §2.

Výjimkou je c. 868 §2 CIC/1983, který říká: „Dovoleně se v nebezpečí smrti křtí dítě katolických i nekatolických rodičů, i proti jejich vůli.“ Toto ospravedlňuje teologické pojetí prezentované v článku 1250 KKC: „Protože se děti rodí s padlou lidskou přirozeností, poskvrněnou prvotním hříchem, mají zapotřebí, aby se znovu narodily křtem, aby byly osvobozeny z moci temnot a přeneseny do království svobody Božích dětí, k níž jsou povoláni všichni lidé.“ Srov. PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 90-91.

¹³⁰ „Křest je svátost víry.“ KKC 1253.

„Ty jsi Mesiáš, Syn živého Boha!“ Mt 16,16

¹³¹ Srov. CIC/1983, c. 865.

¹³² Srov. CIC/1983, c. 866 a CCEO, c. 692.

„Když byl Ježíš pokřtěn, otevřela se nebesa a tak jako se snáší holubice, sestoupil na něj Duch svatý. Ježíšův křest byl předobrazem jeho Velikonoc. A proto každý, kdo je ve křtu ponořen do Ježíšovy smrti a jeho vzkříšení, dostává také plnost jeho Ducha. Slovo křest i křesťan je odvozeno od řeckého Kristus neboli Pomazaný. Ježíš je ten, kterého Duch svatý pomazal; a také křesťané jsou tímto Duchem pomazáni. Svátost biřmování, která se udílí pomazáním čela posvátným křížem a biřmovací formulí, zpečetuje dar Ducha přijatý ve křtu.“ In: <http://www.liturgie.cz/temata/birmovani>.

Jak už bylo zmíněno výše, východní církve udělují všechny tři iniciační svátosti, tj. křest, biřmování (myropomazání) a Eucharistii, současně. Výjimkou může být křest v nutnosti (CCEO, c. 695 §1).

¹³³ Srov. CIC/1983, c. 867.

Ve Skutcích apoštolů máme zprávy o křtech, kterých se účastnili všichni členové domácnosti: křest Kornélia (Sk 10,47-48), křest Lydie (Sk 16,15), křest žalářníka ve Filipech (Sk 16,33) a křest Krispa v Korintu (Sk 18,18). Není pravděpodobné, že by všichni členové zmíněných domácností uvěřili v Pána Ježíše. Křest byl vykonán na základě předpokladu, který vysloví sv. Pavel: „Věř v Pána Ježíše a budeš spasen ty i všichni, kdo jsou v tvém domě. Nevíme, jestli ve zmíněných rodinách byly malé děti. Jestliže však na základě víry otce nebo matky byli pokřtěni všichni z domu, tedy i ti, kdo dosud neuvěřili, těžko můžeme předpokládat, že by existovala jakákoli věková hranice pro přijetí svátosti křtu. Srov. PODZORSKI, A. *Je křest dětí biblický?*, s. 19–22.

Už sv. Augustin vyzývá ke křtu dětí co nejdříve po narození. Obává se, že zemře-li dítě bez křtu, jde ihned do pekla. („Ten, kdo není s Kristem, může být jedině s ďáblem.“) Srov. *Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné*. Mezinárodní teologická komise, s. 17.

I když se otázkou (nutnosti) křtu malých dětí zabývali teologové po staletí, nepanuje ani v současnosti jednotný názor. Srov. *Systematická teologie 3. Římskokatolická perspektiva*, s. 45-46.

Aby bylo dítě dovozeně pokřtěno, je nutný souhlas alespoň jednoho rodiče, nebo jiného zákonného zástupce. Zároveň musí být opodstatněná naděje, že dítě bude vychováno v katolickém náboženství. Pokud tato podmínka není splněna, musí být křest odložen.¹³⁴

Z různých důvodů může vzniknout pochybnost, zda byl někdo pokřtěn, či zda byl pokřtěn platně (chybějící zápis v matrice, nejistota ohledně užití materie a slovní formy, nejistota ohledně úmyslu dospělého křtěnce či udělovatele křtu atd.¹³⁵). Jestliže pochybnosti přetrvávají i po řádném pátrání, udělí se křest pod podmínkou. Tomuto křtu musí předcházet poučení dospělého křtěnce (nebo rodičů v případě dítěte) o svátosti křtu a sdělení důvodů k pochybnostem.¹³⁶ Díky ekumenickému hnutí jsou uzavírány dohody o vzájemném uznávání křtu mezi církvemi v České republice (netýká se všech církví a církevních společenství).¹³⁷

Odložené či nalezené děti se křtí teprve, až se prokáže, že nebyly pokřtěny.¹³⁸ Plody z potratů mají být, je-li to možné, pokřtěny, jsou-li živé.¹³⁹

4.1.4 Kmotři

Každý křtěnec by měl mít kmotra, který svému svěřenci pomáhá v uvedení do křesťanského života. V případě, že křtěným je dítě, představuje ho spolu s rodiči u křtu.¹⁴⁰

„Ke křtu se vezme buď jen jeden kmotr, nebo jen jedna kmotra nebo spolu kmotr a kmotra,“¹⁴¹ které ustavil křtěnec, rodiče nebo zákonní zástupci, pokud je křtěno dítě.

¹³⁴ Srov. CIC/1983, c. 868 §1 a CCEO, c. 681 §1.

Křest se pro mnoho rodičů stává rituálem, o který pro své dítě žádají i nepraktikující křesťané. Na druhou stranu se často objevuje praxe křtít děti až několik měsíců či let po narození, případně ponechat jim úplnou svobodu pro vlastní rozhodnutí, a tedy nekřtít je vůbec. Při pastoračním rozhodování se vychází z předpokladu, že dítě má být pokřtěno i v případě, není-li dostatečná jistota o následné křesťanské výchově. Srov. AMBROS, P. *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*, s. 106-135.

¹³⁵ V některých nekatolických církvích může docházet k tzv. „překřtívání“ z jiných důvodů. Srov. PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 92-94.

¹³⁶ Srov. CIC/1983, c. 869.

¹³⁷ Srov. ED 94.

¹³⁸ Srov. CIC/1983, c. 870 a CCEO, c. 681 §2.

¹³⁹ Srov. CIC/1983, c. 871.

V souvislosti s vysokou dětskou úmrtností se křtem plodů poměrně podrobně zabýval starý kodex kanonického práva. (CIC/1917, c. 746 - c. 748.)

¹⁴⁰ Srov. CIC/1983, c. 872 a CCEO, c. 684 §1.

Význam kmotra krásně ilustruje slovenské označení „křtný rodič“.

Ve starém kodexu se v c. 768 CIC/1917 mluví o vzájemném duchovním příbuzenství mezi křtěncem, duchovním, který pokřtil, a kmotrem (*tantum cum baptizato baptizans et patrinus*), což se stává překážkou k uzavření manželství (c. 1079). V CCEO je tato překážka zachována, zatímco CIC/1983 ji nezná.

V případě podmíněného křtu duchovní příbuzenství nevzniká, pokud se nejedná o stejného kmotra. Srov. PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 102.

¹⁴¹ CIC/1983, c. 873.

V případě, že žadatel křtu žádného kmotra nemá, určí ho farář nebo udělovatel křtu. Kmotr musí žít životem víry a musí být ochoten doprovázet svého svěřence. Sám musí být dospělý podle kanonického práva, to je starší šestnácti let (v kodexu z roku 1917 starší čtrnácti let).¹⁴²

Kmotr musí být biřmovaným katolíkem chodícím pravidelně ke svatému přijímání. „Podle kanonického chápání mají být křestní kmotři, v liturgickém a kanonickém smyslu, členové církve či církevního společenství, v němž je křest udělován. Křestní kmotři nepřebírají jen odpovědnost za křesťanskou výchovu pokřtěného (biřmovaného) jako příbuzný nebo přítel, ale jsou přítomni jako zástupci společenství víry a jsou současně garanty křtěncovy víry a touhy po církevním společenství (týká se církví vzešlých z reformace).“¹⁴³

Dále kmotr nesmí být stížen kanonickým trestem a nesmí být otcem nebo matkou dítěte.¹⁴⁴

Křesťan patřící do nekatolického církevního společenství může být pouze svědkem křtu za přítomnosti katolického kmotra. Křesťan z některé východní nesjednocené církve by mohl být kmotrem současně s kmotrem katolickým, byť se o tom kodex latinské (katolické) církve, na rozdíl od kodexu pro východní církve *sui iuris*, výslovně nezmiňuje.¹⁴⁵ Podle Ekumenického direktáře může být katolík při křtu v nekatolické církvi také „pouze“¹⁴⁶ svědkem křtu. Ve východní nekatolické církvi kmotrem být může, je-li k tomu vyzván.¹⁴⁷

4.1.5 Důkaz a záznam o udělení křtu

Jestliže není přítomen kmotr, zajistí udělovatel svátosti alespoň svědka křtu. K dokázání udělení křtu stačí, pokud tím nevznikne nikomu výhoda, prohlášení jednoho

¹⁴² Srov. CIC/1983, c. 874 §1 a §2 a CCEO, c. 685.

¹⁴³ ED 98.

¹⁴⁴ Srov. CIC/1983, c. 874 a CCEO, c. 685 (zde kromě rodičů vyloučen z kmotrovství i manželský partner křtěného stejně jako v CIC/1917, c. 765)

¹⁴⁵ Srov. PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 103.

¹⁴⁶ Svědek křtu není pasivní úloha, neboť kromě svědectví o udělení křtu má být křtěnci také svědkem víry v Boha a tím být svému svěřenci příkladem. Srov. PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 104.

¹⁴⁷ ED 98 b.

důvěryhodného svědka. V případě přijetí křtu v dospělosti je dostačující přísaha pokřtěného.¹⁴⁸

Farář místa, kde byl křest udělen, musí neprodleně do knihy pokřtěných zaznamenat všechny důležité skutečnosti, tj. jméno pokřtěného, jméno udělovatele, rodičů a kmotra (případně svědka). Dále pak místo a den narození křtěnce a místo a den udělení křtu. Jedná-li se o dítě neprovdané matky, zapíše se její jméno. (Pokud je veřejně známé její mateřství nebo pokud o to sama požádala.) Jméno otce se v takovém případě píše jen, je-li známé z nějaké veřejné listiny nebo o to otec sám požádal. V ostatních případech se jméno otce, případně rodičů, nepíše. V případě osvojeného dítěte se zapisují jména osvojitelů a mohou i jména biologických rodičů.¹⁴⁹

Jestliže křest neudělil farář, ani mu nebyl přítomen, musí ten, kdo křest udělil, tuto skutečnost oznámit faráři dané farnosti. Farář pak do knihy pokřtěných zapíše vše potřebné dle c. 877 CIC/1983.¹⁵⁰

4.2 Biřmování¹⁵¹

„Svátost biřmování vtiskuje trvalé znamení; jí se pokřtění, kteří pokračují v uvádění do křesťanského života, obohacují darem Ducha svatého a dokonaleji se spojují s církví; tato svátost posiluje pokřtěné a ještě více je zavazuje, aby byli slovem i skutkem svědky Kristovými a šířili a obhajovali víru.“¹⁵²

¹⁴⁸ Srov. CIC/1983, c. 875 a c. 876, CCEO, c. 688 a c. 691 a CIC/1917, c. 779.

¹⁴⁹ Srov. CIC/1983, c. 877 a CCEO, c. 689.

¹⁵⁰ Podle současného kodexu pro latinskou církev (CIC/1983) i kodexu pro východní církve sui iuris (CCEO) se udělení svátosti křtu hlásí faráři farnosti, kde byl křest udělen. V kodexu z roku 1917 to měl být farář křtěnce podle místa bydliště (c. 778).

¹⁵¹ „Ve východních církvích je tato svátost nazývaná také jako svatá tajina *myropomazání*.“ TRETERA – HORÁK, *Církevní právo*, s. 221.

¹⁵² CIC/1983, c. 879.

„Ti, kteří byli pokřtěni, mají také přijmout svátost myropomazání, aby se označení pečeti daru Ducha stali svědky a spolubudovateli Kristova Království.“ CCEO.

„Vždyť svátost biřmování pokřtěné dokonaleji spojuje s Církví a obdařuje zvláštní silou Ducha svatého, proto jsou ještě více povinni šířit a bránit víru slovem i skutkem jako opravdoví Kristovi svědkové.“ KKC 1285.

„Svátost biřmování je chápána jako konstitutivní prvek konsekrace věřících k obecnému kněžství.“ MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha svatého*, s. 55.

Při slavení svátosti biřmování dochází k plnému vylití Ducha svatého,¹⁵³ což vede k prohloubení křestní milosti, plnějšímu spojení s Kristem a církví. Biřmovanec dostává zvláštní sílu Ducha svatého k vyznávání Kristova jména a nesení svého kříže.¹⁵⁴

Biřmování může být, tak jako křest, uděleno pouze jednou, protože do duše vtiskuje nezrušitelné znamení – „charakter“. „Tento „charakter“ zdokonaluje obecné kněžství věřících, přijaté při křtu, a „biřmovanec dostává moc veřejně vyznávat křesťanskou víru, téměř jako z úředního pověření (*quasi ex officio*).“¹⁵⁵ Povinností duchovních správců je dbát o to, aby všichni pokřtění byli plně uvedeni do křesťanského života a aby byli na biřmování řádně připraveni. Příprava na biřmování je, stejně jako příprava na křest, úkolem celého církevního společenství.

Dokumenty 2. vatikánského koncilu většinou biřmování zmiňují ve spojení se svátostí křtu.¹⁵⁶ Biřmování a svátek Letnic, během kterého bývá tato svátost nejčastěji udělována, v dokumentech přímo spojovány nejsou.¹⁵⁷

4.2.1 Biblické základy

Starozákonní proroci mluvící o příchodu Mesiáše zdůrazňovali, že Duch Páně na něm spočine. Jedná se o předobraz, protože Duch svatý ještě nebyl zjeven.¹⁵⁸ Když byl potom Ježíš Janem pokřtěn v Jordánu a sestoupil na něho Duch svatý, bylo to bráno jako znamení, jako potvrzení Ježíšova mesiášství.¹⁵⁹ Celé poslání Ježíše Krista je úzce spojené

¹⁵³ Srov. KKC 1302.

¹⁵⁴ Srov. KKC 1303.

¹⁵⁵ KKC 1305, 1317.

¹⁵⁶ Většina dokumentů Magisteria mluvících o biřmování dává tuto svátost do souvislosti s ostatními iniciačními svátostmi. Pravdou je, že všechny svátosti „tvoří jediný svátostný organismus“. Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s. 17.

„Křtem jsou věřící včlenění do církve a křestním nezrušitelným znamením jsou pověřeni konat bohopoctu křesťanského náboženství. Když se znovuzrozením stali Božími dětmi, mají závazek vyznávat před lidmi víru, kterou dostali od Boha prostřednictvím církve. Svátost biřmování je dokonaleji spojuje s církví a obdařuje zvláštní silou Ducha svatého, proto jsou ještě více povinni šířit a bránit víru slovem i skutkem jako opravdoví Kristovi svědkové.“ LG 11.

Křtem a biřmováním Pán pověřuje laiky k apoštolátu. Přijetím iniciačních svátostí jsou věřící plně začleněni do Kristova těla. Srov. LG 33, AA 3, PO 5, AG 11 a 36.

¹⁵⁷ Srov. MOHELNÍK, B. *Pečeť daru Ducha Svatého*, s.31.

¹⁵⁸ „Na něm spočine duch Hospodinův: duch moudrosti a rozumnosti, duch rady a bohatýrské síly, duch poznání a bázně Hospodinovy.“ Iz 11,2

„Duch Panovníka Hospodina je nade mnou. Hospodin mě pomazal k tomu, abych nesl radostnou zvěst pokorným, poslal mě obvázat rány zkroušených srdcem, vyhlásit zajatcům svobodu a vězňům propuštění.“ Iz 61,1

¹⁵⁹ „Když byl Ježíš pokřtěn, hned vystoupil z vody, a hle, otevřela se nebesa a spatřil Ducha Božího, jak sestupuje jako holubice a přichází na něho. A z nebe promluvil hlas: „Toto je můj milovaný Syn, jehož jsem si vyvolil.“ Mt 3,16–17

s Duchem svatým, je ve společenství s Duchem. Podle evangelisty Jana je pouze Ježíš tím, kdo má Ducha svatého v míře neomezené a může ho darovat světu.

Plnost Ducha svatého byla přislíbena i lidu, který bude Mesiáše následovat.¹⁶⁰ Kristus toto zaslíbení několikrát opakuje.¹⁶¹ Duch je vylit o Velikonocích a ještě plněji pak o svátku Letnic.¹⁶² Ten, kdo uvěří evangeliu a dá se pokřtít, dostane dar Ducha svatého.¹⁶³ Apoštol Petr cituje proroka Joela,¹⁶⁴ čímž říká, že toto vylití je znamením mesiášské doby¹⁶⁵.

„A já jsem stále nevěděl, kdo to je, ale ten, který mě poslal křtít vodou, mi řekl: ‚Na koho spatříš sestupovat Ducha a zůstat na něm, to je ten, který křtí Duchem svatým.‘ Já jsem to viděl a dosvědčuji, že toto je Syn Boží.“ Jan 1,33–34

„Ten, koho poslal Bůh, mluví slova Boží, neboť Bůh udílí svého Ducha v plnosti.“ Jan 3,34

¹⁶⁰ „Pokropím vás čistou vodou a budete očištěni; očištím vás ode všech vašich nečistot a ode všech vašich hnusných model. A dám vám nové srdce a do nitra vám vložím nového ducha. Odstráním z vašeho těla srdce kamenné a dám vám srdce z masa. Vložím vám do nitra svého ducha; učiním, že se budete řídit mými nařízeními, zachovávat moje řády a jednat podle nich.“ Ez 36,25–27

„I stane se potom: Vyleji svého ducha na každé tělo. Vaši synové i vaše dcery budou prorokovat, vaši starci budou mít sny, vaši jinoši budou mít prorocká vidění. Rovněž na otroky a otrokyně vyleji v oněch dnech svého ducha.“ Joel 3,1–2

Srov. LG 19, AA 3, AG 5.

¹⁶¹ „Vždyť Duch svatý vás v té hodině naučí, co je třeba říci.“ Lk 12,12

„Ježíš odpověděl: ‚Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího. Co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch. Nediv se, že jsem ti řekl: Musíte se narodit znovu. Vítr vane, kam chce, jeho zvuk slyšíš, ale nevíš, odkud přichází a kam směřuje. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha.“ Jan 3,5–8

„V poslední, velký den svátků Ježíš vystoupil a zvolal: ‚Jestliže kdo žízni, ať přijde ke mně a pije! Kdo věří ve mne, proudy živé vody poplynou z jeho nitra,‘ jak praví Písmo.“ To řekl o Duchu, jež měli přijmout ti, kteří v něj uvěřili. Dosud totiž Duch nebyl dán, neboť Ježíš ještě nebyl oslaven.“ Jan 7,37–37

„Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy, neboť nebude mluvit sám ze sebe, ale bude mluvit, co uslyší. A oznámí vám, co má přijít. On mě oslaví, neboť vám bude zvěstovat, co přijme ode mne.“ Jan 16,1-14

¹⁶² „Když nastal den Letnic, byli všichni shromážděni na jednom místě. Náhle se strhl hukot z nebe, jako když se žene prudký víchř, a naplnil celý dům, kde byli. A ukázaly se jim jakoby ohnivé jazyky, rozdělily se a na každém z nich spočinul jeden; všichni byli naplněni Duchem svatým a začali ve vytržení mluvit jinými jazyky, jak jim Duch dával promlouvat.“ Sk 2,1–4

¹⁶³ „Petr jim odpověděl: ‚Obratě se a každý z vás ať přijme křest ve jménu Ježíše Krista na odpuštění svých hříchů, a dostanete dar Ducha svatého.“ Sk 2,38

¹⁶⁴ „A stane se v posledních dnech, praví Bůh, sešlu svého Ducha na všechny lidi, synové vaši a vaše dcery budou mluvit v prorockém vytržení, vaši mládenci budou mít vidění a vaši starci budou mít sny. I na své služebníky a na své služebnice v oněch dnech sešlu svého Ducha, a budou prorokovat.“ Sk 2,17-18

¹⁶⁵ Srov. KKC 1287.

4.2.2 Udělování biřmování

„Svátost biřmování se uděluje pomazáním křížem¹⁶⁶ na čele při současném vkládání ruky a vyslovení slov, předepsaných ve schválených liturgických knihách¹⁶⁷.“¹⁶⁸ Pomazáním dostává biřmovaný označení, neboli pečeť daru Ducha svatého.¹⁶⁹ Křížmo užívané při svátosti biřmování světi výhradně biskup¹⁷⁰ při misse chrismatis.¹⁷¹

Svátost by měla být udělována v kostele při mši. Ze „spravedlivého a rozumného“ důvodu může být udělena i mimo mši na jakémkoli vhodném místě.¹⁷² Obřad biřmování vždy začíná bohoslužbou slova, protože víra je ze slyšení.¹⁷³ Svátostné pomazání křížem následuje po homilii.¹⁷⁴

4.2.2.1 Rozdílné slavení Východu a Západu

V prvních staletích se křest a biřmování obvykle slavily společně.¹⁷⁵ Kvůli vzrůstajícímu počtu žadatelů o křest a kvůli rozlehlým diecézím bylo však pro biskupy stále obtížnější

¹⁶⁶ = směs oleje a vonného balzámu

Slovo křížmo pochází z řeckého χρίσμα – chrisma, ‚pomazání‘. Má stejný slovní základ jako slovo Kristus (Χριστός), pomazaný. Křesťané, kristovci, jsou tedy ti, kdo byli pomazáni.

¹⁶⁷ *Obřady biřmování*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1974.

¹⁶⁸ CIC/1983, c. 880 §1 a CIC/1917, c. 780.

¹⁶⁹ „Pečeť je symbolem osoby, její autority a jejího vlastnictví nějakého předmětu — proto se vtiskovala vojákům pečeť jejich vůdce, anebo otrokům znamení jejich pána —, ověřuje právní úkon nebo určitý dokument a v určitých případech jej kryje tajemstvím. Sám Kristus prohlašuje, že je označen pečeti svého Otce. I křesťan je označen pečeti: Bůh si nás v Kristu pomazal, "vtiskl nám svou pečeť, a tak nám vložil do srdce Ducha jako záruku" (2 Kor 1,22). Tato pečeť Ducha svatého znamená, že naprosto patříme Kristu, že jsme navždy k jeho službám, ale také je příslibem božské ochrany ve velké (konečné) eschatologické zkoušce.“ In: <http://www.liturgie.cz/temata/birmovani/teologie-iniciacnich-svatosti-birmovani>. Srov. KKC 1295–1296.

¹⁷⁰ Olej pro nemocné a olej katechumenů může v případě nouze požehnat kněz, křížmo pouze biskup. Srov. CIC/1983, c. 880 §2, CCEO, c. 693, CIC/1917, c. 781.

¹⁷¹ = dosl. mše křížma

Na Zelený čtvrtek ráno/ dopoledne v katedrále koncelebruje biskup s kněžími z celé diecéze mši svatou, při které biskup žehná oleje pro nemocné a katechumeny a křížmo. Koncelebraci je vyjádřena jednota presbyteria.

„Papež Pius XII. v roce 1956 vydělil missu chrismatis jako ranní mši k žehnání olejů a přesunul mši na památku Večeře Páně zpět do večerních hodin (a také do ní zařadil původně samostatné umývání nohou). Po Druhém vatikánském koncilu, na přání blahoslaveného Pavla VI., se součástí mše olejů stalo také obnovování kněžských závazků.“ In: <http://www.liturgie.cz/clanky/a/missa-chrismatis-1>.

¹⁷² CIC/1983, c. 881.

¹⁷³ Srov. Řím 10,17.

Pouze pokud je biřmován umírající, lze čtení z Božího slova vynechat. Srov. *Obřady pomazání nemocných*, č. 137.

¹⁷⁴ *Římský pontifikál, Obřady biřmování*, č. 13.

¹⁷⁵ Podle sv. Cypriána tyto svátosti tvořily jakousi „dvojitou svátost“.

Srov. KKC 1318.

Apoštolská tradice (3. – 4. století) už rozlišuje olej pro biřmování a olej katechumenů. Toledský koncil (kolem r. 400) potvrzuje už existující praxi, kdy v nepřítomnosti biskupa biřmuje kněz. Knězi se zakazuje světit křížmo. To přísluší jen biskupovi. (Liturgie.cz)

účastnit se všech křestních obřadů. Na křesťanském Východě byla upřednostněna jednota iniciačních svátostí. Křest, biřmování i Eucharistie jsou udíleny současně, a to knězem. K biřmování se užívá křížmo požehnané biskupem.¹⁷⁶

Na Západě byla dána přednost tomu, aby biskup naplnil, dovršil iniciaci, čímž bylo zdůrazněno společenství biřmovance s biskupem.¹⁷⁷ Proto došlo k rozdělení slavení iniciačních svátostí a tím také, v případě křtu malého dítěte, ke změně pořadí, v jakém jsou udělovány. Díky rozdělení křesťanské iniciace se biřmovanec na udělení svátosti biřmování aktivně připravuje. Přijetí pečeti daru Ducha svatého se v latinské církvi stalo vědomým krokem biřmovance bez ohledu na to, zda byl pokřtěn jako malé dítě či jako dospělý.¹⁷⁸

4.2.2.2 Slavnost biřmování

Biřmování je obvykle slaveno v rámci mše svaté.¹⁷⁹ Spolu se křtem směřuje k přijetí největší svátosti,¹⁸⁰ Eucharistie. Po evangeliu jsou biřmovanci představeni biskupovi. Předstoupení biřmovanců před biskupa po zaznění Božího slova má symbolizovat, že lidské jednání je vždy reakcí na Boží iniciativu. Poté následuje homilie.

„Když se biřmování slaví odděleně od křtu, jak tomu bývá v římském obřadu, liturgie svátosti začíná obnovou křestních slibů a vyznáním víry biřmovanců.¹⁸¹ Z toho jasně

¹⁷⁶ CCEO, c. 692–697.

„Kán. 695 - § 1. Myropomazání musí být uděleno současně s křtem, kromě případu skutečné potřeby, kdy je třeba se postarat, aby bylo uděleno co nejdříve.

§ 2. Jestliže se slavení myropomazání nekoná současně s křtem, udělovatel je o tom povinen seznámit faráře místa, kde byl křest udělen.“

¹⁷⁷ Srov. KKC 1290–1292.

¹⁷⁸ Už svatý Jeroným na konci 4. století v jednom ze svých dopisů píše o křesťanech putujících z venkova za biskupem (případně o biskupovi putujícím za nově pokřtěnými), aby na ně vložil ruce, a tak byl vzýván Duch svatý. (Srov. TICHÝ – SOUKAL. *Křest, biřmování, eucharistie: rozpravy o liturgii I.*, s. 203.)

¹⁷⁹ Pokud je biřmování udělováno o velikonoční vigílii, obléká kněz bílou liturgickou barvu. Je-li biřmování uděleno o slavnosti Seslání Ducha svatého (Letnice), má na sobě biskup/pověřený kněz červenou liturgickou barvu symbolizující oheň Ducha sv. Červená liturgická barva se použije i v případě biřmování v jiném termínu.

V případě biřmování dětí školního věku, které ještě nepřistupují ke svatému přijímání, anebo vyžadují-li to zvláštní okolnosti, uděluje se biřmování mimo mši sv. V tom případě obřad začíná bohoslužbou slova. I v tomto případě biřmující obléká červený liturgický oděv. Srov. *Římský pontifikál, Obřady biřmování*, 13.

¹⁸⁰ „Kdo by prohlásil, že těchto sedm svátostí je mezi sebou rovných tak, že v žádném ohledu není jedna důstojnější než druhá, ten nechť je vyobcován.“ Všechny svátosti jsou zaměřeny k Eucharistii, která je nejvznešenější ze všech svátostí.

Dokumenty Tridentského koncilu. 13. zasedání 11.10. 1551, 21. zasedání 16.6. 1562 a 22. zasedání 9.9. 1562.

¹⁸¹ „Protože biřmování je dovršením křtu, pokládají se při něm stejné otázky. Svátosti, které nás včleňují do církve, není možné slavit bez vyznávání její víry, proto se požaduje nikoli vyznání "vlastní soukromé"

vyplývá, že biřmování navazuje na křest. Je-li křtěn dospělý, dostává ihned biřmování a přijímá Tělo Páně.¹⁸²

Biskup vztáhne ruce nad biřmovance a vzývá Ducha svatého.¹⁸³ Následuje podstatný obřad svátosti¹⁸⁴ - pomazání křížem na čelo, vkládání ruky a slova „*Přijmi pečeť daru Ducha svatého*“.

Obřad svátosti končí políbením pokoje,¹⁸⁵ což má vyjadřovat společenství s biskupem a celou církví.¹⁸⁶ Následují přímluvy a bohoslužba oběti. Pokud někdo z biřmovanců dosud nepřistoupil ke svatému přijímání, přistoupí ke Stolu Páně poprvé právě při této mši svaté.

4.2.3 Udělovatel biřmování

Řádným udělovatel biřmování je biskup,¹⁸⁷ platně uděluje tuto svátost také kněz, který k tomu má pověření podle obecného práva,¹⁸⁸ nebo mu bylo uděleno příslušným představeným.¹⁸⁹ V nebezpečí smrti může biřmovat kterýkoli kněz.¹⁹⁰

víry, ale potvrzení, že biřmovanec přijal za svou víru církev.“ In: <http://www.liturgie.cz/temata/birmovani/birmovani-krok-za-krokem>.

Srov. KKC 1321.

¹⁸² KKC 1298.

Srov. SC 71 a CIC/1983, c. 866.

¹⁸³ Srov. *Římský pontifikál, Obřady biřmování*, 25.

¹⁸⁴ Srov. KKC 1300.

¹⁸⁵ podle sv. Cypriána "*signaculum orationis*"

¹⁸⁶ Srov. LG 28, 34 a 37.

¹⁸⁷ Srov. LG 26, KKC 1312, 1313.

„Kdo by prohlásil, že urážejí Ducha svatého ti, kteří křížmu svatého biřmování přikládají nějakou moc, ten nechť je vyobcován.

Kdo by prohlásil, že řádným udělovatel svatého biřmování není jedině biskup, ale každý obyčejný kněz, ten nechť je vyobcován.“

Dokumenty Tridentského koncilu. 7. zasedání 3. 3. 1547, o biřmování, kán. 2 a 3.

¹⁸⁸ Osoba, která je kladena na roveň diecéznímu biskupovi. Srov. CIC/1983, c. 883 1°.

„V latinské církvi se tentýž řád uplatňuje při křtu dospělých, nebo v případě, kdy je připouštěn do plného společenství s Církví pokřtěný, který náleží do jiného křesťanského společenství, v němž svátost biřmování není platná.“ KKC 1312. Srov. CIC/1983, c. 883 2°.

¹⁸⁹ Srov. CIC/1983, c. 882 a c. 883.

CIC/1917, c.782:

„§ 1. Řádným udělovatel biřmování je jedině biskup. § 2. Mimořádným udělovatel je kněz, kterému to oprávnění přiznává buď obecné právo nebo zvláštní indult Apoštolského Stolce. § 3. Toto oprávnění již mocí práva mají, kromě kardinálů S. Ř. C. podle předpisu kán. - 239, § 1, bod 23., opat nebo prelát nepřislušející k žádné diecési, apoštolský vikář a prefekt, ti však ho mohou platně užít toliko uvnitř hranic svého Území a jen dokud zastávají dotyčný úřad. § 4. Kněz latinského obřadu, kterému toto oprávnění přísluší mocí indultu, udílí biřmování platně jedině věřícím svého obřadu, leč by v indultu bylo výslovně stanoveno jinak. § 5. Kněžím východního obřadu, kteří mají oprávnění nebo výsadu udílet dětem jejich obřadu biřmování zároveň s křtem, není dovoleno udílet je dětem latinského obřadu.“

¹⁹⁰ Srov. CIC/1983, c. 883 3°.

Pokud nemůže diecézní biskup udělit biřmování sám, postará se, aby ho udělil jiný biskup. V případě nutnosti může udělit dovolení biřmovat jednomu nebo více určitým kněžím. Z vážného důvodu si biřmující může vzít na pomoc jednoho i více kněží, aby spolu s ním svátost udělovali.¹⁹¹

Diecézní biskup odpovídá za udělení svátosti biřmování jeho podřízeným, když o to řádně a rozumně požádají. Ve své diecézi zákonně biřmuje i věřící, kteří mu podřízení nejsou, pokud tomu nebrání výslovný zákaz jejich vlastního ordináře. K udělení svátosti biřmování mimo svou diecézi věřícím, kteří mu nejsou podřízeni, potřebuje biskup souhlas místního ordináře, alespoň rozumně předpokládaný.¹⁹²

„Kněz, který má pověření biřmovat, je povinen ho použít u těch, v jejichž prospěch mu bylo toto pověření dáno.“¹⁹³ Pověřený kněz uděluje tuto svátost dovoleně na jemu určeném území také osobám, které na toto území nepřísluší, pokud tomu nebrání zákaz jejich vlastního ordináře. Na jiném území svátost platně neuděluje.¹⁹⁴ Výjimkou je pouze biřmování v nebezpečí smrti.¹⁹⁵

4.2.4 Biřmovanci

„K přijetí biřmování je způsobilý každý pokřtěný, a to pouze pokřtěný, který dosud nebyl biřmován.“¹⁹⁶ Biřmovanec musí být vhodně poučen, připraven. Musí být schopen rozlišovat, musí dosáhnout věku užívání rozumu.¹⁹⁷

Svátost biřmování má být přijata ve „vhodnou dobu“.¹⁹⁸ Za přípravu věřících na tuto svátost zodpovídá celé farní společenství.¹⁹⁹

„Je-li křesťan v nebezpečí smrti, má mu udělit biřmování kterýkoliv kněz. Církev totiž chce, aby žádné z jejich dětí, i těch nejmenších, neodešlo z tohoto světa, aniž by bylo zdokonaleno skrze Ducha svatého darem plnosti Kristovy.“ KKC 1314

Srov. *Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné*.

¹⁹¹ Srov. CIC/1983, c. 884.

¹⁹² Srov. CIC/1983, c. 885 a 886.

¹⁹³ CIC/1983, c. 885 §2.

¹⁹⁴ Srov. CIC/1983, c. 887.

¹⁹⁵ Srov. CIC/1983, c. 883 3°.

¹⁹⁶ CIC/1983, c. 889 §1. Srov. KKC 1306.

¹⁹⁷ Srov. CIC/1983, c. 889 §1 a KKC 1307.

„Křestní vodou neomytého nelze platně biřmovat; aby kdo kromě toho byl biřmován dovoleně a s užitkem, musí se nacházet ve stavu milosti, a má-li užívání rozumu, být dostatečně poučen.“ CIC/1917, c. 786.

¹⁹⁸ Srov. CIC/1983, c. 890 a CIC/1917, c. 787.

¹⁹⁹ „Katecheze před biřmováním bude usilovat o to, aby probudila smysl pro příslušnost k Církvi Ježíše Krista, a to jak k všeobecné Církvi, tak k farnímu společenství. Právě na něm spočívá zvláštní odpovědnost za přípravu biřmovanců.“ KKC 1309. Srov. *Římský pontifikál, Obřady biřmování, Úvod*, 3.

Už bylo řečeno, že ke svátosti biřmování přistupují věřící, když dosáhli vlastního rozhodování. Podle starého kodexu kanonického práva²⁰⁰ byl hranicí věk sedmi let. Současný kodex kanonického práva hranici pro přijetí svátosti biřmování nestanovuje. Pokud byl věřící pokřtěn jako malé dítě, může biřmování přijmout od 14 let věku.²⁰¹ V případě nebezpečí smrti či z jiného závažného důvodu věková hranice stanovena není.²⁰²

4.2.5 Kmotři

„Je vhodné, aby si kandidáti pro biřmování, tak jako pro křest, našli duchovní pomoc kmotra nebo kmotry. Kmotr vede biřmovance k přijetí svátosti, předstupuje s ním před biřmujícího, aby mu kmotřence představil, a má biřmovanci pomáhat plnit křestní sliby. Doporučuje se, aby to byla táž osoba, která byla zvolena pro křest, aby se lépe zdůraznila jednota obou svátostí.“²⁰³ Biřmovanec si může zvolit i jiného než křestního kmotra, může to být i rodič biřmovance²⁰⁴, což u křtu není možné.

Kmotrem může být ten, kdo sám přijal křest, biřmování a Eucharistii v katolické církvi, je starší 16 let a je dostatečně zralý.²⁰⁵

²⁰⁰ Srov. CIC/1917, c. 788.

²⁰¹ Srov. CIC/1983, c. 891.

„Mluví-li se o biřmování jako o „svátosti křesťanské dospělosti“, nesmí se tím směřovat dospělý věk víry s dospělým věkem přirozeného růstu; také se nesmí zapomínat, že milost křtu je zdarma poskytnutá a nezasloužená milost vyvolení, která nepotřebuje nějakého „schválení“, aby se stala účinnou.“ KKC 1308.

²⁰² Srov. CIC/1983, c. 891 a c. 883 3°, CIC/1917, c. 788, KKC 1307 a 1319.

„Pokud byl člověk pokřtěn jako nemluvně a neabsolvoval ještě první zpověď a první svaté přijímání, vykoná první zpověď před biřmováním a při mši svaté při biřmování také poprvé přistoupí ke stolu Páně. Pokud se na křest připravuje dospělý či dítě starší sedmi let, musí spolu se křtem zároveň přijmout biřmování a eucharistii. V nebezpečí smrti anebo kdyby nastalo jiné vážné nebezpečí, mají být zavčas biřmovány i mladší děti, třeba i před dosažením užívání rozumu.“ In: <http://www.liturgie.cz/temata/birmovani/mam-zajem-o-svatost-birmovani>.

²⁰³ KKC 1311. Srov. *Římský pontifikál, Obřady biřmování*, Úvod, 5,6; CIC/1983, c. 893 §1 a §2.

CIC/1917, c. 796 a c. 766 naopak nedoporučoval, aby křestní kmotr byl i kmotrem biřmovacím. Pouze v případě, že biřmování následuje bezprostředně po křtu. Kmotrem by neměl být ani řeholník, ani kněz s vyšším svěcením, leda v případě nutnosti a se svolením nadřízeného. Kmotr by měl být stejného pohlaví jako kandidát biřmování.

²⁰⁴ Ordinář rozhoduje o tom, jaká bude praxe v jeho diecézi.

²⁰⁵ Srov. CIC/1983, c. 893 a c. 874.

Srov. CIC/1917, c. 795 a c. 765 §2: „... aby nepříslušel k žádné bludařské anebo rozkolnické (sektě, ani nebyl odsuzujícím nebo prohlášeným rozsudkem exkomunikován anebo bezectný právní bezectností anebo vyloučen z legitimních církevních úkonů, ani nebyl sesazeným nebo degradovaným duchovním.“

4.2.6 Důkaz a záznam o udělení biřmování

K dokázání udělení biřmování stačí prohlášení jednoho hodnověrného svědka nebo přísaha biřmovaného.²⁰⁶

Jméno biřmovance, udělovatele, rodičů a kmotra se spolu s místem a dnem udělení zapíše do knihy biřmovaných v kurii diecéze, případně do knihy, která je uchovávána ve farním archivu. Zároveň se učiní záznam o udělení svátosti biřmování do knihy pokřtěných.²⁰⁷

4.3 Eucharistie²⁰⁸

Nejvznešenější svátostí je Eucharistie; v ní je sám Ježíš Kristus přítomen, obětován a přijímán jako pokrm. Z Eucharistie církev stále žije a roste. Eucharistická oběť je památkou smrti a zmrtvýchvstání Páně, v ní stále trvá oběť kříže. Eucharistie je vrcholem (*culmen*) a pramenem (*fons*) křesťanské bohoslužby a života,²⁰⁹ jí se projevuje a vytváří jednota božního lidu, církve,²¹⁰ Kristova těla. „Ostatní svátosti a veškerá apoštolátní činnost církve souvisí s nejsvětější Eucharistií a jsou k ní zaměřeny.“²¹¹

Eucharistie je poslední, třetí, iniciační svátostí, v latinské církvi pořadím přijetí většinou druhá.²¹² Eucharistie dokončuje a naplňuje uvedení do křesťanského života.²¹³ Je vrcholem a naplněním Božího života v nás. Je vrcholem křesťanské iniciace. Je to jediná iniciační svátost, kterou nejen můžeme, ale dokonce máme, přijímat opakovaně. Přijímáním Kristova Těla se Kristovým Tělem stáváme a spolu s celým společenstvím se podílíme na Pánově výkupné oběti. Církev i každý jednotlivec.

²⁰⁶ „Při dokazování udělení biřmování se zachovají ustanovení kán. 876.“ CIC/1983, c. 894.

²⁰⁷ Srov. CIC/1983, c. 895 a c. 535 §2.

Farář o biřmování informuje faráře místa křtu.

²⁰⁸ z řec. εὐχαρίσταιν (děkovat), slovo Eucharistie tedy můžeme přeložit jako díkyvzdání, díkyčinění Tomáš Akvinský ve 3. části Sumy Teologické mluví o eucharistii jako o svátosti lásky. Srov. BENEDIKT XVI. *Sacramentum Caritatis*, čl. 1.

²⁰⁹ Srov. SC 10, PO 5 a LG 11.

²¹⁰ Srov. KKC 1396.

²¹¹ CIC/1983, c. 897.

Srov. PO 5.

„Liturgie je církevními otci řazena na horizont dějin spásy, jejichž cílem je vykoupení lidstva a dokonalá Boží oslava.“ Srov. JAN PAVEL II. *Spiritus et sponsa*, čl. 2.

²¹² Viz rozdílné slavení iniciačních svátostí na Východě a na Západě.

²¹³ Srov. KKC 1322.

Srov. BENEDIKT XVI. *Sacramentum Caritatis*, čl. 17.

4.3.1 Svátost svátostí²¹⁴

I když platí, jak píše sv. Tomáš Akvinský, že všechny svátosti jsou nějakým způsobem nutné ke spáse a všechny pocházejí od Krista²¹⁵, který sám je prásvátostí, přesto nejsou všechny svátosti rovnocenné ve své důstojnosti. Tridentský koncil říká o nerovnosti svátostí následující:²¹⁶ „Kdo by prohlásil, že těchto sedm svátostí je mezi sebou rovných tak, že v žádném ohledu není jedna důstojnější než druhá, ten, necht' je vyobcován.

Tridentský koncil dále pokračuje:²¹⁷ „Nejsvětější Eucharistie má s ostatními svátostmi společné to, že je znamením posvátné věci a viditelnou formou neviditelné milosti. Avšak to v ní shledáváme vynikajícím a jedinečným, že zatímco ostatní svátosti mají posvěcující sílu teprve tehdy, když je někdo přijme, v Eucharistii je již před tím přítomen sám původce svátosti.“²¹⁸

Papež Jan Pavel II. ve své encyklice *Ecclesia de eucharistia* mluví o Eucharistii jako o tom nejcennějším, co může církev mít na své pouti dějinami.²¹⁹

„V Nejsvětější svátosti matka církev s pevnou vírou vyznává, s radostí přijímá, s úctou slaví a uctívá svátost vykoupení. Přitom zvěstuje smrt Ježíše Krista, ohlašuje jeho vzkříšení a očekává jeho příchod ve slávě, aby jako Pán a nepřemožitelný vládce, věčný kněz a král vesmíru předal království pravdy a života nekonečné vznešenosti všemohoucího Otce.“²²⁰

Proto mají mít křesťané k Eucharistii největší úctu, aktivně se účastnit mše svaté a co nejčastěji přijímat Tělo Kristovo, k čemuž je mají povzbuzovat jejich pastýři.²²¹

²¹⁴ Srov. CORBON, J. *Liturgie pramene*, s.109.

²¹⁵ Srov. TICHÝ, R. a SOUKAL P. *Křest, biřmování, eucharistie: rozpravy o liturgii I.*, s.229.

²¹⁶ 3. března 1547, *Dokumenty Tridentského koncilu*, 7. zasedání (3. 3. 1547), Dekret o svátostech, ed. Hrdina, s. 59.

²¹⁷ *Dokumenty Tridentského koncilu*, 13. zasedání (11. 10. 1551), Dekret o svátosti nejsvětější eucharistie, ed. Hrdina, s. 86.

²¹⁸ „Tomáš Akvinský vypočítává tři důvody, proč je eucharistie největší svátostí: V eucharistii je přítomen sám Kristus, a to podstatně, všechny svátosti k eucharistii směřují jako ke svému cíli a téměř všechny svátosti jsou udílány při eucharistii.“ TICHÝ, R. a SOUKAL P. *Křest, biřmování, eucharistie: rozpravy o liturgii I.*, s.230.

²¹⁹ Srov. JAN PAVEL II. *Ecclesia de eucharistia*, čl. 9 a 20.

O eucharistii jako „pokrmu na cestu“ srov. BENEDIKT XVI. *Sacramentum Caritatis*, čl. 2 a 22.

²²⁰ *Redemptionis sacramentum 1.*

²²¹ Srov. CIC/1983, c. 898.

„Aby eucharistická zbožnost byla správně uspořádána a živena, je třeba brát v úvahu eucharistické tajemství v plném rozsahu: jak slavení mše, tak i úctu ke svátostným způsobům, které jsou uchovávány po mši proto, aby dále mohla působit milost oběti.“ *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 4.

4.3.2 Různá pojmenování

Svatost svátostí bývá označována různými jmény, která souvisí s jejím nevyčerpatelným bohatstvím. Každé pojmenování klade důraz na některý její rys.

V židovské tradici, z které vychází i naše eucharistické modlitby, je – často v souvislosti se společným stolováním – rozšířeno dobrořečení Bohu, požehnání, vzdávání chvály. Dokonalým díkůvzdáním Bohu je právě *Eucharistie* (dobrořečení).

V předvečer svého utrpení a smrti Ježíš se svými učedníky večerel, čímž zároveň odkazoval na Beránkovu svatební hostinu v nebeském Jeruzalémě. Proto používáme také pojem *Večeře Páně*.²²²

Typickým obřadem židovské večeře, který použil i Ježíš při Poslední večeři, je *Lámání chleba*. Podle tohoto gesta učedníci po zmrtvýchvstání poznali svého Pána.²²³ Kdo jí z jednoho rozlámaného Chleba, tvoří společenství s Kristem i s ostatními, proto se toto pojmenování běžně užívalo v prvních církevních obcích pro slavení mše sv.²²⁴

Eucharistie se slaví/má slavit ve společenství věřících²²⁵, z čehož pramení další název, a to *Eucharistické shromáždění* (*synaxis*).

Nejsvětější oběť zpřítomňuje dokonalou oběť Ježíše Krista a zahrnuje také oběť jeho nevěsty Církve. Jedná se o *Svatou a Božskou liturgii*, „protože veškerá liturgie Církve má svůj střed a svůj nejhutnější výraz ve slavení této svátosti“,²²⁶ během které jsou slavena *svatá tajemství*.

Přijímáním (*communio*) se spojujeme s Kristem. „*Communio sanctorum*“ („svaté věci“²²⁷) se ve vyznání víry používá i ve významu *andělský chléb, nebeský chléb, lék nesmrtelnosti, pokrm na cestu* (*viaticum*).

²²² Srov. 1 Kor 11,20.

²²³ Srov. Lk 24,13-35.

²²⁴ Srov. Sk 2,42,46; 20,7,11.

²²⁵ Srov. CIC/1983, c. 906.

²²⁶ KKC 1330.

²²⁷ *Constitutiones Apostolorum*, 8,12,13; *Didaché*, 9,5; 10,6.

Tajemství spásy zpřítomněné při *mši svaté* končí vysláním věřících – *missio* („jděte ve jménu Páně“). Celý život, vše, co konáme, má být duchovní bohoslužbou, svatou, živou a Bohu milou, jak píše apoštol Pavel.²²⁸

4.3.3 Eucharistie v ekonomii spásy

4.3.3.1 *Matérie*

Jádrem každého slavení Eucharistie je *transsubstanciace* (přepodstatnění), při které se skrze Kristova slova ustanovení a skrze vzývání Ducha sv. chleba a víno stane Tělem a Krví Páně stejně tak, jak se stalo i při poslední večeři v předvečer Kristova utrpení.²²⁹ Chléb a víno jako matérie nebyly zvoleny náhodou.

Ve Starém zákoně se na znamení vděčnosti Hospodinu přinášely mezi obětními dary bochánek připravený z prvotin obilní tluče jako oběť pozdvihování z humna²³⁰ a víno/šťáva z lisu. Šálemský král Melchizedech, kněz Boha nejvyššího,²³¹ obětoval Bohu chléb a víno. V tomto úkonu církve spatřuje předobraz eucharistické oběti.²³²

Když izraelský lid narychlo opouštěl Egypt, jedl nekvašené chleby s hořkými bylinami. Paschu, vysvobození z egyptského otroctví, si Židé připomínají každý rok o Velikonocích mimo jiné právě pojidáním nekvašených chlebů.²³³ Na poušti Bůh svůj vyvolený národ živil manou, protože člověk nežije pouze chlebem, ale vším, co vychází z Hospodinových úst.²³⁴ Každodenní chléb jako dar země zaslíbené je pak důkazem Boží věrnosti.

V Novém zákoně je předobrazem Eucharistie rozmnožení chlebů a nasycení zástupů.²³⁵ Proměnění vody ve víno na svatbě v Káni Galilejské odkazuje na Ježíšovo oslavení a na nebeskou hostinu.²³⁶ O nasycení zástupů mluví také Janovo evangelium, které zmiňuje

²²⁸ Srov. Řím 12,1.

²²⁹ Srov. *Římský misál*, Eucharistické modlitby.

²³⁰ Srov. Num 15,20.

²³¹ Srov. Gn 14,18.

²³² Římský kánon: „Proto na památku pozeňané smrti, slavného vzkříšení a nanebevstoupení tvého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, obětujeme, Bože, ke tvé slávě my, tvoji služebníci i tvůj svatý lid, dar z tvých darů, oběť čistou, oběť svatou, oběť neposkvrněnou: svatý chléb věčného života a kalich věčné spásy. Shlédni na ně s vlídnou a jasnou tvář. Přijmi je se zalíbením jako oběť svého služebníka, spravedlivého Ábela, jako oběť našeho praotce Abraháma, jako oběť z rukou svého kněze Melchizedecha, jako oběť svatou a neposkvrněnou.“

²³³ Srov. Ex 12–13.

²³⁴ Srov. Dt 8,3.

²³⁵ Srov. Mt 14,13-21; 15,32-39.

²³⁶ Srov. Jan 2,11 a Mk 14,25.

i následnou Ježíšovu pohoršující řeč o nutnosti pojídání Jeho těla²³⁷ a pití Jeho krve jako nezbytného předpokladu věčného života, což mnoho učedníků vedlo k rozhodnutí Ježíše opustit.²³⁸ Pro sv. Pavla je naopak konzumace Eucharistie účastí na Kristově Těle a pití Krve Kristovy kalichem požehnání.²³⁹

Eucharistická mešní oběť se musí slavit za použití chleba a vína, do kterého je během slavení přimícháno malé množství vody. Chléb musí být podle tradice latinské církve nekvašený, čistě pšeničný a čerstvě upečený.²⁴⁰ Chléb připravený z jiného druhu obilí nebo chléb, do kterého jsou přidány další suroviny (ovoce, cukr, med atd.) není platnou materií pro slavení Eucharistie.

Víno musí být přírodní, z vinné révy, čisté, nepozměněné, nesmíchané s jinými přísadami. Je zakázáno používat víno, u kterého jsou pochyby o jeho pravosti a složení. Nesmí být použity žádné jiné nápoje jakéhokoliv typu, které nejsou platnou materií.²⁴¹

Je zakázáno předpokládat jednu látku bez druhé nebo obě beze mše.²⁴²

4.3.3.2 Ustanovení

Synoptická evangelia popisují ustanovení Eucharistie při Poslední večeři. V evangeliu sv. Jana Ježíš při večeři předcházející Jeho utrpení myje učedníkům nohy. Eucharistickou řeč pronáší v 6. kapitole Janova evangelia, při nasycení zástupů. Mytí nohou má symbolizovat Ježíšovu nekonečnou lásku k nám, kterou projevuje až do krajnosti.

²³⁷ řeč. σάρξ (lat. *caro*), nikoli σωμα (*corpus*)

²³⁸ Srov. Jan 6.

²³⁹ Srov. 1 Kor 10,16-18.

²⁴⁰ Srov. CIC/1983, c. 924 a Srov. CIC/1917, c. 814-815.

„Zřetelnost znamená vyžaduje, aby látka k slavení eucharistie měla vzhled opravdového pokrmu. Eucharistický chléb, i když nekvašený a v tradiční podobě, má být takový, aby kněz při mši slavené s účastí lidu mohl hostii opravdu lámat na několik částí a aspoň některým věřícím je podat. Tím se však vůbec nevylučují malé hostie, když to vyžaduje počet těch, kdo přistupují ke svatému přijímání, a jiné pastorační důvody.“ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 321.

²⁴¹ Srov. CIC/1983, c. 924, Srov. CIC/1917, c. 815. a *Redemptionis sacramentum* 48-50.

„Zpozoruje-li kněz po proměňování anebo při přijímání, že nebylo nalito víno, nýbrž voda, vyleje vodu do nějaké nádoby, do kalicha naleje víno s vodou, promění je pronesením té části zprávy o ustanovení, která se týká proměňování kalicha, aniž by musel znovu proměňovat chléb.“ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 324.

²⁴² Srov. CIC/1983, c. 927, Srov. CIC/1917, c. 817.

„Pachatel, který se se svatokrádežným úmyslem proviní proměněním jedné způsobu nebo obou při slavení Eucharistie nebo mimo ni, bude potrestán podle závažnosti skutku, nevyjímaje propuštění z klerického stavu.“ CIC/1983, c.1382 §2.

Eucharistie je Ježíšovým sebedarováním lidu Nové smlouvy. V této chvíli také, podle Tridentského koncilu, ustanovuje apoštoly „kněžími Nové smlouvy“,²⁴³ když říká „to činite na mou památku“.²⁴⁴ Jeho gesta a slova mají být opakována „dokud on nepřijde“.²⁴⁵ „Nežádá, aby se pouze vzpomínalo na Něho a na to, co učinil. Má na mysli liturgické slavení skrze apoštoly a jejich nástupce; slavení jeho života, jeho smrti, jeho zmrtvýchvstání a jeho přimlvy u Otce.“²⁴⁶

Křesťané, poslušni tohoto příkazu, se každý den shromažďují k „lámání chleba“²⁴⁷ až do Kristova druhého příchodu.

4.3.3.3 Účinky přijímání

Slavení eucharistické oběti je v první řadě zaměřeno na spojení věřících s Kristem, které se děje právě skrze přijímání Těla Kristova. Sám Pán nás vyzývá, abychom ho přijímali v eucharistické svátosti.²⁴⁸

Oltář, kolem kterého se lid shromažďuje, když slaví Beránkovu velikonoční hostinu, je symbolem samotného Krista.²⁴⁹ Ten je také zároveň přítomen ve shromáždění věřících, v Božím slově, v osobě kněze, jako oběť Bohu přinesená za naše smíření a odpuštění našich hříchů, ale také jako nebeský pokrm, který se nám dává. Proto se na svaté přijímání musíme vhodně připravit – pokáním, modlitbou a půstem.

Tělo Kristovo je pravým pokrmem pro náš duchovní život. Čím častěji Eucharistii přijímáme, tím více se s Kristem spojujeme a necháváme se jím přetvářet.²⁵⁰ Sváté přijímání nás odděluje od hříchu (Neodpouští smrtelné hříchy, které nás naopak ze stolu Páně vylučují!) a posiluje v nás lásku k Bohu a lidem.²⁵¹

²⁴³ *Tridentský koncil*: DS 1740.

²⁴⁴ Lukáš 22,19 a 1 Kor 11,24.

²⁴⁵ 1 Kor 11,26.

²⁴⁶ KKC 1341.

²⁴⁷ Sk 2,41.46 a Sk 20,7.

²⁴⁸ „Amen, amen, pravím vám: Když nebudete jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život.“ Jan 6,53

²⁴⁹ Sv. Ambrož k tomu říká: „Oltář je obrazem těla Kristova a Kristovo Tělo je na oltáři.“ KKC 1383.

²⁵⁰ „Růst křesťanského života vyžaduje, aby byl živen eucharistickým přijímáním, chlebem našeho putování až do chvíle smrti, kdy nám bude dán jako po krm na cestu (viaticum).“ KKC 1392.

²⁵¹ Srov. KKC 1396.

„Nemáme bezpečnější záruku a zřejmější znamení této veliké naděje, těchto „nových nebes a nové země, kde bude mít svůj domov spravedlnost (2 Petr 3,13), než je právě Eucharistie. Kdykoliv se totiž slaví toto tajemství, vždy se uskutečňuje dílo našeho vykoupení, a lámeme tentýž chléb, který je lékem nesmrtnosti, lékem, abychom nezemřeli, ale žili věčně v Ježíši Kristu.“ KKC 1405.

4.3.4 Liturgické slavení

Liturgie nám zaručuje setkání s živým Kristem. „Eucharistie a všechny svátosti nám zaručují možnost setkat se s Pánem Ježíšem a nechat se zasáhnout mocí jeho velikonočního tajemství. Spásonosná moc Ježíšovy oběti, každého jeho slova, každého jeho gesta, pohledu, citu k nám přichází ve slavení svátostí.“²⁵² Proto máme stále znovu a hlouběji objevovat krásu liturgie a učit se umění slavení (*ars celebrandi*). Nesmíme při tom však zapomínat, že liturgie není prezentací nás samotných, ani pouhým obřadem. Je to dílo Boží Trojice, ke kterému jsme přizváni.²⁵³

Celebrace a podávání sv. přijímání se může konat v každý den a v každou hodinu, kromě těch, které vylučují liturgické normy.²⁵⁴ Slavení by se mělo konat na posvátném místě, mešní oběť (nejlépe) na posvěceném oltáři za použití oltářních pláten a korporálu.²⁵⁵ Hlavní celebrant, koncelebranti a jáhni oblékají předepsaný liturgický oděv.²⁵⁶ Ke slavení se používají zákonně schválené liturgické texty v latinském jazyce nebo v jazycích národních.²⁵⁷

Posvátné nádoby, přicházející do styku s Eucharistií, by měl kněz (nebo biskup) před prvním použitím požehnat podle obřadů předepsaných v liturgických knihách.²⁵⁸ Nádoby by měly být vyrobeny z ušlechtilého kovu, nebo alespoň uvnitř pozlaceny. „Podle rozhodnutí biskupské konference, potvrzeného Apoštolským stolcem, se posvátné nádoby mohou zhotovovat také z jiných pevných materiálů, které jsou podle obecného úsudku v jednotlivých krajích pokládány za ušlechtilé, např. z ebenu nebo z jiných tvrdších dřev, jen když odpovídají sakrálnímu použití. V takovém případě mají vždy přednost materiály, které nelze snadno rozbít a nepodléhají zkáze. Platí to pro všechny nádoby určené pro uchovávání hostií, jako jsou paténa, ciborium, přenosná schránka,

²⁵² *Desiderio desideravi* 11.

²⁵³ „Celková, organická a integrovaná pastorace není ani tak výsledkem propracovaných programů, jako spíše důsledkem zasazení nedělní eucharistie, základu společenství, do centra života komunity. Teologické pojetí liturgie nám brání chápat tato slova jako redukci na obřadní aspekt. Slavení, které neevangelizuje, není autentické, jako není autentické hlásání, které nevede k setkání se Zmrtvýchvstalým ve slavení: obojí je tedy bez svědectví lásky jako znějící kov nebo zvučící cimbál (srov. 1 Kor 13,1).“ *Desiderio desideravi* 37.

²⁵⁴ Srov. CIC/1983, c. 931.

²⁵⁵ Srov. CIC/1983, c. 932.

²⁵⁶ Srov. CIC/1983, c. 929.

²⁵⁷ Srov. CIC/1983, c. 928.

²⁵⁸ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 333.

monstrance a podobné.²⁵⁹ Kalichy a jiné nádoby určené pro Krev Páně musí být z materiálu, který nevsakuje tekutinu.

4.3.4.1 Eucharistie v počátcích církve

Apoštol Pavel v 1. listu do Korinta podává pravděpodobně nejstarší zprávu o ustanovení památky poslední večeře. Na rozdíl od Dvanácti se neúčastnil Ježíšovy velikonoční hostiny, takže popis ustanovení je ve skutečnosti svědectvím o praxi rané církve.

Součástí slavení Eucharistie bylo pravděpodobně od počátku společné/vzájemné vyznávání hříchů.²⁶⁰

Postupně se také odděluje křesťanská bohoslužebná praxe (slavení večeře Páně) od „kultu staré smlouvy“.²⁶¹ Hostina lásky, dříve spojená se skutečným agapé, se osamostatňuje v kultický obřad.²⁶² „Kanonické právo se posléze distancovalo od jakýchkoli praktik, které by někdejší hostiny agapé připomínaly.“²⁶³ Už v počátcích křesťanství bylo přísně zakázáno chovat se v chrámu „nedůstojně“, jíst tam anebo „rozestlávat lože“.

Přesto se k obdobnému tématu má potřebu vyjádřit i instrukce Redemptionis sacramentum z roku 2004,²⁶⁴ což znamená, že pradávný nešvar se objevuje i v době současné.

²⁵⁹ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 329.

„Je zavrženíhodné používat při mešní bohoslužbě jakékoli běžné nádoby, nádoby spíše podřadné kvality nebo bez jakékoliv umělecké hodnoty anebo obyčejné misky a ostatní nádoby ze skla, hlíny, kaolínu a jiných křehkých materiálů. To platí také o takových kovech a dalších materiálech, které rychle podléhají zkáze.“ *Redemptionis sacramentum* 117.

²⁶⁰ Srov. PŘIBYL, S. *Svatosti Nového zákona*, s. 22-23.

²⁶¹ Srov. Žid 13,10.

²⁶² Sv. Pavel v 1 Kor, 11,20–22. 34 vytýká věřícím chování neslučitelné s účastí na eucharistickém obřadu: „Když vy se však shromažďujete, není to už společenství večeře Páně: každý se dá hned do své večeře, a jeden má hlad, druhý se opije. Což nemáte své domácnosti, kde byste jedli a pili? Či snad pohrdáte církví Boží a chcete zahanbit ty, kteří nic nemají? Co vám mám říci? Mám vás snad pochválit? Za to vás nechválím! ... Kdo má hlad, ať se nají doma, abyste se neshromažďovali k odsouzení.“

²⁶³ PŘIBYL, S. *Svatosti Nového zákona*, s. 25.

²⁶⁴ „V žádném případě ať se nespojuje slavení mše svaté s kontextem obyčejné večeře, ani s podobným způsobem stolování. Mimo případů naléhavé nutnosti ať se mše svatá neslouží na kuchyňském stole, v jídelně nebo na místě používaném ke stolování, ani v sále, kde by bylo přichystáno jídlo, ani ti, kteří se účastní mše, ať nesedají k jídlu v průběhu samotné mše svaté. Jestliže je z vážného důvodu třeba sloužit mši svatou na stejném místě, kde se pak bude stolovat, ať se vloží jasný časový odstup mezi závěr mše svaté a začátek jídla a ať není věřícím podáváno obyčejné jídlo během mše svaté.“ *Redemptionis sacramentum* 77.

4.3.4.2 Struktura mše svaté

„Slavení mše jako činnost Krista a hierarchicky uspořádaného lidu Božího je středem veškerého křesťanského života jak pro církve všeobecnou a místní, tak pro jednotlivé věřící. V tomto slavení je totiž vrchol činnosti, kterou Bůh v Kristu posvěcuje svět; toto slavení je vrcholem bohopocty, kterou lidé prokazují Otci, když se mu klanějí skrze Krista, Božího Syna, v Duchu svatém. Nadto se při slavení mše během roku připomínají tajemství vykoupení tak, že se jistým způsobem zpřítomňují. Ostatní posvátné činnosti a všechny skutky křesťanského života s tímto slavením souvisejí, z něho vyplývají a k němu směřují.

Velmi proto záleží na tom, aby slavení mše neboli Večeře Páně bylo uspořádáno tak, aby vysvěcení služebníci i věřící, mající na něm účast, každý podle svého postavení, z něho plně čerpali ty plody, pro jejichž získání Kristus Pán ustanovil eucharistickou oběť svého Těla a své Krve a svěřil ji jako památku svého utrpení a vzkříšení milované snoubence církvi.²⁶⁵

Liturgie je spojena s principy nauky. Pokud by byly používány neschválené texty či obřady, vedlo by to v důsledku k oslabení nebo ztrátě vztahu mezi *lex orandi a lex credendi*.²⁶⁶

Mše sv. se skládá ze dvou základních částí, a to z bohoslužby slova a bohoslužby oběti. Tyto části spolu souvisí tak těsně, že tvoří jeden bohoslužebný úkon. Proto není dovoleno oddělovat jednu část od druhé a slavit je v různé době a na různých místech. Věřícím je

²⁶⁵ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 16–17.

²⁶⁶ *Srov. Redemptionis sacramentum* 10.

„Věřící mají právo uctívat Boha kultem podle předpisů vlastního obřadu, schváleného právoplatnými pastýři církve, a vést duchovní život podle vlastních představ, které však musí být ve shodě s učením církve.“ *CIC/1983*, c. 214.

„Tato bohopocta se uskutečňuje tehdy, když liturgii konají jménem církve právoplatně pověřené osoby a to úkony schválenými církevní autoritou.“ *CIC/1983*, c. 834.

„Nepřetržitě objevování krásy liturgie není vyhledáváním rituálního estetismu, který si libuje jen v péči o vnější formality obřadu nebo se spokojí s úzkostlivým dodržováním předpisů. Tím samozřejmě nechci v žádném případě schvalovat opačný postoj, který zaměňuje jednoduchost s nedbalou banálností, podstatu s nechápavou povrchností, či konkrétnost rituálního úkonu s přehnaným praktickým funkcionalismem. Rozumějme si: musí se dbát na každý aspekt bohoslužby (prostor, čas, gesta, slova, předměty, oblečení, zpěv, hudba...) a je třeba dodržovat každou rubriku: tato pozornost postačí, aby shromáždění nebylo ochuzeno o to, na co má právo, totiž o velikonoční tajemství slavené ve formě obřadu stanoveném církví.“ *Desiderio desideravi* 22-23.

připravován stůl Božího slova a těla Kristova, u kterého se poučují a žíví. Součástí slavení jsou také obřady, které bohoslužbu začínají a uzavírají.²⁶⁷

4.3.4.2.1 Úvodní obřady

Bohoslužba začíná, když se lid shromáždí.²⁶⁸ Zpívá se vstupní zpěv, který má přítomné připravit na slavení liturgie, přichází kněz s přísluhujícími. Po pozdravení oltáře (políbením) a znamení kříže následuje úkon kajícínosti. (Rozhřešení na jeho konci nemá účinnost svátosti pokání!) Úkon kajícínosti může být nahrazen pokropením lidu svěcenou vodou jako připomínka křtu. Následuje Kyrie, eleison (Pane, smiluj se) a případně, o nedělích – mimo dobu adventní a postní – a o slavnostech a svátcích, Gloria (Sláva na výsostech Bohu). Po vstupní modlitbě liturgie pokračuje bohoslužbou slova obsahující čtení ze Starého i Nového zákona.

4.3.4.2.2 Bohoslužba slova

„Bohoslužba slova se má slavit tak, aby vedla k rozjímání; je proto nutné vyvarovat se jakékoli uspěchanosti, která je na překážku usebranosti. Do bohoslužby slova vhodně patří také krátké chvíle mlčení. Tyto chvíle mlčení se mohou zachovávat např. před začátkem bohoslužby slova, po prvním a druhém čtení a po homilii.“²⁶⁹

Pro neděle a slavnosti jsou určena tři čtení, „z Proroka, z Apoštola a z evangelia“.²⁷⁰ V ostatní dny se čtou čtení dvě. Z pastoračních důvodů, v souvislosti s potřebami účastníků liturgie a podle jejich duchovní připravenosti, lze využít různé možnosti výběru

²⁶⁷ Výběr mše a jejích částí viz *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 352-367.

²⁶⁸ „Církev se neshromažďuje z lidské vůle, ale je svolávána Bohem v Duchu Svatém a prostřednictvím víry odpovídá na své nezasloužené povolání: označení ekklesie odkazuje totiž na klésis, což znamená volání.“ *Redemptionis sacramentum* 42.

²⁶⁹ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 56.

„Mezi liturgickými gesty, která patří celému shromáždění, zaujímá zcela zásadní místo ticho. Několikrát je předepsáno v rubrikách: celá eucharistická slavnost je ponořena do ticha, které předchází jejímu začátku, a jak se bohoslužba postupně odvíjí, poznamenává každý okamžik slavení. Ticho je přítomné v úkonu kajícínosti, po výzvě k modlitbě, v liturgii slova (před čtením, mezi čteními a po homilii); v eucharistické modlitbě, po přijímání. Není to útočiště, do něhož bychom se ukryli do vnitřní izolace, abychom unikli obřadu, který nás rozptyluje: takové ticho by bylo v rozporu se samotnou podstatou slavení. Liturgické ticho je mnohem více: je symbolem přítomnosti a působení Ducha Svatého, který oživuje celý liturgický úkon, a proto často představuje vrchol daného úseku obřadu. Právě proto, že je ticho symbolem Ducha, má sílu vyjádřit jeho různorodé působení. Když se vrátíme k okamžikům, které jsem uvedl výše: ticho vede ke kajícínosti a touze po obrácení; probouzí k naslouchání slovu a k modlitbě; vede k adoraci Kristova těla a jeho krve; v důvěrném okamžiku přijímání každému naznačuje, jak chce Duch působit v našem životě, aby nás připodobnil lámanému Chlebu. Proto jsme povoláni, abychom s velkou pečlivostí vykonávali symbolické gesto ticha: v něm nám Duch dává podobu.“ *Desiderio desideravi* 52.

²⁷⁰ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 357.

textů. Kněz při tom musí pamatovat na společné duchovní dobro věřících než na svoje sklony.²⁷¹ Výběr textů souvisí také s liturgickým kalendářem. O slavnostech se kněz má řídit kalendářem kostela, v němž mši slaví. „Když je dána možnost vybírat mezi památkou zapsanou v kalendáři všeobecném a památkou uvedenou v kalendáři diecézním nebo řeholním, ať je podle tradice dána přednost, jsou-li jinak stejné podmínky, památce partikulární.“²⁷² Texty musí být vybírány ze schváleného lekcionáře. Čtení ani responsoriální žalm nesmí být nahrazeny nebiblickými texty.²⁷³

Vrcholem bohoslužby slova je předčítání evangelia. Protože je to samotný Kristus, který k nám promlouvá, lid naslouchá vstojе. Evangeliaři je prokazována zvláštní úcta.²⁷⁴ Podle církevní tradice je předčítání evangelia při bohoslužbě vyhrazeno svěcenému služebníkovі. Laik ani řeholník evangelium během mše sv. ani během jiných liturgických slaveních předčítat nesmí, pokud liturgické normy nestanoví jinak.

O nedělích a zasvěcených svátcích, pokud se slaví mše s účastí lidu, následuje homilie, která je v těchto případech závazná. V ostatní dny se z pastoračních důvodů doporučuje. Homilii pronáší biskup, kněz nebo jáhen, nikdy ne laik.²⁷⁵

O nedělích a slavnostech lid na zvěstované Boží slovo po homilii odpovídá vyznáním víry. Bohoslužba pokračuje přímlovami neboli modlitbou věřících, kteří tak realizují své křestní kněžství, když prosí za spásu všech lidí. Přímluvy by měly obsahovat prosby za církev, za ty, kdo nám vládnou, za spásu světa, za trpící a za místní společenství. Při zvláštních příležitostech, například při svatbě, pohřbu atd., je možné pořadí upravit.

²⁷¹ „Poněvadž se nabízí mnohonásobná možnost výběru různých částí mše, je nutné, aby před začátkem bohoslužby jáhen, lektoři, žalmista, zpěvák, komentátor, schola, každý s ohledem na svou část, dobře věděli, kterého textu se v jejich případě má použít, a aby se nic neponechávalo náhodě. Harmonické uspořádání a vykonávání obřadů totiž velmi napomáhá disponovat věřící k účasti na Eucharistii.“
Všeobecné pokyny k Římskému misálu, čl. 352.

²⁷² *Tamtéž*, čl. 355 c.

²⁷³ „Všichni věřící mají rovněž právo, aby všechny části eucharistické bohoslužby byly náležitě připraveny takovým způsobem, aby v ní bylo Boží slovo patřičně a účinně hlášáno a vysvětleno, aby výběr liturgických textů a obřadů probíhal s pečlivostí a podle norem a aby při slavení liturgie byla jejich víra náležitě podporována a živena slovy písní.

Nechť je učiněn konec zavrženíhodnému způsobu, s jakým kněží, jáhni nebo i věřící podle své vůle tu a tam mění či pozměňují texty posvátné liturgie, které pronášejí. Tímto jednáním činí slavení posvátné liturgie nestabilním a nezřídka mění její opravdový smysl.“ *Redemptionis sacramentum* 58-59.

²⁷⁴ Evangeliaři, stejně jako oltář, kněz zdraví políbením, protože symbolizuje Krista.

²⁷⁵ Srov. CIC/1983, c. 767.

K homilii více viz *Homiletický direktář*. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, Vatikán 2014.

4.3.4.2.3 Bohoslužba oběti

Následuje slavení Eucharistie neboli bohoslužba oběti, při které kněz reprezentující Krista koná to, co konal Pán při poslední večeři a co přikázal konat učedníkům. Nejprve zástupci lidu přináší dary, chléb a víno s vodou, které se stanou Tělem a Krví Kristovou (*offertorium*). Pokud se používá kadidlo, kněz okouří dary, potom kříž a oltář, což symbolizuje, že oběť a modlitba církve stoupá jako vůně kadidla před Boží tvář.²⁷⁶ Poté přísluhující okouří kněze pro jeho posvátnou službu a lid pro jeho křestní důstojnost. Kněz si symbolicky omývá ruce, čímž vyjadřuje touhu po duchovním očištění. Po modlitbě nad dary „začíná střed a vrchol celého slavení Eucharistie, totiž vlastní Eucharistická modlitba, tj. modlitba díkůvzdání a posvěcení“.²⁷⁷

V Eucharistické modlitbě²⁷⁸ se shromážděný lid spojuje s Kristem a vyznává veliké Boží činy. Modlitbu nahlas pronáší kněz, lidé se připojují mlčky. Eucharistická modlitba (*anafora*) začíná díkůvzdáním, které je vyjádřeno zvláště prefací. Poté se věřící připojují k nebeským zástupcům aklamací Sanctus (Svatý, svatý), kterou nahlas zpívají/recitují všichni přítomní.

Následuje epikléze, kdy církev prosí o Ducha svatého, aby přinesené dary byly proměněny, a tak se staly Kristovým Tělem a Krví, a aby Kristova oběť byla ke spáse těm, kdo se jí budou účastnit při svatém přijímání. Kněz vyslovuje slova ustanovení a proměnění. „V pronášení slov o ustanovení účinnost Kristových slov a úkonů a moc Ducha svatého zpřítomňují svátostně jeho Tělo a Krev pod způsoby chleba a vína, jakož i jeho oběť, přinesenou na kříži jednou provždy.“²⁷⁹ V anamnézi pak církev připomíná utrpení, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení Ježíše Krista. Otcí podává oběť jeho Syna, kterou nás s Otcem smiřuje. Obětí se mají stát i sami přítomní věřící, kteří Kristovým prostřednictvím mají být „vedeni k sjednocení s Bohem a mezi sebou, aby tak Bůh byl všechno ve všem“.²⁸⁰

²⁷⁶ Srov. Zj 5,8 a Zj 8,3-4.

²⁷⁷ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 78.

²⁷⁸ Používat se smí pouze eucharistické modlitby uvedené v Římském misálu nebo jiné, schválené Apoštolským stolcem. Je zakázáno pozměňovat text eucharistických modliteb nebo dokonce vytvářet eucharistické modlitby vlastní. Srov. *Redemptionis sacramentum* 51.

„Ať celebrující kněz zachovává přesně a zbožně rubriky svých obřadních knih a necht' dbá o – to, aby nepřipojoval jiné obřadnosti anebo modlitby podle svého vlastního uvážení, při čemž se zavrhuje jakýkoliv opačný obyčej.“ CIC/1917, c. 818.

²⁷⁹ KKC 1353.

²⁸⁰ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 79 f.

Prosby vyjadřují spojení místní církve s církví všeobecnou a církve putující s církví vítěznou. „Eucharistické společenství (*communio eucharistica*) je zároveň nejhlubším vyjádřením hierarchického společenství²⁸¹ církve (*communio hierarchica*).“²⁸² Závěrečná doxologie je oslavou Boží Trojice, ke které se lid připojuje aklamací amen.

Lid spolu s knězem pronáší modlitbu Páně. Kněz sám přidává embolismus, který lid uzavře doxologií. „Embolismus, rozvíjející poslední prosbu modlitby Páně, vyprošuje, aby celé společenství věřících bylo zbaveno moci zla.“²⁸³ Následuje pozdravení pokoje.²⁸⁴

Poté kněz láme chléb, jak činil Kristus při poslední večeři, čímž také symbolizuje, že věřící tvoří jedno tělo. Během obřadu lámání je do kalicha vpuštěna část hostie, což naznačuje jednotu Těla a Krve Páně. Lid pronáší prosebné Beránku Boží.²⁸⁵ Kněz věřícím ukazuje (nad paténou nebo nad kalichem) eucharistický chléb,²⁸⁶ zve je k eucharistickému stolu a slovy evangelia (Hle, Beránek Boží) vyzývá věřící k úkonu pokory (Pane, nezasloužím si). Kněz, přísluhující u oltáře i ostatní věřící přistupují ke svatému přijímání. Obřad přijímání je završen modlitbou po přijímání. Kněz prosí za užitek ze slavené mešní oběti.

²⁸¹ „V eucharistické modlitbě ať se nevynechává jméno papeže a diecézního biskupa, aby byla zachována prastará tradice a církevní jednotu. Vždyť církevní společenství eucharistického shromáždění je ve společenství s vlastním biskupem a římským veleknězem.“ *Redemptionis sacramentum* 56.

„Kdo úmyslně zanechal právem předepsanou vzpomínku hierarchie v Božské liturgii a v Božských chválách, jestliže zákonně napomenutý se nevzpamatuje, má být potrestán přiměřeným trestem, nevylučujícím větší exkomunikaci.“ CCEO, c. 1438.

²⁸² PŘIBYL, S. *Svatosti Nového zákona*, s. 80.

²⁸³ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 81.

²⁸⁴ „Způsob, jakým se pozdravení pokoje koná, určí biskupské konference podle svérázu a zvyklostí národů. Sluší se však, aby každý střízlivě pozdravil pozdravením pokoje jen ty sobě nejbližší.“ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 82.

Při pozdravení pokoje kněz neopouští presbytář.

„Podle tradice římského obřadu tento zvyk nemá ani charakter smíření, ani odpuštění hříchů, ale spíše má sloužit k projevení pokoje, jednoty a lásky před přijetím Nejsvětější svátosti.“ *Redemptionis sacramentum* 71.

²⁸⁵ Zpěvy u vedené v mešním řádu nesmí být nahrazeny jinými zpěvy. Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 366.

²⁸⁶ Jedná se o obřad pozdvihování (*elevatio*) vycházející ze středověké praxe. Věřící tehdy nechodili příliš často k přijímání, přesto svátost oltářní toužili alespoň spatřit.

4.3.4.2.4 Závěrečné obřady

Je-li třeba, mohou v této části mše zaznít krátké ohlášky. Kněz požehná lidu a propustí ho. Věřící mají „jít ve jménu Páně“, Boha chválit a dobrořečit mu. Po pozdravení oltáře kněz s přísluhujícím odchází.

Bohoslužba ve skutečnosti nekončí. Život každého křesťana má být trvalou bohoslužbou a misíí.

„Liturgické knihy někdy z teologických důvodů vlastních eucharistickému slavení nebo konkrétnímu obřadu předepisují nebo dovolují spojit slavení mše svaté s jiným obřadem, především udělováním svátostí. V ostatních případech však církev nepřipouští takovéto spojení, zvláště jedná-li se o okolnosti, jejichž podstata je povrchní a bez náboženského významu.“²⁸⁷

4.3.4.3 Povinnosti a služby při mši

Liturgie je činnost Krista a Božího lidu, který je sjednocen a veden biskupem, „správcem, podněcovatelem a strážcem veškerého liturgického života jemu svěřené místní církve“.²⁸⁸ Jednotlivých úřadů Kristova Těla se však týká různým způsobem podle různého stupně svěcení, úkolů a činné účasti. Při liturgii se projevuje sounáležitost i hierarchické uspořádání církve. Vysvěcení služebníci i věřící laici mají konat jenom to, ale i všechno to, co jim přísluší.²⁸⁹

²⁸⁷ *Redemptionis sacramentum* 75-79.

²⁸⁸ Srov. *Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi Christus Dominus*, č. 15.

²⁸⁹ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 91.

„Matka církev si velmi přeje, aby byli všichni věřící vedeni k plné, uvědomělé a aktivní účasti na liturgických úkonech, jak ji vyžaduje sama povaha liturgie. K takové účasti je křesťanský lid jako „vyvolený rod, královské kněžstvo, národ svatý, lid patřící Bohu jako vlastnictví“ (1 Petr 2,9; srov. 2,4-5) moci křtu oprávněn i zavázán.

Tuto plnou a aktivní účast všeho lidu je třeba při obnově a pěstování posvátné liturgie mít co nejvíce na zřeteli. Je to první a nezbytný zdroj, ze kterého mají věřící čerpat skutečně křesťanského ducha. Proto se mají duchovní správcové o takovou účast na liturgii svědomitě snažit v celé pastorační činnosti patřičným poučováním.

Nebudou-li však duchovní správcové nejprve sami zcela proniknuti duchem a silou liturgie a nebudou-li schopni ji vyučovat, není naděje na dosažení tohoto cíle. Je proto nejvyšší potřebné postarat se o liturgické vzdělávání kněžstva.“ SC 14.

„V zájmu aktivní účasti je důležité získat lid pro recitování aklamací a odpovědí a pro zpěv žalmů, antifon a písní; jde i o správné chování, gesta a držení těla. Ve vhodných chvílích se má také zachovávat posvátné mlčení.“ SC 30.

4.3.4.3.1 Biskup

Biskup, nástupce apoštolů, obdařený plností svátosti svěcení, „má být považován za velekněze svého lidu. Od něho v jistém smyslu vychází a na něm závisí život v Kristu, který mají jeho věřící“.²⁹⁰

Biskup řídí každé zákonné slavení Eucharistie. Ať už osobně nebo prostřednictvím svých pomocníků, kněží. Pokud je biskup mši, „kde se shromáždil lid“, přítomen osobně, měl by slavení Eucharistie předsedat a připojit k sobě kněze jako koncelebranty. Ne proto, aby byl obřad z vnějšího hlediska slavnostnější, ale aby se viditelněji ukázala církev jako svátost jednoty. „Slavení těchto mší mají být vzorem pro celou diecézi.“²⁹¹ Biskup má bdít nad tím, aby se zvětšovala důstojnost bohoslužeb, k čemuž přispívá také krása posvátného místa, hudby a umělecké výzdoby.

Úkolem diecézního biskupa je podporovat a řídit liturgický život ve své diecézi a bdít nad ním. Biskup řídí řád koncelebrace, stanovuje normy týkající se služby u oltáře, normy pro podávání svatého přijímání pod obojí způsobou a pro stavbu a uspořádání kostelů. „Především však mu náleží živit v kněžích, jáhnech a věřících ducha posvátné liturgie,“²⁹² aby všichni byli vedeni k aktivnímu a plodnému slavení Eucharistie.²⁹³

„Křesťanský lid má právo, aby diecézní biskup bděl nad tím, aby se nerozšiřovalo porušování církevní disciplíny, zvláště pak ve službě slova, slavení svátostí a svátostin a v úctě k Bohu a svatým.“²⁹⁴

4.3.4.3.2 Kněz

Kněží jsou, ve spojení se svým biskupem, Bohem posvěceni, aby se stali zvláštním způsobem účastní Kristova kněžství.²⁹⁵ Při slavení svatých tajemství jednájí „*in persona*

²⁹⁰ SC 41.

Srov. CIC/1983, c. 369, 375, 838 § 4 a LG 26-27.

²⁹¹ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 22.

²⁹² *Tamtéž*, čl. 387.

²⁹³ *Tamtéž*, čl. 22.

²⁹⁴ *Redemptionis sacramentum* 24. Srov. CIC/1983, c. 3213-214 a c. 392.

Křesťané mají právo, někdy dokonce i povinnost, sdělovat pastýřům své mínění o církevních záležitostech. Srov. CIC/1983, c. 212.

Pokud se biskup dozví o provinění nebo přestupku týkajícího se Nejsvětější svátosti, osobně nebo prostřednictvím jiného vhodného duchovního přezkoumá fakta a okolnosti. V případě vážných přestupků má informovat Kongregaci pro bohoslužbu a svátosti. Srov. *Redemptionis sacramentum* 178-180.

²⁹⁵ „Ve své prozřetelnosti, Pane, jsi apoštolům svého Syna dal jako spolupracovníky učitele víry, jimiž apoštolové jako druhými hlasateli (nebo: hlásáním) naplnili celý svět.“ – Liber Ordinum Liturgiae Mozarabicae in PO 4.

Christi“.²⁹⁶ Bohu a lidu mají sloužit důstojně a pokorně, aby svým jednáním i pronášením svatých slov u věřících vzbuzovali vědomí živé přítomnosti Kristovy. Není-li přítomen biskup, předsedá slavení Eucharistie kněz. Předsednický úkol musí konat ve všech částech mše ten samý kněz.

Protože „víra je ze slyšení“,²⁹⁷ stávají se služebníky slova. Jsou povinni hlásat pravdu evangelia, vzorným životem oslavovat Boha, vyučovat náboženství a vykládat učení církve. Vše mají řešit ve světle Kristova učení. „Jejich snahou musí být: neučit vlastní moudrost, nýbrž Boží slovo, a naléhavě všechny vybízet k obrácení a k svatosti.“²⁹⁸

Všechny svátosti a svátostiny, církevní služby i apoštolská díla souvisí s posvátnou Eucharistií a jsou k ní zaměřeny. Proto kněží mají věřící poučovat, jak v mešní oběti přinášet Bohu Otci obětní dar a zároveň podávat oběť vlastního života, jak se co nejplodněji účastnit mešní oběti. „Podle milostí a potřeb každého je vedou k stále dokonalejšímu duchu modlitby, která proniká celý život. Všechny vybízejí k plnění povinností stavu a pokročilejší k zachovávání evangelijních rad způsobem každému přiměřeným.“²⁹⁹

Při slavení Eucharistie i při modlitbě posvátného officia prosí Boha jménem církve za svěřený lid i za celý svět.

²⁹⁶ Srov. *Desiderio desideravi* 56-57 a *Redemptionis sacramentum* 30.

„I když přítomnost věřících a jejich činná účast, jimiž se jasněji projevuje, že se slavení týká společenství církve, někdy chybí, slavení eucharistie si vždy podržuje svou účinnost a důstojnost, poněvadž je to úkon Krista a církve a kněz v něm naplňuje svůj zvláštní úkol a vždy jedná pro spásu lidu. Proto se mu doporučuje, aby eucharistickou obětí slavil podle možnosti i denně.“ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 19.

„Vždy mějme na paměti, že celebrujícím subjektem je církev, Kristovo Tělo, ne pouze kněz.“ *Desiderio desideravi* 36.

²⁹⁷ „Svět to ještě neví, ale všichni jsou „pozváni k Beránkově svatební hostině“ (Zj 19,9). Pro vstup je zapotřebí jen svatební šat víry, která pramení z naslouchání jeho slovu (srov. Řím 10,17).“ *Desiderio desideravi* 5.

²⁹⁸ PO 4.

„Když se kněží stávají nástroji, které mají na zemi rozlít oheň Kristovy lásky, a jsou chráněni v lůně Marie, Panny, která se stala církví (jak zpíval sv. František), musejí na sebe nechat působit Ducha, který chce dovést k naplnění díla započaté při jejich svěcení. Působení Ducha knězi umožňuje předsedat eucharistickému shromáždění s bázní Petra, který si uvědomoval svou hříšnost (srov. Lk 5,1–11), v hluboké pokoře trpícího služebníka (srov. Iz 42n) a s touhou nechat „se pozřít“ lidem, který mu byl svěcen ke každodenní službě.“ *Desiderio desideravi* 59.

²⁹⁹ PO 5.

„Myslím, že můžeme rozlišit dva aspekty: formaci k liturgii a formaci liturgií. První je ve službě druhému, které je zásadní.“ *Desiderio desideravi* 34.

„Pro duchovní a pro všechny pokřtěné není liturgická průprava ve svém základním smyslu něčím, co bychom mohli získat jednou provždy: protože dar slaveného tajemství přesahuje naši schopnost poznání, musí každého provázet trvalá formace s pokorou maličkových a v postoji, který vede k úžasu.“ *Desiderio desideravi* 38.

Je vhodné, aby se věřící podíleli na přípravě liturgických obřadů, především pak mše svaté.³⁰⁰ Kněz jim ale nikdy nesmí svěřit to, co patří k jeho vlastnímu poslání. Pouze platně vysvěcený kněz, kterému v tom nebrání kanonický zákon, může předsedat a slavit Eucharistii.³⁰¹ Jáhen ani laik nesmí pronášet Eucharistickou modlitbu, ani konat úkony vyhrazené knězi.

Kněží mohou mešní oběť slavit každý sám, nebo mohou koncelebrovat. Koncelebrace zviditelňuje jednotu kněžství a oběti a také celé církve.³⁰² Jednotlivá celebrace není povolena v době, kdy se v kostele nebo kapli koná koncelebrace.³⁰³ Doporučuje se, aby kněz sloužil mši sv. každý den, a to bez ohledu na počet přítomných věřících. Ke sloužení mše bez alespoň jednoho věřícího by měl mít kněz rozumný důvod. Sloužit nebo koncelebrovat mši je dovoleno pouze jednou denně. Z důvodu nedostatku kněží může místní ordinář dovolit sloužit mši dvakrát během téhož dne, v případě pastorační nutnosti třikrát, a to o nedělích a zasvěcených svátcích.³⁰⁴

Pokud chce kněz celebrat, i když ho rektor kostela nezná, musí předložit doporučující list od svého ordináře nebo představeného. Pokud se lze domnívat, že sloužení mše nebrání žádná překážka, může mu být celebrace dovolena i bez doporučujícího listu.³⁰⁵

Katoličtí kněží, pod hrozbou kanonického trestu,³⁰⁶ nesmí slavit Eucharistii s duchovními církví, která nejsou v plném společenství s katolickou církví. Koncelebrace kněží různých církví *sui iuris* je dovolená při zachování všech předpisů liturgických knih hlavního celebranta a s vyloučením jakéhokoliv liturgického synkretismu.³⁰⁷

³⁰⁰ I příslušující vykonávají skutečnou liturgickou službu (*verum ministerium liturgicum*). Srov. SC 29.

³⁰¹ Srov. CIC/1983, c. 900.

³⁰² Koncelebrace viz *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 199-251.

³⁰³ Srov. CIC/1983, c. 902.

³⁰⁴ Srov. CIC/1983, c. 904-906.

³⁰⁵ Srov. CIC/1983, c. 903 a CCEO, c. 703.

³⁰⁶ „Pachatel, který se proviní účastí na zakázaném společenství v bohoslužebných úkonech, bude potrestán spravedlivým trestem.“ CIC/1983, c. 1381.

„Právě proto, že jednota církve, kterou eucharistie skrze oběť a přijímání Pánova těla a krve uskutečňuje, vyžaduje nevyhnutelně úplné společenství v poutu vyznání víry, svátostí a církevního vedení, není možné koncelebrovat tutéž eucharistickou liturgií, dokud nebude znovuobnovena celistvost těchto pout. Taková koncelebrace by nebyla platným prostředkem a mohlo by se ukázat, že je spíše překážkou k dosažení plného společenství, neboť oslabuje vědomí, jak jsme vzdáleni od cíle, a zavádí nebo schvaluje dvojznačnost té či oné pravdy víry. Cesta k plné jednotě se může vykonat pouze v pravdě.“ *Ecclesia de Eucharistia* 44.

³⁰⁷ Srov. CIC/1983, c. 908 a CCEO, c. 701-702.

4.3.4.3.3 Jáhen

Na základě přijatého svěcení³⁰⁸ patří jáhnovi, hned po knězi, první místo mezi těmi, kdo konají službu při slavení Eucharistie. Stav jáhenství je v církvi už od dob apoštolů ve velké úctě.³⁰⁹ Jáhen má ve mši sobě vlastní úkoly: zvěstuje evangelium, může kázat Boží slovo, v přímlovách pronáší úmysly, přisluhuje knězi, připravuje oltář, slouží při slavení oběti a podává věřícím sv. přijímání. Někdy dává lidu pokyny týkající se gest a držení těla.³¹⁰

„Při slavení mše svaté není dovoleno jáhnům (nebo laikům) přednášet modlitby, zvláště modlitbu eucharistickou, nebo konat úkony, které přísluší konat jen celebrujícímu knězi.“³¹¹

Jáhenská služba se ovšem neomezuje jen na asistenci při mši sv. Službě jáhna jsou vlastní „tři úkony“ podle specifické perspektivy jáhenství. Jáhen je povolán k hlásání Písma svatého, vzdělávání a povzbuzování božího lidu. Toto povolání je vyjadřováno předáním knihy evangelií při obřadu svěcení. Dále je to pronášení modlitby, udílení svátosti křtu, podávání Eucharistie, asistence a žehnání při uzavírání manželství, vedení smutečních a pohřebních obřadů a udělování svátostin. V neposlední řadě se má jáhen angažovat v charitativních záležitostech.

„Se souhlasem římského biskupa se může jáhenství udělit mužům zralejšího věku, a to i žijícím v manželství, a také schopným mladým mužům, pro které však musí zůstat v platnosti zákon celibátu.“³¹²

³⁰⁸ Na jáhny jsou vkládány ruce „nikoli ke kněžství, nýbrž ke službě“. Kromě služby liturgické a kazatelské jsou pověřeni i službou charitativní a administrativní. Srov. LG 29.

Vzdělání, vstup do kléru a inkardinace CIC/1983, c. 236 a 266, svátost svěcení CIC/1983, c. 1008 a 1009.

³⁰⁹ Srov. Sk, 6-7.

³¹⁰ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 94.

Pokud není při mši přítomen jáhen, přebírá některé jeho úkony akolyta nebo ministrant.

³¹¹ CIC/1983, c. 907.

³¹² LG 29.

K otázce jáhenství viz také Motu proprio *Ministeria quaedam* Pavla VI. z 15. srpna 1972 a *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů*; *Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů = Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů*. ČBK 2002.

4.3.4.3.4 Zvláštní služby

Mezi zvláštní služby patří ustanovený lektor a akolyta i lektor a akolyta s dočasným pověřením. V současnosti může trvalé pověření k oběma službám získat i žena.³¹³ Pohled na tyto služby a také na to, kdo je může vykonávat, se v průběhu dějin vyvíjel.

Služba lektora byla ustanovena na přelomu 2. a 3. století, jak o tom svědčí Tertuliánovy spisy kritizující heretiky a Didascalia apostolorum. Ve 3. století už máme zmínky o „svěcení“ lektorů. Lektorů začínají být počítáni mezi klérus. Biskup na lektora ovšem během obřadu nevládá ruce, pouze mu předává knihu, ze které má předčítat. Koncily 4. století se zabývají chováním lektorů, kteří při bohoslužbách zdraví lid liturgickým pozdravem a používají štólu, což není dovoleno. Postupně se lektorát stává součástí přípravy na kněžství. Předčítání z Písma při slavení Eucharistie přebírají podjáhni.

Ve stejné době jako služba lektora se konstituuje služba akolyty/podjáhna, který měl být pomocníkem (služebníkem) jáhna. „Římská liturgie dlouhou dobu udržela podobnost akolytátu a podjáhenství: v rámci přípravy na jáhenské svěcení stačilo absolvovat jen jednu z nich, liturgickým obřadem se svěřovaly jen tyto služby a ne jiné (lektorát či exorcistát).“³¹⁴ Mezi hlavní úkoly akolytů patřilo donášení Eucharistie, péče o posvátné nádoby a také, nebyl-li ustanovený lektor, čtení neevangelních textů. Obřad ustanovení podjáhna či akolyty spočíval v předání předmětu (odlišnosti dle regionů), který měl symbolizovat nějaký aspekt služby. Postupně podjáhenství/akolytát přechází mezi nižší svěcení a začíná být spojován se slibem celibátu.

Od 3. století se v pramenech objevují zmínky o ženách jáhenkách. „Úkolem jáhenek bylo asistovat při křtu žen, donášet nemocným či uvězněným ženám Eucharistii, ale také vést zpěv ženského chóru při liturgii.“³¹⁵ Jáhenky nebyly ženskou obdobou jáhnů, ale spíše podjáhnů či akolytů.

Druhý vatikánský koncil otevřel otázku nižšího svěcení, různých služeb a jejich podstaty. Lektorát a akolytát byly roku 1972 apoštolským listem *Motu proprio Ministeria quaedam*

³¹³ Srov. Apoštolský list daný motu proprio Svatého otce Františka *Spiritus Domini* k úpravě kánonu 230 §1 Kodexu kanonického práva, týkajícího se přístupu žen k pověření službou lektorátu a akolytátu z 10.1. 2021.

³¹⁴ TICHÝ, R. *Lektor a akolyta: historie a současnost*. In: <https://www.liturgie.cz/clanky/a/lektor-a-akolyta-historie-a-soucasnost>.

³¹⁵ TICHÝ, R. *Lektor a akolyta: historie a současnost*. In: <https://www.liturgie.cz/clanky/a/lektor-a-akolyta-historie-a-soucasnost>.

papeže Pavla VI. definovány jako tzv. ustanovené služby vycházející z křesťního kněžství. Tzv. nižší svěcení byla zrušena, úkoly podjáhna byly svěřeny lektorovi a akolytovi.³¹⁶

Při slavení mše sv. akolyta asistuje knězi a zároveň je mimořádným přísluhovatelem Eucharistie.³¹⁷ Lektor je ustanoven ke čtení z Písma sv. (kromě evangelia, které čte kněz nebo jáhen). Může pronášet úmysly v přimluvách. Pokud není přítomen žalmista, může číst také žalm mezi čteními.³¹⁸

Liturgický úkol vykonává také žalmista a schola, kostelník, komentátor, který krátce vysvětluje obřady a dává věřícím pokyny, aby je lépe uvedl do slavení bohoslužby (stojí na vhodném místě před věřícími, ne u ambonu), dále ti, kdo konají v kostele sbírku, uvaděči přijímající věřící u kostelních dveří. Alespoň v katedrálách a větších kostelích by měl být ceremonář pečující „o řádné provádění posvátných činností, aby vysvěcení služebníci i věřící laici spojovali jejich vykonávání s krásou, řádem a zbožností“.³¹⁹

Při službě u oltáře je třeba vždy zachovávat normy, které dal pro svou diecézi biskup.

4.3.4.4 Svaté přijímání

„Pán se k nám obrací s naléhavou výzvou, abychom ho přijímali v eucharistické svátosti: „Amen, amen, pravím vám: Když nebudete jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život“ (Jan 6,53).“³²⁰

³¹⁶ Srov. Apoštolský list motu proprio *Ministeria quaedam* Pavla VI. z 15. srpna 1972.

„Rozhodnutí svěřit také ženám tyto služby, které jsou trvalé, jsou uznány veřejně a mají pověření biskupa, umožňuje v církvi efektivnější účast všech lidí na evangelizačním díle. To dále ženám umožňuje, aby měly skutečný a účinný vliv na organizaci, na rozhodování a na vedení církevního společenství, aniž by ztrácely svůj styl, který je ženám vlastní. Služebné kněžství a všeobecné kněžství představují tak dva sloupy, na kterých spočívá ustanovení služeb.“ Apoštolský list daný motu proprio Svatého otce Františka *Spiritus Domini* z 10. ledna 2021.

Aby změna kánonu 230 CIC/1983 nebyla vnímána jako cesta ke svěcení žen, je třeba zmínit kánon 1379 § 3 CIC/1983: „Ten, kdo se pokusí udělit svátost svěcení ženě, jakož i žena, která se pokusila přijmout svátost svěcení, upadnou do trestu samočinné exkomunikace vyhrazené Apoštolskému stolci; klerik může být kromě toho potrestán propuštěním z klerického stavu.“

³¹⁷ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 187-193.

³¹⁸ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 194-198.

³¹⁹ Srov. *Tamtéž*, čl. 106.

³²⁰ KKC 1384.

4.3.4.4.1 Pravidla pro přijímání

Ke svatému přijímání může přistoupit každý pokřtěný katolický křesťan,³²¹ kterému to právo nezakazuje. Přijímat nesmí exkomunikovaní, trestaní interdiktem a ti, kteří setrvávají v těžkém hříchu.³²² Kdo si je těžkého hříchu vědom, nesmí bez přijetí svátosti smíření Tělo Páně přijímat ani vysluhovat.³²³

Pokud se věřící účastní mše sv., doporučuje se, aby také přistoupili ke svatému přijímání, a to i při vědomí lehkých hříchů.³²⁴ V takovém případě se nejedná o svatokrádežné přijímání, ale o touhu po spojení s Kristem a zároveň o víru v Eucharistii jako svátost posvěcující, posilující a uzdravující. „Svaté přijímání Kristova Těla a Krve zvětšuje v tom, kdo přijímá, spojení s Pánem, odpouští mu všední hříchy a chrání ho před těžkými hříchy. Vzhledem k tomu, že jsou posilovány svazky lásky mezi přijímajícím a Kristem, přijímání této svátosti posiluje jednotu církve, mystického Těla Kristova.“³²⁵

Eucharistii je možné přijímat každý den. Pokud se věřící účastní mše sv., je možné přijmout podruhé. V nebezpečí smrti je vhodné podání viatika.³²⁶ Doporučuje se, aby věřící přistupovali k přijímání během slavení mše sv., jestliže to však ze spravedlivého důvodu není možné, může jim být Eucharistie podána mimo mši. Pak je třeba dodržet předepsané liturgické obřady.³²⁷

Současné kanonické právo vyžaduje eucharistický půst³²⁸ alespoň jednu hodinu před svatým přijímáním. Dříve to, během krátkého období před Druhým vatikánským koncilem, bývaly hodiny tři. Pokud bychom šli ještě dále do minulosti, pak bychom se setkali s eucharistickým půstem od půlnoci až do mše svaté. Kněží, kteří v jednom dni slouží dvě nebo tři mše sv., mohou mezi druhou a třetí celebrací jíst, i když nedodrží výše

³²¹ „Není možné podávat přijímání osobě, která není pokřtěná nebo která odmítá celou pravdu víry v tajemství eucharistie. Kristus je pravda a vydává svědectví pravdě (srov. Jan 14,6; 18,37); svátost jeho těla a krve nepřipouští dvojakost.“ *Ecclesia de Eucharistia* 38.

³²² Srov. CIC/1983, c. 912, 915, 916.

³²³ Pokud není možné přistoupit ke svátosti smíření, je věřící povinen vzbudit dokonalou lítost a jít ke zpovědi co nejdříve. Srov. CIC/1983, c. 916 a CCEO, c. 711.

³²⁴ Kněz musí Tělo Kristovo přijímat při každém slavení mše sv., a to u oltáře ve chvíli určené misálem. Koncelebranti přijímají před tím, než se začne rozdávat Eucharistie věřícím. Celebrující nebo koncelebrující kněz nemá nečekat s přijímáním na konec přijímání lidu. Koncelebranti přijímají podle norem, vždy z hostií proměněných v téže mši a vždy pod obojí způsobou. Srov. *Redemptionis sacramentum* 98.

³²⁵ KKC 1416.

³²⁶ Srov. CIC/1983, c. 917, 921, 922.

³²⁷ Srov. CIC/1983, c. 918, CCEO/ 1990, c. 714.

³²⁸ Je třeba zdržet se jakéhokoliv pokrmu a nápoje s výjimkou vody a léků.

zmíněný hodinový půst. Požadavek eucharistického půstu se nevztahuje na nemocné, staré a na ty, kteří o ně pečují.

Někdy se stává, že věřící k přijímání přistupují automaticky, davově. Úkolem pastýřů je takový zlozvyk napravovat. Pokud hrozí, že by ke svatému přijímání mohli z nevědomosti či lhostejnosti přistoupit křesťané nekatolického vyznání nebo dokonce nepokřtění, mají pastýři přítomné vhodně upozornit na dodržování katolické svátostné disciplíny. Dovolně mohou být svátosti (nejen Eucharistie) uděleny pouze katolickým křesťanům, kteří je dovolně mohou přijmout pouze od katolických posvěcených služebníků³²⁹ v kterémkoliv katolickém obřadu³³⁰.

Dětem se svaté přijímání uděluje po předchozí přípravě, když jsou rozumem schopné rozlišit Tělo Kristovo od obyčejného pokrmu a dokáží ho přijmout s úctou.³³¹ Před prvním svatým přijímáním mají děti přistoupit ke svátosti smíření. Každý katolík je po svém prvním svatém přijímání povinen přijímat Eucharistii alespoň jednou za rok, nejlépe o Velikonocích.³³²

Laici, na rozdíl od celebrantů,³³³ obvykle přijímají pouze pod způsobou chleba. Je-li to vhodné, mohou přijímat pod obojí způsobou. „Tento způsob přijímání je však absolutně vyloučen, jestliže existuje i malé nebezpečí znesvěcení posvátných způsob.“³³⁴ Biskupské konference mohou vydávat normy ohledně přijímání pod obojí, které musí potvrdit Apoštolský stolec. Kodex východních církví *sui iuris* (CCEO) se otázkou přijímání pod obojí nezabývá, protože většina těchto církví přijímání pod obojí způsobou zachovala po celou dobu svojí existence.³³⁵

Podává-li se pod obojí způsobou, pak z kalicha obvykle podává jáhen, kněz, řádně ustanovený akolyta nebo jiný mimořádný přísluhovatel svatého přijímání, případně

³²⁹ Srov. CIC/1983, c. 844. Kodex kanonického práva zná i výjimky – c. 844 § 2, 3 a 4.

³³⁰ Srov. CIC/1983, c. 923.

Srov. *Ecclesia de Eucharistia*, čl. 30.

³³¹ Srov. CIC/1983, c. 913-914.

„První svaté přijímání ať je vždy udělováno knězem a nikdy mimo slavení mše svaté. Kromě mimořádných případů je nevhodné udílet je na Zelený čtvrtek při mši na památku Večeře Páně. Je lépe vybrat jiný den, jako například 2. až 6. neděli velikonoční, slavnost Těla a krve Páně nebo neděle v mezidobí, jelikož neděle je správně považována za den Eucharistie.“ *Redemptionis sacramentum* 87.

³³² Srov. CIC/1983, c. 920, CCEO, c. 708 a KKC 1417.

Jedná se o minimalistický požadavek nikoli o popis ideálního stavu.

³³³ Všichni kněží sloužící mši sv. mají přijímat pod obojí způsobou.

³³⁴ *Redemptionis sacramentum* 101.

V CIC/1917, c. 852 se dovoluje laikům podávat jedině pod způsobou chleba.

³³⁵ Srov. PŘIBYL, S. *Svátosti Nového zákona*, s. 70.

jednorázově pověřený laik – muž či žena. Nikdo nesmí být nucen přijímat pod obojí. Pokud chce věřící přijmout pouze hostii, musí mu být vyhověno.

Krev Kristovu lze přijmout napitím z kalicha nebo namáčením.³³⁶ Hostii namočenou³³⁷ do Krve Kristovy musí věřící vždy přijmout do úst, podávání na ruku není v tomto případě možné kvůli hrozícímu znesvěcení posvátných způsob. Ze stejného důvodu nesmí být Krev Kristova přelévána z jedné nádoby do druhé. K přijímání Krve Kristovy se v žádném případě nesmí použít džbánky, měsidla na víno nebo jiné nádoby, které úplně neodpovídají předepsaným normám.³³⁸

„Není dovoleno, aby si věřící brali proměněný chléb a posvátný kalich sami, tím méně aby si je podávali mezi sebou z ruky do ruky.“³³⁹ Dále není přijímajícím dovoleno, aby si sami namáčeli hostii do kalichu.³⁴⁰

Věřící mohou Eucharistii přijímat ve stoje i v kleče, na ruku (nejedná-li se o přijímání pod obojí namáčením) i do úst.³⁴¹

„Je nutné připomenout, že svěcení služebníci nemohou odepřít svátosti těm, kdo o ně vhodně žádají, jsou řádně připraveni a právo jim nezakazuje jejich přijetí. Proto každý pokřtěný katolík, kterému právo nebrání, musí být připuštěn ke svatému přijímání. Není tedy dovoleno odmítnout věřícímu přijímání např. z prostého důvodu, že chce přijmout Eucharistii vkleče nebo vstoje.“³⁴²

4.3.4.4.2 Trestné činy proti Eucharistii

Pokud by někdo nakládal lhostejně či dokonce svatokrádežně³⁴³ s konsekrovanými způsoby, upadá do samočinné (*latae sententiae*) exkomunikace. V případě klerika

³³⁶ Přijímání Krve Kristovy se povoluje také trubičkou, nebo lžičkou. Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 245.

³³⁷ „Co se týče hostie k namočení, ať je zhotovena ze správných surovin a ať je proměněná, ať se úplně vyloučí neproměněný chléb nebo jiná surovina.“ *Redemptionis sacramentum* 104.

³³⁸ Srov. *Tamtéž* 106.

³³⁹ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 160 a srov. *Redemptionis sacramentum* 94.

„Taktéž ať je v této věci odstraněn zlovyk, aby si novomanželé při svatební mši svaté udíleli vzájemně svaté přijímání.“ *Redemptionis sacramentum* 94.

³⁴⁰ Srov. *Redemptionis sacramentum* 104.

³⁴¹ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 160, 161, 286 a 287 a *Redemptionis sacramentum* 90.

„Je třeba uznat, že věřící mají právo přijímat Kristovo tělo a klanět se Pánu přítomnému v Eucharistii stanoveným způsobem a bez omezení, která jdou nad rámec hygienických předpisů stanovených orgány veřejné moci nebo biskupy.“ SARAHA, Robert. *S radostí se vraťme ke slavení eucharistie*. (list o slavení Eucharistie během pandemie nemoci covid-19 a po ní)

³⁴² *Redemptionis sacramentum* 91, CIC/1983, c. 843 §1 a 912.

³⁴³ pohození, odnesení, jakákoliv činnost dobrovolně a závažně namířená k zneuctění posvátných způsob

kromě suspenze může dojít i k propuštění z duchovenského stavu. „Pachatel, který se se svatokrádežným úmyslem proviní proměněním jedné způsobu nebo obou při slavení Eucharistie nebo mimo ni, bude potrestán podle závažnosti skutku, nevyjímaje propuštění z klerického stavu.“³⁴⁴

Exkomunikovaný nesmí slavit ani přijímat Eucharistii ani jiné svátosti.³⁴⁵ „Jestliže nápravný trest zakazuje udělovat svátosti nebo svátostiny nebo konat úkony z moci řízení, zákaz se pozastavuje, kdykoliv je to nutné pro věřící, kteří jsou v nebezpečí smrti.“³⁴⁶

Druhým nejzávažnějším trestem po exkomunikaci je interdikt. „Do samočinného trestu interdiktu nebo, jde-li o klerika, také do samočinné suspenze upadá, kdo se bez kněžského svěcení pokouší sloužit (*attentatio*) mši.“³⁴⁷

Suspenzí³⁴⁸ bude potrestán ten, kdo úmyslně udělí svátost tomu, kdo má zakázáno ji přijmout. Kromě suspenze může být klerik potrestán i dalšími tresty podle kánonu 1336 §2 až 4 CIC/1983.³⁴⁹ Interdiktem nebo suspenzí nebo dalšími tresty bude potrestán ten, kdo svátost uděluje nebo přijímá svatokupecky.³⁵⁰

Spravedlivým trestem bude potrestán pachatel, který se proviní účastí na zakázaném společenství v bohoslužebných úkonech, tj. např. kněz sloužící mši sv. s duchovním církví, která není v plném společenství s katolickou církví.³⁵¹

„Za tajný trestný čin se nikdy neukládá veřejné pokání.“ CIC/1983, c. 1340 §2.

³⁴⁴ Srov. CIC/1983, c. 1382.

„Kdo odhodí konsekrované způsoby nebo je odejme anebo podrží k špatnému účelu, je podezřelý z bludařství, upadá v samočinnou exkomunikaci, vyhrazenou zcela zvláštním způsobem Apoštolskému Stolci; je bez dalšího bezecný, a duchovního nutno mimoto sesadit.“ CIC/1917, c. 2320.

³⁴⁵ Srov. CIC/1983, c. 1331 §1.

„Jestliže trest zakazuje přijmout svátosti nebo svátostiny, zákaz se pozastavuje po dobu, kdy je pachatel v nebezpečí smrti. Povinnost podrobit se samočinnému trestu, jestliže trest není vyhlášený či není v místě, kde se pachatel zdržuje, obecně známý, se pozastavuje zcela nebo zčásti, pokud jej pachatel nemůže zachovat bez nebezpečí závažného pohoršení nebo ztráty dobré pověsti.“ CIC/1983, c. 1352.

Stejně tak i potrestaný interdiktem.

³⁴⁶ CIC/1983, c. 1335 §2.

„Nelze zbavit moci svěcení, je možné pouze zakázat její výkon, a to buď zcela, nebo částečně.“ c. 1338 §2.

³⁴⁷ CIC/1983, c. 1379 §1.

V případě bohoslovce je takovéto jednání překážkou ke svěcení.

Podle závažnosti skutku mohou být přidány další tresty včetně exkomunikace.

³⁴⁸ „Suspenze zakazuje: 1. všechny, nebo některé úkony z moci svěcení; 2. všechny, nebo některé úkony z moci řízení; 3. výkon všech, nebo některých práv nebo úkolů spojených s úřadem.“ CIC/1983, c. 1333 §1.

³⁴⁹ Srov. CIC/1983, c. 1379 §4.

³⁵⁰ Srov. CIC/1983, c. 1380.

³⁵¹ Srov. CIC/1983, c. 1381 a 908.

Srov. *Ecclesia de Eucharistia*, čl. 44.

Nápravným nebo jiným trestem bude potrestán i ten, kdo by se nezákonně obohacoval mešním stipendiem.³⁵²

4.3.4.4.3 Udělovatel svatého přijímání

„Liturgické úkony mají jasně vyjadřovat uspořádanou jednotu Božího lidu jako organického společenství, a tedy vnitřní spojitost liturgického úkonu a organicky členěné povahy církve. K tomu dochází, když všichni účastníci vykonávají s vírou a zbožností úkol, který je každému vlastní.“³⁵³

Všichni křesťané jsou si rovni a všichni při křtu byli pomazáni na proroky, kněze a krále. Přesto je třeba odlišovat kněžství všeobecné od kněžství služebného (hierarchického), které se liší podstatně.³⁵⁴ Různé služby a úkoly se v církvi doplňují a tvoří jednotu, některé jsou však vyhrazeny pouze svěceným služebníkům. Bez svátostného kněžství by neexistovalo církevní společenství. Nevysvěcení věřící mohou s pastýří spolupracovat pouze do určité míry, a to za předpokladu že byli autoritou náležitě povoláni.³⁵⁵

„Svátostné kněžství nemůže být v žádném případě nahrazeno. Jestliže totiž v některém společenství chybí kněz, chybí mu vykonávání svátostného poslání Krista, Hlavy a Pastýře, které patří k samotné podstatě života společenství. Neboť celebrantem, který v osobě Kristově může slavit svátost Eucharistie, je pouze platně vysvěcený kněz.“³⁵⁶

Laici se mohou podílet na službě slova jako lektoři a katecheté, ale pouze v mezích stanovených kanonickým právem. Mohou se také podílet na pastorační a liturgické službě ve farnosti, v nemocnicích a stacionářích, ve školách, ve věznicích a v armádě.

³⁵² Srov. CIC/1983, c. 1383.

³⁵³ *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, čl. 6 §1.

³⁵⁴ *Tamtéž*, čl. 1.

³⁵⁵ Srov. CIC/1983, c. 224–231, CCEO, c. 709, *Redemptionis sacramentum* 45.

Je třeba se vyvarovat nebezpečí možné záměny mezi činností kněze a pověřeného laika, mezi svátostnou liturgií a jinými liturgickými úkony, které vedou laici. V některých případech se dá přímo hovořit o zneužívání liturgie (laik „předsedá“ slavení Eucharistie a knězi přenechá pouze proměňování atd.)

Vedou-li laici, z důvodu nedostatku svěcených služebníků, např. nedělní bohoslužbu slova, musí mít zvláštní pověření od biskupa. Do struktury bohoslužby nesmí vkládat prvky svátostné liturgie, zejména eucharistickou modlitbu, a to ani ve formě vyprávění. Laici nesmí užívat slova a gesta vyhrazená knězi a nesmí oblékat oděv určený svěceným služebníkům. (CIC/1983, c. 907, 1379 a 1389.) Ostatním věřícím by pak měli zdůrazňovat, že bohoslužba slova není nahrazením mše svaté a že účastí na ní neplní tzv. „nedělní povinnost“. Věřící by měli být povzbuzováni k účasti na nedělní mši svaté. Srov. *Direktář pro slavení neděle za nepřítomnosti kněze*, čl. 10-23.

³⁵⁶ *Redemptionis sacramentum* 146.

„Řádným udělovatelem svatého přijímání je biskup, kněz a jáhen.“³⁵⁷ V nebezpečí smrti má farář, vikář, kaplan či řeholní představený povinnost přinést věřícímu Eucharistii jako zvláštní svaté přijímání. V případě nutnosti toto může učinit kterýkoli kněz nebo udělovatel sv. přijímání.³⁵⁸

Mimořádnými udělovateli svatého přijímání mohou být laici, muži i ženy, „kteří mají vlohy požadované podle rozhodnutí biskupské konference.“³⁵⁹ Službou akolyty mohou být liturgickým obřadem pověřeni natrvalo, nebo na dobu určitou (většinou na 5 let). Ve výjimečných případech, pokud nejsou k dispozici svěcení služebníci ani trvale pověřeni akolyté, lze liturgickým žehnáním dočasně (jednorázově) pověřit také vhodné laiky, muže i ženy.³⁶⁰

„Mimořádný služebník může při slavení Eucharistie podávat svaté přijímání jen tehdy, nejsou-li přítomni řádní přísluhovatelé nebo, jsou-li přítomni, jsou skutečně zaneprázdněni. Mimořádný služebník může vykonávat tutéž službu i tehdy, když pro zvlášť četnou účast věřících, kteří si přejí přijmout svaté přijímání, by se slavení Eucharistie příliš prodloužilo pro nedostatečný počet řádných služebníků.“³⁶¹ Tito služebníci si sami nesmí brát Eucharistii ani nesmí být jejich služba považována za běžnou.³⁶²

Laici trvale nebo dočasně pověřeni zvláštní službou v církvi jsou povinni získat patřičné vzdělání.³⁶³

Velmi cenný je apoštolát laiků u nemocných, který je opravdovým svědectvím lásky. Kromě celkové péče o nemocného a jeho doprovázení je nezanedbatelná služba mimořádného udělovatele (pokud řádný udělovatel není přítomen) Eucharistie.³⁶⁴

³⁵⁷ CIC/1983, c. 910 §1.

³⁵⁸ Srov. CIC/1983, c. 911.

³⁵⁹ CIC/1983, c. 230 §1.

³⁶⁰ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 107, *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, čl. 13 a *Redemptionis sacramentum* 46.

³⁶¹ *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, čl. 8 §2.

³⁶² Srov. *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*, čl. 8 §2.

„Dále není laikům dovoleno přebírat úkoly jáhna nebo kněze nebo užívat jejich roucha, ani jiné jim podobné oblečení.“ *Redemptionis sacramentum* 153.

³⁶³ Srov. CIC/1983, c. 231.

³⁶⁴ Viz *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*.

Přítomnost kněze je ovšem nezbytná k udílení svátosti smíření,³⁶⁵ pomazání nemocných³⁶⁶ a k podání viatika^{367, 368}.

4.3.4.5 Uchovávání a uctívání Eucharistie

„V mešní liturgii vyjadřujeme svou víru ve skutečnou přítomnost Krista pod způsoby chleba a vína, mezi jiným pokleknutím nebo hlubokou úklonou na znamení klanění se Pánu. Katolická církev vzdává tuto bohopoctu eucharistické svátosti nejen během mše svaté, nýbrž i mimo její slavení tím, že se svrchovanou pečlivostí uchovává proměněné hostie a vystavuje je k slavnostnímu uctívání křesťanských věřících a nosí je v průvodu s radostí křesťanského lidu.“³⁶⁹

Eucharistie uchovávaná na zvláštním místě mimo mši svatou byla původně určena k tomu, aby mohla být donášena nemocným či vězněným, kteří se mše sv. nemohli zúčastnit, a k udělování viatika. Tím se mohli i tyto lidé svátostně spojit s Kristem. Postupně církev prohloubila víru ve skutečnou přítomnost Krista v Eucharistii, s čímž rostl i význam tiché adorace Pána přítomného pod eucharistickými způsoby.

Je velmi vhodné, aby byly podporovány různé formy adorace, ať už adorace individuální, soukromá, tak i veřejná a společná. Některé adorace jsou církví přímo doporučovány a schváleny.³⁷⁰ Pastýři by k uctívání Nejsvětější svátosti měli povzbuzovat mimo jiné osobním svědectvím.³⁷¹ Křesťanská komunita, která touží kontemplet Kristovu tvář, musí rozvíjet tento aspekt eucharistické úcty, v kterém se prodlužují a rozmnožují plody přijímání Těla a Krve Páně.³⁷²

³⁶⁵ Srov. CIC/1983, c. 965.

³⁶⁶ Srov. CIC/1983, c. 1003.

³⁶⁷ Není-li přítomen svěcený služebník, podá svaté přijímání „obvyklým způsobem“ mimořádný udělovatel. V takovém případě ovšem nelze hovořit o podání viatika.

³⁶⁸ V případě opravdu velkého nedostatku svěcených služebníků může za určitých podmínek diecézní biskup delegovat laika (většinou akolytu nebo katechistu), aby asistoval při uzavírání manželství (Srov. CIC/1983, c. 1112.), vedl církevní pohřeb (Běžně je vedení pohřebních obřadů záležitostí kněze nebo jáhna. Viz *Pohřební obřady*.) nebo uděloval křest.

³⁶⁹ KKC 1378.

³⁷⁰ první pátky v měsíci, adorace po přenesení Nejsvětější svátosti mimo hlavní liturgický prostor na Zelený čtvrtek, eucharistické kongresy

V řeholních společenstvích a jiných sdruženích, která se podle svých Konstitucí nebo předpisů svého Institutu věnují adoraci konané delší dobu, by se při adoraci měly střídát chvíle ticha, čtení a zpěvu. To v případě, že se adorace účastní celá komunita. Jedná-li se o adoraci např. celodenní, mohou se členové střídát po jednom či po dvou. Srov. *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 90.

³⁷¹ Sv. Alfons Maria de Liguori píše: „Mezi všemi pobožnostmi je tato, totiž klanět se svátostnému Ježíši, hned první po svátostech, Bohu nejdražší a nám nejužitečnější.“ *Ecclesia de Eucharistia*, čl. 25.

³⁷² Srov. *Ecclesia de Eucharistia*, čl. 25.

4.3.4.5.1 Uchovávání Eucharistie

Nejsvětější svátost musí být uchovávána v každé katedrále, v každém farním kostele a v kostele či kapli připojené k domu řeholní společnosti nebo společnosti apoštolského života. Dále může být uchovávána v kapli biskupa a v jiných kostelích či kaplích, pokud to místní ordinář dovolí.³⁷³

Pokud je to možné, kostel, kde je uchovávána Svátost oltářní, by měl být otevřen několik hodin denně, aby měli věřící dostatečnou možnost přijít se poklonit a v klanění po určité době setrvat.

Nejsvětější Eucharistie se trvale uchovává ve svatostánku, který je nepřenosný, vyrobený z pevné a neprůhledné hmoty, uzamykatelný. Svatostánek by měl být umístěn na dobře viditelném a důstojně ozdobeném místě mimo hlavní liturgický prostor,³⁷⁴ nejlépe v samostatné kapli. Místo by mělo být vhodně uzpůsobeno k modlitbě, vybaveno lavicemi nebo alespoň klekátkem. V kostele/kapli může být trvale využíván pouze jeden svatostánek.³⁷⁵

Není vhodné, aby byl na oltáři, kde se slouží mše sv., uchováván eucharistický Kristus ve svatostánku. „Jeho eucharistická přítomnost je plodem konsekrace a jako taková se má ukázat.“³⁷⁶

Před svatostánkem, ve kterém je eucharistický Kristus, má stále svítit zvláštní světlo („věčné světlo“) naznačující Kristovu přítomnost. Podle tradice by se mělo jednat o olejovou lampu či svíci. Konsekrované způsoby jsou uchovávány v ciboriu nebo jiné vhodné nádobě.

Nikdo nesmí Svátost oltářní uchovávat u sebe doma, ani s ní cestovat. Výjimkou je pouze pastorační nutnost přinést Eucharistii potřebnému. V takovém případě musí být

³⁷³ Srov. CIC/1983, c. 934 a 936.

„Kristus Pán totiž právě ve mši podáváný jako oběť, jakmile začne být svátostně přítomen jako duchovní pokrm věřících pod způsoby chleba a vína, také po skončení oběti, když se Nejsvětější svátost uchovává v kostelích nebo kaplích, je pravý Emanuel, tj. Bůh s námi. Ve dne i v noci je uprostřed nás a přebývá v nás plný milosti a pravdy.“ *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 2.

³⁷⁴ Tam, kde je to možné.

³⁷⁵ Srov. CIC/1983, c. 938.

³⁷⁶ *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 6.

Nejsvětější svátost uložena ve vhodné nádobě a co nejrychleji bez zbytečných zastávek dopravena k přijímajícímu.³⁷⁷

4.3.4.5.2 Výstav

Výstav³⁷⁸ se může konat ve všech kostelích a kaplích, kde je dovoleno uchovávání konsekrovaných způsob, a to ciboriem (pyxidou) nebo monstrancí. Vždy je třeba zachovávat platné liturgické normy.³⁷⁹

Adorace Nejsvětější svátosti se v těchto kostelích doporučuje každoročně ve vhodnou dobu, aby místní společenství bylo vedeno k meditaci a klanění. V tísní může místní ordinář nařídít prosebné pobožnosti před vystavenou Svátostí oltářní. I krátký výstav má být uspořádán tak, aby byl před svátostným požehnáním čas na čtení Božího slova, zpěv, prosby a tichou modlitbu. „Nedovoluje se výstav pouze pro udělení požehnání.“³⁸⁰

Trvá-li adorace Nejsvětější svátosti delší dobu, může se při ní slavit některá část denní modlitby církve.

Doporučuje se, aby diecézní biskup určil ve městech nebo větších obcích větší kostel k nepřetržité adoraci. V něm by pak mše svatá byla sloužena často, nejlépe denně. Výstav by byl přerušován pouze ve chvíli, kdy by probíhala bohoslužba. Hostie, která by byla vystavena během adorace, by byla posvěcena při mši adoraci těsně předcházející a po přijímání by byla vystavena v monstranci na oltáři.³⁸¹

„Nejsvětější svátost však nesmí zůstat ani na krátký čas vystavena bez dostatečné ochrany.“³⁸² Vždy musí být přítomni věřící.

³⁷⁷ Srov. CIC/1983, c. 935.

³⁷⁸ „Je třeba dbát, aby se při těchto výstavech úcta k Nejsvětější svátosti projevovala tak, že bude zřejmý její vztah ke mši svaté. Je třeba se bedlivě vyhnout všemu, co by mohlo nějak zastínit skutečnost, že přáním Ježíše Krista bylo ustanovit svátost Eucharistie hlavně proto, aby v ní byl pro nás pokrmem, lékem a útěchou.“ *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 82.

³⁷⁹ Srov. CIC/1983, c. 941 a 942.

Před Eucharistií ve svatostánku nebo vystavenou k veřejnému uctívání se pokleká na jedno koleno. Při výstavu v monstranci se zapálí 4 svíce nebo 6 svící a použije se kadidlo. Koná-li se výstav s ciboriem, zapalují se alespoň 2 svíce, kadidlo se také může použít.

Při jednodušším uložení se kněz s věřícími po krátké adoraci pomodlí a Svátost uloží do svatostánku.

Srov. *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 84-85 a 88.

³⁸⁰ *Tamtéž*, čl. 89.

³⁸¹ Srov. *Redemptionis sacramentum* 140.

³⁸² *Tamtéž* 138.

Pokud je v kostele/kapli sloužena mše svatá, vystav se nekoná.³⁸³

Vystavit Nejsvětější svátost může svěcený služebník, který jí také může žehnat. Akolyta, mimořádný udělovatel svatého přijímání nebo jiný laik, kterého místní ordinář pověřil, může Svátost oltářní vystavit a uschovat, žehnat lidu s ní však nesmí.³⁸⁴

Kněží a jáhni oblékají liturgický oděv – na kleriku si oblečou albu nebo superpelici a vezmou si bílou štolu. Pokud je Svátost oltářní vystavena v monstranci, obléká si kněz nebo jáhen k udělení požehnání při ukončení adorace také pluvíál a přes ramena vélum bílé barvy; při žehnání s ciboriem použije pouze vélum.

Mimořádní přísluhovatelé obléknou liturgický oděv v kraji obvyklý nebo jiný vhodný oděv.

4.3.4.5.3 Eucharistické průvody a kongresy

Tam, kde je to možné, má diecézní biskup rozhodnout o konání eucharistického průvodu veřejným prostranstvím. Tyto průvody se stávají svědectvím úcty k Nejsvětější svátosti.³⁸⁵ „Zbožná účast věřících na eucharistickém průvodu (zvláště) o slavnosti Těla a Krve Páně je Pánovou milostí, která každým rokem naplňuje radostí toho, kdo se ho účastní.“³⁸⁶ Diecézní biskup stanoví normy zajišťující důstojný průběh průvodů.³⁸⁷

Pokud je to z pastoračního hlediska vhodné, lze konat zastavení s eucharistickým požehnáním.³⁸⁸ Zpěvy a modlitby mají být voleny tak, aby v nich byla vyjádřena víra v Krista jako Pána. Průvod by měl jít od jednoho kostela ke druhému, ale je možné vrátit se do stejného kostela, z něhož průvod vyšel. Po skončení průvodu kněz udělí požehnání Nejsvětější svátostí buď v kostele, ke kterému průvod došel, nebo na jiném vhodném místě. Poté se Svátost oltářní uloží do svatostánku.³⁸⁹

³⁸³ Srov. CIC/1983, c. 941 §2.

³⁸⁴ Srov. CIC/1983, c. 943.

³⁸⁵ Srov. CIC/1983, c. 944.

³⁸⁶ *Ecclesia de Eucharistia*, čl. 10.

Pokud se průvod o slavnosti Těla a krve Páně z nějakého důvodu nemůže konat, má být nahrazen jinou veřejnou bohoslužbou na vhodném místě.

³⁸⁷ Srov. *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 101.

³⁸⁸ Pokud průvod následuje ihned po mši, může si kněz, který nese Svátost oltářní, nechat mešní roucho nebo si obleče pluvíál bílé barvy. Pokud průvod nenásleduje bezprostředně po mši, obléká pluvíál.

³⁸⁹ Srov. *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 104-108.

Jako zvláštní projev eucharistické úcty byly zavedeny tzv. eucharistické kongresy. Tyto kongresy mají být pravdivým svěděním víry a lásky. Jejich účelem má být snaha hlouběji pochopit a veřejně vyznávat tajemství Eucharistie.³⁹⁰

Středem a vrcholem kongresu má být slavení Eucharistie. Všechny bohoslužby, katecheze, setkání, debaty mají být zaměřeny na hlubší pochopení daného tématu. Dostatečný prostor má být věnován společné modlitbě a adoraci před vystavenou Nejsvětější svátostí. Součástí kongresu bývá i eucharistický průvod.³⁹¹

4.3.4.6 Mešní stipendium

Celebrant i koncelebranti mohou podle starého církevního zvyku přijmout mešní stipendium a určit užítky mše svaté na určitý úmysl. Mši na úmysl věřících mají ovšem sloužit i bez přijetí stipendia³⁹², aby nevzniklo ani zdání obchodu (svatokupectví, simonie).

Na každý úmysl, na který bylo přijato mešní stipendium, je třeba odsloužit samostatnou mši. Jestliže byl dán peněžní obnos bez uvedení počtu mší k odsloužení, stanoví se jejich počet podle v místě obvyklé výše stipendia. Kněz nesmí přijmout více mešních stipendií, než může odsloužit mši v jednom roce. Pokud by bylo v nějakém kostele/kapli žádáno odsloužení více mší, mohou být odslouženy jinde nebo jiným knězem, pokud dárce výslovně neprojevil opačnou vůli.³⁹³

Úmysly mší svatých, jejich odsloužení i přijatá stipendia se zaznamenávají do zvláštní knihy. Ordinář je povinen každý rok, osobně nebo prostřednictvím jiného, tuto knihu prohlédnout.

³⁹⁰ Srov. *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*, čl. 109-110.

³⁹¹ Srov. *Tamtéž*, čl. 111-112.

³⁹² Srov. CIC/1983, c. 945 a CCEO/ 1990, c. 715-717.

³⁹³ Srov. CIC/1983, c. 948, 950, 953, 954.

5 Závěr

„Jako se tato voda spojuje s vínem, tak ať jsme spojeni s božstvím věčného Slova, spojeného s naším lidstvím.“³⁹⁴

Kristus se s námi nerozlučitelně spojil svým vtělením, narozením, pozemským životem, utrpením, smrtí a zmrtvýchvstáním. Jeho ano člověku je neodvolatelné. Lidská odpověď však vždy tak jednoznačná nebývá. Člověk tápe, potřebuje „pomoc sobě rovnou“,³⁹⁵ potřebuje společenství, ve kterém si lépe uvědomí Boží blízkost. Potřebuje být stále znovu naplňován Boží milostí a požehnáním. „Aby tedy Kristus splnil Otcovu vůli, uvedl v život nebeské království na zemi, zjevil nám jeho tajemství a svou poslušností uskutečnil vykoupení. Církev, jež je Kristovo království již dnes tajemně přítomné, viditelně ve světě roste Boží silou. Tento začátek a růst naznačuje krev a voda tryskající z otevřeného boku ukřižovaného Ježíše.“³⁹⁶

Sesláním Ducha svatého o Letnicích „se církev viditelně představila světu“.³⁹⁷ Darem Ducha sv. začíná nová epocha. Církev se stává místem, ve kterém Kristus zpřítomňuje dílo spásy, a to prostřednictvím posvátné liturgie. Církev čeká na jeho druhý příchod.³⁹⁸ V tomto čase církve Kristus žije a působí ve své církvi prostřednictvím svátostí.³⁹⁹

Převážně slavením liturgie a vysluhování svátostí plní církev svoji posvěcující službu, která „je chápána jako vykonávání kněžské služby Ježíše Krista. V níž se smysly poznatelnými znameními naznačuje a uskutečňuje posvěcování lidí způsobem vlastním každému znamení a také se vykonává veškerá veřejná bohopocta od mystického Těla Ježíše Krista, totiž od Hlavy a údů. Tato bohopocta se uskutečňuje tehdy, když liturgii konají jménem církve právoplatně pověřené osoby a to úkony schválenými církevní autoritou.“⁴⁰⁰

³⁹⁴ *Mešní řád s modlitbami nad dary a s prefacemi. Příprava darů.*

³⁹⁵ Gn 2,18.

³⁹⁶ LG 3.

³⁹⁷ KKC 1076.

„Je nutné chápat, že se církev neshromažďuje z lidské vůle, ale je svolávána Bohem v Duchu Svatém a prostřednictvím víry odpovídá na své nezasloužené povolání: označení ekklesie odkazuje totiž na klésis, což znamená „volání“. *Redemptionis sacramentum* 42.

³⁹⁸ „dokud on nepřijde“ (1 Kor 11,26)

parusie, nebo také paruzie, řecky Παρουσία

³⁹⁹ Tradice Východu i Západu mluví o tzv. „svátostné ekonomii“.

Srov. KKC 1088.

⁴⁰⁰ CIC/1983, c. 834.

Služba posvěcování je záležitostí celého Božího lidu. Na prvním místě jsou to však biskupové, nástupci apoštolů, kteří jsou hlavními rozdělovateli Božích darů a strážci Tradice. Biskupům pomáhají kněží a jáhni podle ustanovení práva. Ostatní věřící se podílejí na službě posvěcování na základě obecného kněžství způsobem sobě vlastním. Celá církev jako „svátost jednoty“ společně slaví veřejnou bohoslužbu.

Liturgické úkony tedy nejsou záležitostí jednotlivců, ale celé církve putující i vítězné. Pozemská liturgie je předobrazem liturgie nebeské, která se slaví ve svatém městě Jeruzalémě. Kristus sedí po Boží pravici a vykonává službu ve svatyni. V pozemské liturgii se spojujeme s nebeskými zástupy a zpíváme chvalozpěv Bohu.⁴⁰¹

„Slavení liturgie užívá znamení a symbolů vztahujících se ke stvoření (světlo, voda, oheň), k lidskému životu (omývání, mazání olejem, lámání chleba), k dějinám spásy (obřady Velikonoc). Tyto vesmírné prvky, tyto lidské obřady, tato vzpomínková gesta na Boha, zařazená do světa víry a uchopená mocí Ducha svatého, se stávají nositeli spásy a posvěcení, jež vykonal Kristus.“⁴⁰²

Církev posvěcuje svět i „neliturgickými“ prostředky, modlitbami, pokáním a milosrdnou láskou, které velmi pomáhají k upevnění Kristova království a ke spáse světa.⁴⁰³

Podle učení Tridentského koncilu rozlišujeme v církvi sedm svátostí, které ustanovil, přímo či nepřímo, Ježíš Kristus. Jedná se o znamení a prostředky vyjadřující a upevňující víru. Slavením svátostí se vzdává pocta Bohu a uskutečňuje se posvěcení lidí.⁴⁰⁴ Branou ke všem svátostem je křest. Ten spolu s bířmováním a kněžským svěcením vtiskuje duši nesmazatelné znamení (charakter, pečeť), proto tyto tři svátosti může člověk přijmout jen jednou za život. Nejvznešenější ze všech svátostí je Eucharistie. V ní je přítomen sám Boží Syn. Eucharistie je pramenem a zároveň vrcholem našeho života i liturgie.

Křest, bířmování a Eucharistii nazýváme iniciační svátosti. Jejich přijetí, v případě Eucharistie opakované přijímání, je vyžadováno k plnému uvedení do křesťanského života. Jako svátosti uzdravující jsou nazývány svátost smíření neboli zpověď a pomazání nemocných. Ke službě vybavuje svátost kněžství a manželství. Kromě svátostí nám

⁴⁰¹ Srov. LG 50, SC 7 a KKC 1140 a 1187.

⁴⁰² KKC 1189.

⁴⁰³ Srov. CIC/1983, c. 839.

⁴⁰⁴ Srov. CIC/1983, c. 840.

církev dává i tzv. svátostiny, posvátná znamení, kterými se naznačují (duchovní) účinky, a to na přímluvu církve.⁴⁰⁵

Protože „mimo církev není spásy“,⁴⁰⁶ potřebujeme křest, ať už skutečný, nebo křest touhy, případně křest krve, abychom byli „osvobozeni od hříchu a znovuzrozeni jako Boží děti“.⁴⁰⁷ Křtem jsme přivtěleni k církvi a stáváme se údem Kristova Těla. Protože je křest tak důležitý, může v nebezpečí smrti křtít každý (i ne-křesťan), pokud chce „konat to, co koná církev“, zná trinitární křestní formuli⁴⁰⁸ a má k dispozici vhodnou materii, tj. čistou vodu.

„Řádným udělovatelem křtu je biskup, kněz a jáhen.“⁴⁰⁹ Pokřtěn může být každý člověk, pokud ještě svátost křtu nepřijal, jestliže po křtu touží a je dostatečně poučen o pravdách víry. V případě křtu malého dítěte touhu po křtu deklarují rodiče, kteří spolu s kmotrem slibují dítě vychovat v katolické víře. Kmotrem by měl být biřmovaný praktikující katolík.

„Farář místa, kde se křest uděluje, je povinen neodkladně a pečlivě zapsat do knihy pokřtěných jméno pokřtěného, udělovatele křtu, rodičů a kmotrů, popřípadě svědků, dále napíše datum a místo křtu a datum a místo narození křtěného.“⁴¹⁰

K naplnění a prohloubení křestní milosti je nezbytná svátost biřmování. Biřmování pokřtěné dokonaleji spojuje s církví a dává jim zvláštní sílu, plnost, Ducha svatého, aby dokázali šířit a bránit víru slovem i skutkem jako skuteční Kristovi svědkové.⁴¹¹

Řádným udělovatelem biřmování je biskup, platně biřmuje i biskupem pověřený kněz. Svátost biřmování se uděluje pomazáním křížem⁴¹² na čele biřmovance, vkládáním ruky a vyslovením předepsaných slov.⁴¹³ Biřmovaný může být každý pokřtěný, který dosud tuto svátost nepřijal.

⁴⁰⁵ Srov. CIC/1983, c. 1166.

⁴⁰⁶ Srov. GS 22, LG 16, AG 7 a KKC 1256.

⁴⁰⁷ KKC 1213.

⁴⁰⁸ „N., já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.“ Srov. Mt 28,19-20

⁴⁰⁹ CIC/1983, c. 861.

⁴¹⁰ Srov. CIC/1983, c. 877.

⁴¹¹ Srov. CIC/1983, c. 879 a KKC 1285.

⁴¹² posvěceno biskupem na Zelený čtvrtek při misse chrismatis

⁴¹³ Srov. CIC/1983, c. 882, 880 a KKC 1289 a 1320.

„N, přijmi pečeť daru Ducha Svatého.

V západní tradici došlo k rozdělení iniciačních svátostí a tím také ke změně pořadí jejich přijetí.⁴¹⁴ Svátost biřmování je většinou udělována jako třetí v pořadí, a to věřícím ve věku, kdy „dosáhli vlastního rozhodování“.⁴¹⁵ Každý pokřtěný je povinen přijmout tuto svátost „ve vhodnou dobu“.⁴¹⁶ Kmotrem by měla být, pokud je to možné, stejná osoba jako při křtu, čímž se lépe zdůrazní jednota svátostí.

Záznam o udělení svátosti biřmování se jménem udělovatele, biřmovance, jeho rodičů a kmotra, s datem a místem udělení se zapisuje do knihy biřmovaných v kurii diecéze. Zápis učiní do knihy pokřtěných i farář místa křtu.

Nejvznešenější svátost, „svatá Eucharistie, dokončuje uvedení do křesťanského života. Ti, kteří byli povýšeni k důstojnosti královského kněžství a biřmováním mnohem hlouběji připodobněni ke Kristu, se prostřednictvím Eucharistie podílejí spolu s celým společenstvím na samotné oběti Pána.“⁴¹⁷

Pouze platně vysvěcený kněz za použití Apoštolským stolcem schválených liturgických textů⁴¹⁸ může in persona Christi slavit svátost Eucharistie. Matérií ke slavení mešní oběti je čistě pšeničný nekvašený chléb⁴¹⁹ a přírodní nedochucované víno z vinné révy s příměsí malého množství vody. „Je zakázáno, a to i v případě naléhavé krajní nutnosti, předostatnit jednu látku bez druhé nebo obě beze mše.“⁴²⁰

Řádným udělovatelem svátosti oltářní je biskup, kněz a jáhen. Mimořádným udělovatelem akolyta či jiný církevní autoritou pověřený laik, muž nebo žena.⁴²¹

⁴¹⁴ Srov. KKC 1290.

Východní tradice podržela jednotu iniciačních svátostí. Křtěnec (i pokud se jedná o malé dítě) je ihned po křtu biřmován a přijímá Eucharistii. „Praxe východních církví podtrhuje více jednotu uvedení do křesťanského života. Praxe latinské církve zase mnohem jasněji vyjadřuje společenství nového křesťana s vlastním biskupem, ručitelem a služebníkem jednoty své Církve, jejího všeobecného a apoštolského rázu, a tím také spojení s apoštolskými počátky Kristovy Církve.“ KKC 1292.

⁴¹⁵ CIC/1983, c. 891.

V nebezpečí smrti může biřmovat jakýkoli kněz i věřícího, který nedosáhl užívání rozumu. Srov. CIC/1983, c. 883 a 891 a KKC 1314.

⁴¹⁶ CIC/1983, c. 890. Srov. KKC 1306.

Pokud je křtěn dospělý, dostává se mu obvykle plné iniciace.

⁴¹⁷ KKC 1322.

⁴¹⁸ Není přípustné cokoli ve schválených textech měnit, něco z nich vypouštět nebo do nich přidávat. Srov. SC 22.

⁴¹⁹ podle starobylé tradice latinského obřadu

⁴²⁰ CIC/1983, c. 927.

⁴²¹ Srov. CIC/1983, c. 900, 910 a 230.

Ke svatému přijímání musí být připuštěn každý pokřtěný, kterému v tom právo nezabraňuje.⁴²² Děti k prvnímu svatému přijímání přistupují po důkladné přípravě, když mají dostatečné poznání. V nebezpečí smrti může být dítěti podána Nejsvětější svátost, pokud je schopné rozeznat Tělo Kristovo od obyčejného pokrmu a přijmout ho uctivě.⁴²³

Svátost oltářní je možné přijímat denně, nejlépe během slavení mše svaté,⁴²⁴ v nebezpečí smrti i dvakrát denně. Minimálním požadavkem je přijímání Eucharistie alespoň jednou ročně o Velikonocích při dodržení kanonických norem.⁴²⁵ Přijímání je možné pod obojí nebo pod jednou způsobou, ve stoje i v kleče, na ruku či do úst.⁴²⁶

Aby se věřící, hlavně nemocní a staří, mohli svátostným přijímáním spojit s Kristem, uchovávají se konsekrované hostie i po mši, a to ve svatostánku v kostele nebo v kapli. Řádný, případně mimořádný, udělovatel svatého přijímání donáší svátost těm, kteří se nemohli mše sv. zúčastnit.⁴²⁷

Před svátostí oltářní uloženou ve svatostánku nebo vystavenou v ciboriu či monstranci je vhodné adorovat. Výstav Nejsvětější svátosti by se měl konat ve vhodnou dobu, aby se věřící mohli klanět eucharistickému Kristu a duchovně se s ním spojit. Každou adorací, ať už soukromou nebo veřejnou a společnou, prokazujeme Eucharistii úctu, jaká přísluší Bohu.⁴²⁸

Na základě rozhodnutí diecézních biskupů se koná, je-li to vhodné, veřejný průvod svědčící o úctě k Eucharistii, především o slavnosti Těla a Krve Páně.⁴²⁹ Ceněn je také pastorační přínos eucharistických kongresů.

„Svátostmi uvedení do křesťanského života – křtem, biřmováním a Eucharistií – jsou položeny základy každého křesťanského života. Účast na božské přirozenosti, kterou lidé

⁴²² Srov. CIC/1983, c. 912.

K otázce nekatolických křesťanů apod. více v *Společensví ve svátostech s křesťany jiných církví*.

⁴²³ Srov. CIC/1983, c. 913.

⁴²⁴ Kněžím se doporučuje denní slavení mše sv. za přítomnosti alespoň jednoho věřícího, je-li to možné. Srov. CIC/1983, c. 904-906.

⁴²⁵ katolický obřad, eucharistický půst, setrvávání v milosti posvěcující

⁴²⁶ V případě podávání pod obojí je možné pouze přijímání do úst.

„Není dovoleno, aby si věřící brali proměněný chléb a posvátný kalich sami, tím méně aby si je podávali mezi sebou z ruky do ruky.“ *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, čl. 160 a *Redemptionis sacramentum* 94.

⁴²⁷ Viz *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*.

⁴²⁸ „Pane Ježíši, děkujeme Ti, že ses dal uvěznit v našich svatostáncích, mlčenlivý a skrytý, a přece mluvící k našemu srdci.“ HOUDEK, K. *Křížové cesty*. Křížová cesta za kněze a nová kněžská povolání. Matice cyrilometodějská s. r. o. Olomouc 1997.

⁴²⁹ Srov. CIC/1983, c. 944.

dostávají darem prostřednictvím Kristovy milosti, zahrnuje určitou analogii se vznikem, rozvojem a růstem přirozeného života. Vždyť věřící, znovuzrození svatým křtem, jsou posílení svátostí biřmování a potom jsou živeni pokrmem věčného života v Eucharistii, takže díky těmto svátostem uvedení do křesťanského života jsou schopni stále víc a stále lépe okoušet poklady božského života a rozvíjet se až k dosažení dokonalosti lásky.⁴³⁰

Tato práce analyzuje liturgické slavení svátostí uvedení do křesťanského života, křtu, biřmování a Eucharistie. Po představení biblických kořenů a dalších historických informací, se podrobně zaměřuje na současnou kanonicko liturgickou praxi latinské církve v porovnání s praxí východních katolických církví sui iuris. Práce přehledně shrnuje hlavní poznatky týkající se vysluhování a udílení iniciačních svátostí. Zabývá se materií nezbytnou ke slavení, osobou udělovatele a toho, kdo svátost přijímá, i vlastním liturgickým obřadem, včetně „formálních záležitostí“ (zápisy do matriky apod.).

Díky novým kanonicko právním a liturgickým dokumentům a normám, které vstoupily v platnost v nedávné době, se práce na tomto textu stala výzvou nastiňující další možnosti bádání.

⁴³⁰ KKC 1212.

6 Bibliografie

A. Prameny

Acta České biskupské konference. Praha: Česká biskupská konference, 2020.

BENEDIKT XVI. *Sacramentum Caritatis papeže Benedikta XVI: posynodální apoštolská exhortace o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve*. Přeložil Jiří KRATOCHVIL. Praha: Paulínky, 2007. ISBN 978-80-86949-32-1.

BENEDIKT XVI. *Summorum pontificum*, in: *Acta České biskupské konference* 3/2008, s. 50-54.

Bible. Český liturgický překlad. Dostupné z: <http://bible.liturgie.cz/>.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih). 2. katolické vyd. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

https://cbk.cirkev.cz/dokumenty/kniha-vi-kodexu-kanonickeho-prava-trestni-sankce-v-cirkvi-1-cervna-2021_77.

Český misál. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-7195-810-9.

Denní modlitba církve. 3., dopl. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7192-687-0.

De usu linguarum popularium in libris liturgiae romanae edendis. Congregatio de cultu divino. Instructio quinta Ad executionem constitutionis concilii vaticani secundi de sacra liturgia recta ordinandam et disciplína sacramentorum. Romae 2001.

Direktář k provádění ekumenických principů a norem = Direktorium zur Ausführung der Prinzipien und Normen über den Ökumenismus: 25. März 1993 [1993]. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 1995. Česká biskupská konference. [Řada červená, Dokumenty kongregací] [ČBK, edice].

Direktář o lidové zbožnosti a liturgii: směrnice a zásady. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-7195-152-0.

Direktář pro slavení neděle za nepřítomnosti kněze. Pracovní překlad. Dostupné z: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.liturgie.cz/shared/clanky/190/1988-direktar-nedele-bez-kneze.pdf>.

Divinae consortium naturae. Apoštolská konstituce o svátosti biřmování. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/shared/clanky/102/1971-Divinae-consortium-naturae-CZ.pdf>.

Dokumenty druhého vatikánského koncilu: Sacrosanctum Oecumenicum Concilium Vaticanum II: Constitutiones, Decreta, Declarationes (Unif.). Přeložil Stanislav POLČINA. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1993. ISBN 80-7162-019-X.

- Ad gentes
- Apostolicam actuositatem
- Christus Dominus
- Gaudium et spes
- Lumen gentium
- Sacrosanctum Concilium
- Orientalium ecclesiarum
- Presbyterorum ordinis
- Unitatis redintegratio

Dokumenty Tridentského koncilu (latinský text a překlad do češtiny). Přeložil Ignác Antonín Hrdina, O. Praem. Praha: KRYSTAL OP, 2015.

Druhá patristická čítanka. Praha: Česká katolická Charita, 1985. Teologické studie.

Ekumenický direktář (1993), Papežská rada pro jednotu křesťanů, Direktář k provádění ekumenických principů a norem, vyd. sekretariát ČBK, Praha 1995 - Directorium oecumenicum noviter compositum, in: Acta Apostolicae Sedis 85 (1993), s. 1039–1119.

Eucharisticum mysterium. Dokument posvátné Kongregace ritu o kultu Eucharistického tajemství. Dostupné z: http://www.eucharistie.cz/czech/eteol/euch_myst.html.

FRANTIŠEK. Apoštolská konstituce Svatého otce Františka *Pascite gregem dei* (Pásť Boží stáde), již se reformuje VI. kniha Kodexu kanonického práva z 23. května 2021. Dostupné z: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.liturgie.cz/shared/clanky/190/1988-direktar-nedele-bez-kneze.pdf>.

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/31731_31731/apostolska-konstituce-pascite-gregem-dei-23-kvetna-2021.pdf.

FRANTIŠEK. Apoštolský list *Desiderio desideravi* Svatého otce Františka biskupům, kněžím, jáhnům, zasvěceným osobám a věřícím laikům o liturgické formaci Božího lidu. Dostupné z: http://www.liturgie.cz/shared/clanky/102/2022_ppF_Desiderio-desideravi_CZ.pdf.

FRANTIŠEK. Apoštolský list daný motu proprio Svatého otce Františka „*Spiritus Domini*“ k úpravě kánonu 230 § 1 Kodexu kanonického práva, týkajícího se přístupu žen k pověření službou lektorátu a akolytátu. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/349_00349/210110-spiritus-domini-cz-fin.pdf.

FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium = Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

FRANTIŠEK. Lettera Apostolica in forma di Motu« Proprio»del Sommo Pontefice Francesco «*Traditionis Custodes*» sull'uso della Liturgia Romana anteriore alla Riforma del 1970, 16.07.2021. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/07/16/0469/01014.html>.

FRANTIŠEK. *Magnum principium*. Apoštolský list motu proprio papeže Františka, kterým se mění některá ustanovení v kánonu 838 Kodexu kanonického práva. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/shared/clanky/102/2017-ppF-Magnum-principium-CZ.pdf>.

FRANTIŠEK. *Spiritus Domini* daným motu proprio papeže Františka. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/01/11.html>.

Homiletický direktář. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, Vatikán 2014. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/shared/clanky/102/2014-directorium-homileticum-CZ-official.pdf>.

Sekretariát České biskupské konference. *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžími*. Praha 2001.

Inter Oecumenici (26. 7. 1964), čl. 47, AAS 56 (1964).

JAN PAVEL II. *Apoštolský list Spiritus et sponsa k příležitosti XL. výročí vyhlášení konstituce O posvátné liturgii Sacrosanctum concilium*. Česká biskupská konference. Praha 2004.

JAN PAVEL II. *Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Přeložil Miroslav ZEDNÍČEK. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

JAN PAVEL II. *Ecclesia de eucharistia: encyklika Jana Pavla II. o eucharistii a jejím vztahu k církvi ze 17. dubna 2003*. Přeložil Josef KOLÁČEK. Praha [i.e. Kostelní Vydří]: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-849-6.

JAN PAVEL II. *Christifideles laici. Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě*. Praha: Zvon – České katolické nakladatelství, 1996.

JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem: apoštolský list papeže Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-053-2.

Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. Instrukce *Redemptionis sacramentum. O tom, co se má zachovávat a čeho je třeba se vyvarovat ohledně Eucharistie*. Česká biskupská konference. Praha 2005.

Kongregace pro klérus. *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství*. Česká biskupská konference. Praha 2002.

Kongregace pro kněze. *Eucharistie, pramen svatosti v kněžské službě*. Česká biskupská konference. Praha 2004.

Kongregace pro nauku víry. *List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě*. Česká biskupská konference. Praha 2004.

Kongregace pro nauku víry. ODPOVĚDI NA OTÁZKY týkající se platnosti uděleného křtu formulí: „My tě křtíme ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/31731_31731/200624-acta2020-kongregace-pro-nauku-viry-odpovedi-a-veroucna-nota-platnost-krtu-formuli-my-te-krtime-24-cervna-2020.pdf.

KOP, František a kol. *Překlad Kodexu kanonického práva z roku 1917*. Povolení překladu: PCI Řím 22. 1. 1948, č. prot. 8/47. Pracovní text komise pro překlad Kodexu při CMB fakultě v Praze, pobočce v Olomouci.

Křestní obřady. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-378-8.

Křestní obřady: křest malých dětí. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-378-8

List o slavení liturgie během pandemie Covid-19 a po ní, adresovaný předsedům katolických biskupských konferencí 15. srpna 2020. Kongregace pro bohoslužbu a svátosti. Dostupné z:

https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/31731_31731/200815-acta2020-kongregace-pro-bohosluzbu-a-svatosti-list-o-slaveni-liturgie-behem-pandemie-covid-19-a-po-ni-15-srpna-2020.pdf.

Mešní řád s modlitbami nad dary a s prefacemi. Praha: Česká liturgická komise, 1984.

Obřady biřmování. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1974.

Obřady pomazání nemocných a péče o nemocné. Reedice 2. vyd. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7566-153-1.

Obřady žehnání: římský rituál nově uspořádaný podle ustanovení Druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-647-1.

PAVEL VI. Apoštolský list papeže Pavla VI. *Ministeria quaedam* vydaný z vlastního podnětu, kterým se v latinské církvi upravuje ustanovení o tonzuře, nižších svěceních a podjáhenství. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/shared/clanky/102/1972-Ministeria-quaedam-CZ.pdf>.

PIUS XII. *Encyklika Mediator Dei: O posvátné liturgii*. Brno: Sušilova literární jednota bohoslovců v Brně, 1948.

Římský pontifikál: nově uspořádaný podle ustanovení druhého vatikánského koncilu, vydaný papežem Pavlem VI. a upravený péčí papeže Jana Pavla II. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-274-9.

SALVET, Leo. *Zákoník východních katolických církví – český překlad*. doplňková aplikace ASPI: Wolters Kluwer, Česká republika, 2004. ISBN ASPI ID: LIT27659CZ.

Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví. Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2002. Česká biskupská konference. [Řada fialová]. ISBN 80-238-9623-7.

Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-496-2.

Svaté přijímání nemocných a viatikum donášené mimořádným přísluhovatelem. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-911-5.

Uvedení do křesťanského života. Praha: Katolický týdeník, 2018.

Věřoučná nota ohledně úpravy svátostné formule křtu. Kongregace pro nauku víry dne 24. června 2020. Překlad ČBK. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/clanky/a/veroucnanota-o-formuli-krtu> a http://www.liturgie.cz/shared/clanky/102/2020_CDF-krestni-formule_CZ.pdf

Všeobecné pokyny k Římskému misálu. (Editio typica tertia 2002).

Základní normy pro formaci trvalých jáhnů; Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů = Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů (Přív.). Praha: Sekretariát České biskupské konference, 2002. Česká biskupská konference. [Řada červená, Dokumenty kongregací] [ČBK, edice]. ISBN 80-239-0076-5.

B. Literatura

ADAM, A. *Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-420-1.

ALTRICHTER, Michal. *O Duchu Svatém a svátosti biřmování: kolektivní monografie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012. Studijní texty ze spirituální teologie. ISBN 978-80-7412-123-4.

ALTRICHTER, Michal. *Studijní texty ze spirituální teologie V.: duchovní život a liturgie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011. Studijní texty Centra Aletti. ISBN 978-80-7412-076-3.

AMBROS, P. *Svátostná pastorec v českém sekulárním kontextu*. Olomouc 2014.

CORBON, J. *Liturgie pramene*. Praha: Krystal OP, 2015. ISBN 978-80-87183—77-9.

De CLERC, P. *Jediný křest? Křest dospělých a křest malých dětí*. Olomouc 2011.

DEMEL, Zdeněk. *Bohoslužby pro nejrůznější příležitosti: jejich příprava a příklady*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2006. Opuscula. ISBN 80-7040-909-6.

DOKLÁDAL, Pavel. *Eucharistie, smlouva nová a věčná: 1. Národní eucharistický kongres 2015*. Ústí nad Orlicí: Martin Leschinger – Flétna, 2017. ISBN 978-80-88068-19-8.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Východní kanonické právo: úvod do studia*. Praha: Apoštolský exarchát řeckokatolické církve a Institut sv. Kosmy a Damiána, 2014. ISBN 978-80-905948-0-7.

Fórum pastorálních teologů VIII.: křest a iniciace: sborník příspěvků z vědeckého semináře Katedry pastorální a spirituální teologie CMTF UP ze dne 9. září 2010 v Centru Aletti uspořádaného k prvnímu roku přípravy na 1150. výročí příchodu slovanských apoštolů sv. Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011. Studijní texty Centra Aletti. ISBN 978-80-7412-072-5.

GRANAT, W. *K člověku a Bohu v Kristu*. Řím 1982.

HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-26-2.

CHIAPPETTA, L. *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale I – II – III*, Napoli 1988.

CHILDS, B. S. *Memory and Tradition in Israel*. In: *Studies in Biblical Theology* 37, Naperville.

JONOVÁ, Jitka. *Úcta eucharistie mimo mši: eucharistické kongresy*. Uherské Hradiště: Pro Českou biskupskou konferenci vydala Historická společnost Starý Velehrad, 2015. ISBN 978-80-86157-46-7.

KOLÁČEK, Josef. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.

KOLÁŘOVÁ, Marie. *Žena v církvi z pohledu kanonického práva*. In: Revue církevního práva č. 38–3/2007.

KOPEČEK, Pavel. *Přehled liturgiky 2 pro 4. ročník studia Křesťanské výchovy*. Katolická teologická fakulta. Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

KUNETKA, František. *Úvod do liturgie svátostí: Liturgika (Variant.)*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-618-3.

KUNETKA, František. *Svátosti, dary Slova, které se stalo Tělem: dogmaticko-liturgická studie*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992.

MALÝ, Alois. *Stručná katolická liturgika*. Praha: Nakladatelství Kropáč a Kucharský, 1940.

MOHELNÍK, Benedikt Tomáš. *Pečeť daru Ducha Svatého: teologie svátosti biřmování*. Praha: Krystal OP, 2012. ISBN 978-80-87183-44-1.

MULLER, G. H. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří 2010.

Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné. Mezinárodní teologická komise. Praha 2008.

PODZORSKI, A. *Je křest dětí biblický?* Český Těšín 2011.

POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika II. Eucharistická slavnost ve starověku a středověku*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1974.

POKORNÝ, Ladislav. *Liturgika III. Základy liturgického práva. Slovo a úkon v liturgii*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1974.

POLÍVKA, Šimon. *Irregularity a překážky k výkonu moci ze svěcení*. In: Revue církevního práva č. 82–1/2021.

Právo katolické církve. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992. Studijní texty bohosloveckých fakult. Sešit 2.

PŘIBYL, Stanislav. *Ekumenismus a právo*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2006. Deus et gentes, sv. 1. ISBN 80-86263-68-1.

PŘIBYL, Stanislav. *Kanonické právo jako aplikovaná ekleziologie*. In: Revue církevního práva č. 82–1/2021.

PŘIBYL, Stanislav. *Svátosti Nového zákona: biblické základy a kanonická disciplína*. Vydání první. [Vyšší Brod]: Hesperion, 2022.

PŘIBYL, Stanislav. *Vybrané problémy aplikace principu subsidiarity v kanonickém právu*. Revue pro církevní právo číslo 8/97. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/pribyl.htm>.

REGAN, Patrick. *Pneumatological and Eschatological Aspects of Liturgical Celebration*. In: Worship 51 (1977), s. 346–347.

SARAH, Robert. *S radostí se vraťme ke slavení eucharistie*. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/clanky/a/s-radosti-se-vratme-ke-slaveni-eucharistie>.

Služba trvalých jáhmů. Přeložil Vojtěch KOHUT. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998. ISBN 80-238-4048-7.

Systematická teologie 3. Brno 2000.

ŠVACH, Prokop. *Dary ducha svatého: podklad křesťanské mystiky v Písmě * v podání * v teologii*. Olomouc: Krystal OP, 1937.

TAFT, Robert F. *What is a Christian feast? A Reflection*. Worship 83 (2009/ 1), 2–18.

TAFT, Robert F. *Život z liturgie: tradice Východu i Západu*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008. Prameny spirituality. ISBN 978-80-86715-95-7.

TĚTHALOVÁ, Věra. *Iniciační svátosti – východisko křesťanského duchovního života před Druhým vatikánským koncilem a po něm* (online). Praha, 2007. Dostupné z:

file:///C:/Users/marie/OneDrive/Documents/k%20DIPLOMCE/DPTX_2005_2_11260_KDIP000_49373_0_14885.pdf. Diplomová práce. Karlova univerzita, Katolická teologická fakulta. ThLic. Pavel Vojtěch Kohut OCD, ThD.

TICHÝ, Radek. *Lektor a akolyta: historie a současnost*. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/clanky/a/lektor-a-akolyta-historie-a-soucasnost>.

TICHÝ, Radek. *Liturgie evangeliáře: láska církve k Božím slovu*. Praha: Krystal OP, 2013. Liturgie. ISBN 978-80-87183-53-3.

TICHÝ, Radek. *Exsultet: Historie a liturgie velikonočního chvalozpěvu*. Praha: Krystal OP, 2018. Liturgie. ISBN 978-80-7575-031-0.

TICHÝ, Radek a Petr SOUKAL. *Křest, biřmování, eucharistie: rozpravy o liturgii I*. Praha: Krystal OP, 2020. Liturgie. ISBN 978-80-7575-075-4.

TOMŠÍČEK, Stanislav. *Teologie a spiritualita eucharistické adorace v nauce a praxi církve po 2. vatikánském koncilu* (online). Praha, 2006. Dostupné z: <file:///C:/Users/marie/OneDrive/Documents/k%20DIPLOMCE/Eucharistie%20-%20diplomka%20-%20UK.pdf>. Diplomová práce. Karlova univerzita, Katolická teologická fakulta. ThLic. Pavel Vojtěch Kohut OCD, ThD.

TRETERA, Rajmund Jiří. *Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, 1993.

TRETERA, Rajmund Jiří a Zábaj HORÁK. *Církevní právo*. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-192-2.

VEHOVSKÝ, Norbert František. *Eucharistie v české katolické teologii od roku 1948 do roku 1989* (online). České Budějovice, 2014. Dostupné z: <https://theses.cz/id/g8xg0e/12349650>. Disertační práce. Jihočeská univerzita, Teologická fakulta. Doc. Michal Kaplánek, ThD.

VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. Praha: Malvern, 2017. ISBN 978-80-7530-103-1.

ZVĚŘINA, Josef. *Duch svatý. Dar a dárce*. Řada Theologica, svazek 1. 1984.

7 Seznam zkratek

Ad gentes (AG)

Apostolicam actuositatem (AA)

Codex iuris canonici (CIC)

Gaudium et spes (GS)

Christifideles laici (ChL)

Christus Dominus (ChD)

Katechismus katolické církve (KKC)

Kodex kánonů východních církví (CCEO)

Lumen gentium (LG)

Mulieris dignitatem (MD)

Orientalium ecclesiarum (OE)

Presbyterorum ordinis (PO)

Sacrosanctum Concilium (SC)

Unitatis redintegratio (UR)

8 Abstrakt

BENEŠOVÁ, M. *Iniciační svátosti v kanonickém a liturgickém právu*. České Budějovice 2023. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce S. Příbyl.

Klíčová slova: kanonické právo, liturgické právo, liturgie, posvěcující služba církve, svátosti, iniciační svátosti, křest, biřmování, Eucharistie, udělovatel svátosti, křtěnec, biřmovanec, kmotr, matérie, slavení, svaté přijímání, mše svatá, svatostánek, duchovní, laik, ekumena

Převážně slavením liturgie a vysluhováním svátostí církev posvěcuje svět. V katolické církvi rozlišujeme sedm svátostí, které ustanovil Ježíš Kristus. Práce se zabývá tzv. iniciačními svátostmi, křtem, biřmováním a Eucharistií. Jejich přijetí, v případě Eucharistie opakované přijímání, je vyžadováno k plnému uvedení do křesťanského života. Nejvznešenější Eucharistie je pramenem a zároveň vrcholem veškerého našeho konání.

Práce se odkazuje jak na biblické/historické kořeny, tak zejména na současnou kanonicko liturgickou praxi vysluhování iniciačních svátostí pohledem kanonického práva latinské církve (CIC/1983), kanonického práva církví východního obřadu *sui iuris* (CCEO), oficiálních liturgických knih (např. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*) a dalších dokumentů magisteria a kompetentní církevní autority týkající se liturgie.

9 Abstract

Sacraments of initiation in canonical and liturgical law

Keywords: canon law, liturgical law, liturgy, sanctifying service to the church, sacraments, sacraments of initiation, baptism, confirmation, Eucharist, bestower of the sacrament, baptism, confirmation, godfather, mass, celebration, holy communion, holy mass, tabernacle, clergy, layman, ecumenism

The Church sanctifies the world primarily by celebrating the liturgy and administering the sacraments. In the Catholic Church, we distinguish seven sacraments instituted by Jesus Christ. The thesis discusses the so-called initiation sacraments, baptism, confirmation and the Eucharist. Their acceptance is required in the case of repeated reception of the Eucharist for full initiation into the Christian life. The most sublime Eucharist is the source and at the same time the peak of all our actions.

The thesis refers to both the biblical/historical roots and particularly to the current canonical and liturgical practice of administering initiation sacraments from the point of view of the canon law of the Latin Church (CIC/1983), the canon law of the churches of the Eastern Rite sui iuris (CCEO), official liturgical books (e.g., *General Instruction of the Roman Missal*) and other documents of the magisterium and relevant church authority concerning the liturgy.